

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**SIĞINMA EVİNDE KALAN KADINLARIN TOPLUMSAL
CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARI VE YARDIM ARAMA
DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ**

Ezgi BİLGİN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

SIĞINMA EVİNDE KALAN KADINLARIN TOPLUMSAL
CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARI VE YARDIM ARAMA
DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

EZGİ BİLGİN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

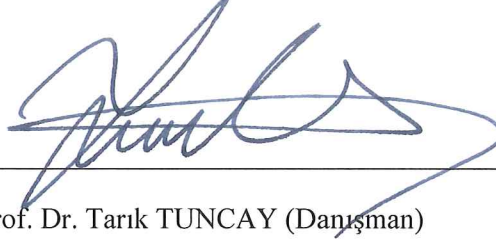
Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Ezgi BİLGİN tarafından hazırlanan “Sığınma Evinde Kalan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ve Yardım Arama Davranışlarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 11.09.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR (Başkan)

Prof. Dr. Tarık TUNCAY (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Seda ATTEPE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

11.09.2018

Ezgi BİLGİN

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o Tezimin/Raporumun 11.09.2021 tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

11 / 09 / 2018

Ezgi BİLGİN

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Tarık TUNCAY** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Sosyal Hizmet Uzmanı, Ezgi BİLGİN

*Bu araştirmayı bitirdiğimi goremeyen
Tontişim, Rahmetli Babanneme...*

TEŞEKKÜR

Öncelikle bana hep inanan ve desteğini esirgemeyen, her konuda anlayış gösteren ve bilgi birikimi ile beni besleyen danışmanım Prof. Dr. Tarık TUNCAY'a çalışmaya başladığımız ilk günden son güne kadar yolumu aydınlattığı ve bana verdiği katkılar için sonsuz teşekkür ediyorum.

Tez sınav jürimde olan Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR ve Dr. Öğr. Üyesi Seda ATTEPE'ye çalışmamın son haline gelmesindeki katkıları ve destekleri için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimime katkıda bulunan tüm hocalarıma, beni kadın sığınmaevi ile tanıştıran değerli hocam Prof. Dr. Sema BUZ'a, bana feminist sosyal hizmet yaklaşımını öğreten ve beni bu yönde destekleyen sevgili hocalarım Prof. Dr. Özlem CANKURTARAN ve Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA'ya teşekkür ediyorum.

Bu uzun süreçte beni her anlamda destekleyen ve yanımda duran ailem, can parçalarım; annem Nihal BİLGİN, babam Cüneyt BİLGİN ve kardeşim Öykü BİLGİN'e ne kadar teşekkür etsem azdır. Patileriyle hayatıma ve araştırmama minik dokunuşlar bırakan Maskot'a da sonsuz teşekkürler.

Ayrıca bu uzun ve sancılı sürecimde bana destek olan tüm dostlarıma ve çalışma arkadaşlarıma sonsuz teşekkürler. Özellikle yüksek lisans eğitimimin en güzel kazanımlarından biri olan, en başından beri yanımda olduğunu hissettiren, neredeyse tüm sorunlarıma çözüm bulan arkadaşım Arş. Gör. Semra ÖZKAN'a ve sıklıkla kendisini darladığım halde hiç şikâyetçi olmayan arkadaşım Dr. Ahmet EGE'ye minnettarım. Çalışma arkadaşlarım Ecem KÖSE, Derya GEZER, Nurşah KILIÇ ve Selim ÖZTOP'a, haklarını asla ödeyemeyeceğim dostlarım Seçil TEKTEN, Mine BUHAR, Hazal ALTUNTAŞ, Mervenur ALAKUŞ, Furkan HALİLOĞLU ve pek tabii Murat BOZAN'a bana olan tüm katkıları için teşekkür ediyorum.

Son olarak bu çalışmayı ve hayatımı anlamlı kılan, araştırmama dâhil olan ve olmayan tüm kadınlara teşekkür ediyorum. Dayanışmayla.

ÖZET

BİLGİN, Ezgi. *Sığınma Evinde Kalan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ve Yardım Arama Davranışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Kadına yönelik şiddetle mücadele hem dünyada hem ülkemizde bir süredir devam etmesine rağmen kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri artan bir grafik çizmektedir. Bunun sebeplerinden birisinin de şiddetle mücadele konusunda etkin bir yöntemin bulunamamış olması ve uygulanmakta olan yöntemlerin işlevsiz bir hale gelmesidir. Kadına yönelik şiddetle işlevsel bir mücadele yönteminin keşfi için yola çıkan bu araştırma şiddetin doğasını ve bileşenlerini ön plana çıkarmış ve bu bileşenlere kadınların odağından yaklaşmıştır. Bu çalışmada şiddete maruz kalan ve sığınmaevi deneyimi olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını ve yardım arama davranışlarını feminist sosyal hizmet yaklaşımı ile kadınların gözünden anlamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma deseninde tasarlanan bu çalışmada amaçlı örneklem yoluyla sığınmaevi hizmeti alan on üç kadın ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Kadınlar ile gerçekleştirilen görüşmeler detaylı döküm alınarak analiz edilmiştir. Araştırmanın analizi sonucunda kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarını destekleyici ve engelleyici bileşenlere ulaşılmış ve bir şema haline getirilmiştir. Bu şemaya istinaden özellikle yardım arama davranışını engelleyen bileşenlerin çokluğuna dikkat çekilmesi ve bu bileşenleri etkisiz hale getirecek çalışmaların uygulamaya geçirilmesi şiddetle mücadelenin işlevselliği açısından önemli bulunmuştur.

Araştırmanın en önemli sonucu toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ‘kendilerinden beklenen kadınlık’ ile örtüşen kadınların yetersiz destek sebebiyle yardım arama davranışlarının ‘gidecek yerleri’ olmadığı algısıyla ‘can havli’ ile ortaya çıktığı gerçeğini yansıtmasıdır. Bir başka deyişle toplumsal cinsiyet rolleri tutumları geleneksel bakış açısına uygun olan, razı gelen ve edilgen olan kadınlar yetersiz destek sebebiyle

uzun bir süre boyunca şiddete katlanmış ancak kendileri veya çocukları ölümle tehdit edilince aktif baş etme yolu seçerek yardım arama davranışında bulunmuşlardır.

Araştırmaya katılan kadınların kök ailelerinde şiddetin en az bir türüne maruz kaldıkları ve bu durumun şiddetin normalleştirilmesine sebep olduğu, evliliklerinde de şiddete maruz kalan bu kadınların şiddet döngüsü içinde kaldığı keşfedilmiştir. Kök ailelerinde şiddete maruz kalan ve şiddeti ‘hak/ceza’ kavramları ile ilişkilendiren kadınlar, şiddeti normalleştiren kültür öğretilerinin de etkisi ile şiddete maruz kaldıklarında kendilerini suçlamakta ve şiddetin boyutları artana kadar yardım arama davranışında bulunmamaktadırlar.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de kadınların eğitim düzeyleri ile yetiştirildikleri bölgelerle toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve şiddete maruz kalmaları arasında doğrudan bir ilişki olmadığı gözlenmesidir. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine, bu eşitsizliğin sonuçlarına ve şiddet türlerine ilişkin farkındalığının sonradan oluştuğu anlaşılmıştır.

Kadınların ‘son çare’ olarak nitelendirdikleri sığınmaevi hizmeti sürecine ve yeterliliğine kadınların gözünden bakmak da araştırmanın alt amaçlarından birisiydi. Bu doğrultuda araştırma sonucunda sığınmaevi hizmet sunumunda feminist yaklaşım ve kadın bakış açısından uzak ve farklı uygulamaların olmasının kadınların güçlenmesine olumsuz yönde etki yaptığı ve bağımsız yeni bir hayat kurmalarına engel olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda da sığınmaevi hizmetinde feminist yaklaşımın bir gereklilik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kadına yönelik şiddetle mücadelede yer alan kamu kurum ve kuruluşlarında görevli personelin ‘arabuluculuk’ yöntemi ve ‘ailenin bütünlüğü’ anlayışına sahip olmasının kadınların yardım arama davranışlarına engel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada feminist yöntemin ve feminist sosyal hizmet uygulamalarının kadına yönelik şiddetle mücadelede en etkin yöntem olduğuna ve örnek uygulamalara da yer verilmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede tutum ve davranış değişikliğine odaklanmak uzun vadeli ve işlevsel bir çözüm yolu olacaktır ve bu yolu geleneksel yöntemler değil feminist sosyal hizmet yaklaşımı açmaktadır. Bu bağlamda kadınların

yaşam deneyimleri, sorun ve gereksinimleri feminist sosyal hizmet yaklaşımı kullanılarak ele alınmış ve önerilere çoklu düzeylerde yer verilmiştir.

Araştırma sürecinde birden fazla sığınmaevi deneyimi olan kadınların olduğu, bu kadınların farklı uygulamalar ve yaklaşımlar sebebiyle bağımsız yaşama geçiş süreçlerinin olumsuz yönde etkilendiği fark edilmiştir. Bu sebeple farklı sığınmaevi deneyimi olan kadınların memnuniyet ve fayda sağlama düzeylerine ilişkin yapılacak araştırmaların da feminist sosyal hizmet yaklaşımının gerekliliğine vurgu yapacağı ve hizmet sunumunu işlevsel ve kaliteli hale getireceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler

Feminist sosyal hizmet yaklaşımı, sığınmaevi, şiddete maruz kalan kadınlar, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, yardım arama davranışı.

ABSTRACT

BİLGİN, Ezgi. *Review Of Gender Roles Attitudes And Help-Seeking Behaviors Women's Who Stay In Shelters*, Master's Thesis, Ankara, 2018.

Although the struggle against violence against women continues for a while in both the world and our country, violence against women and women's murders are increasing. One of the reasons for this is that the effective method of combating violence is not found and the applied methods become dysfunctional. This research, which sets out for the discovery of a functional method of struggle with violence against women, emphasized the nature and components of violence and approached these components from the focus of women. The purpose of this study is to understand the gender role attitudes and help-seeking behaviors of women's who battered and has shelter experience with the view of women through the feminist social work approach. In this research designed for this aim in qualitative research design and thirteen women have been in-depth interviewed thoroughly using the purposive sampling method.

Interviews with women were analyzed by detailed casting. As a result of the analysis of the research, the gender roles of women and their supportive and preventive components of help seeking behaviors have been reached and a scheme has been made. Referring to this schema, it is especially important to draw attention to the multiplicity of components that hinder help-seeking behavior and to put into practice the works that will neutralize these components.

As a result of research, it has been observed that women's help-seeking behaviors emerged with 'death threat' perception that there is no 'place to go' because their support is inadequate whose gender role attitudes overlap with 'expected femininity'. In other words, the attitudes of gender roles, which are fit and passive for the traditional point of view, have been subjected to violence for a long time due to insufficient support, but when they or their children are threatened with death, they have actively searched for help seeking behavior.

It was discovered that women who participated in the study were exposed to at least one type of violence by their parents and this situation caused the violence to be normalized and that these women who were exposed to violence in their marriages remained within the cycle of violence. Women who are exposed to violence by their parents and learn violence as 'right / punishment', are blamed when they are exposed to violence with the influence of cultural teachings that normalize violence and do not seek help until the extent of violence increases.

One of the important results of the study is the observation that there is no direct relationship between education levels of women and the regions where they are raised and their gender roles attitudes and exposure to violence. It is understood that women's awareness of gender inequality, the consequences of this inequality and the types of violence are later formed.

One of the sub-aims of the study was to look at women's shelter and the adequacy of women's shelter as a last resort. As a result of the research, it was understood that the lack of feminist approach and the different applications from women's perspective in the provision of shelters services had a negative impact on women's empowerment and prevented them from establishing an independent new life. In this context, it was concluded that a feminist approach is a necessity in shelters. In addition strongly the public institutions involved in the fight against women and organizations in the personnel of 'mediation' method and the 'family unity' of having the understanding to the conclusion that barriers to women's help-seeking behavior has been reached.

In this study, feminist method and feminist social work practices are the most effective method in combating violence against women and examples are given. Focusing on attitudes and behavior change in the fight against violence against women will be a long-term and functional solution, and this is not a traditional method but a feminist approach to social work. In this context, the life experiences, problems and needs of women have been evaluated by using the feminist social work approach and the suggestions are given in multiple levels.

It has been noticed that there are women who have more than one sheltering experience in the research process and that these women are affected negatively by the transition to

independent living due to different practices and approaches. Therefore, it is thought that researches about the satisfaction and benefit levels of women with different shelters will emphasize the necessity of feminist social work approach and make service delivery functional and high quality.

Keywords

Feminist social work approach, shelter, battered women, gender role attitudes, help-seeking behavior.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	xi
İÇİNDEKİLER	xiv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	3
1.1. ARAŞTIRMANIN SORUNU	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	6
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	7
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	8
BÖLÜM II	10
KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. FEMİNİZM VE FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI	10
2.1.1. Genel Çerçeve	10
2.1.1.1. Temelleri	11
2.1.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumları	13
2.2. KADINA YÖNELİK ŞİDDET	17
2.2.1. Genel Çerçeve	17
2.2.2. Şiddet Bağlamında Yardım Arama Davranışı	20
2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ İLE YARDIM ARAMA DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ	25
2.4. SİĞİNMAEVİ HİZMETİ VE SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ	28
2.4.1. Sığınmaevi Hizmeti	28
2.4.2. Feminist Sosyal Hizmet Müdahalesi	32
BÖLÜM III	39
YÖNTEM	39
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	39
3.2. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ	40

3.2.1. Özneler	40
3.2.1.1. Özneleri Tanıtıcı Bilgiler.....	42
3.2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Uygulama Süreci.....	43
3.2.3. Veri Toplama Süreci	44
3.2.3.1. Derinlemesine Görüşme	44
3.2.4. Derinlemesine Görüşmelerin Analizi	45
3.3. ETİK HASSASİYETLER	46
3.4. SÜRE VE MALİYET	47
BÖLÜM IV	48
ANALİZ	48
4.1. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARI.....	48
4.1.1. Toplumsal Cinsiyet Tanımları: <i>'Kadının Roller, Erkeğin Roller'</i>	48
4.1.2. Aile Öğretileri: <i>'Kadınlar Hazırlar, Erkekler Yer'</i>	53
4.1.3. Evlilik ve Kadınlık Algıları: <i>'Hep Sonradan...'</i>	59
4.2. ŞİDDET DENEYİMLERİ.....	71
4.2.1. Şiddet Algıları ve Tanımlamaları: <i>'Karabasan gibi bir şey'</i>	71
4.2.2. Maruz Kaldıkları Şiddet ve Boyutları: <i>'Kukla gibi, robot gibi, köle gibi'</i>	78
4.3. YARDIM ARAMA DAVRANIŞLARI	84
4.3.1. Şiddet Dinamiği ve Döngüsü: <i>'Kıskanıyordu, Düzeleceğini Düşündüm'</i>	84
4.3.2. Kültürel Özellikler ve Damgalanma: <i>'Kocandır Döver De, Sever De'</i>	89
4.3.3. Son Nokta: <i>'Ölüm Tehdidi'</i>	97
4.4. SİĞİNMAEVİ ve HİZMET DEĞERLENDİRMELERİ	99
4.4.1. Sığınmaevi Süreci: <i>'Sığınmaya Mı Düştin?'</i>	99
4.4.2. Olumlu ve Olumsuz Deneyimler: <i>'Ne Onunla Ne Onsuz'</i>	104
4.5. GELECEĞE DAİR PLANLARI	109
4.5.1. Gelecekte Beklentileri ve Hayalleri: <i>'Huzur İstiyorum'</i>	109
4.5.2. Pişmanlıkları ve Kadınlara Tavsiyeleri: <i>'Susmayın, Kimseye Muhtaç Olmayın'</i>	111
BÖLÜM V	114
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	114
5.1. SONUÇLAR	117
5.1.1. Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	119
5.1.2. Kadınların Şiddet Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar	121

5.1.3. Kadınların Yardım Arama Davranışlarına İlişkin Sonuçlar	123
5.1.4. Kadınların Sığınmaevi Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar.....	125
5.1.5. Kadınların Gelecek Planlarına İlişkin Sonuçlar	127
5.2. ÖNERİLER	127
5.2.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ve Şiddet Algısına İlişkin Öneriler	128
5.2.2. Yardım Arama Davranışını Engelleyen Faktörlere İlişkin Öneriler....	131
5.2.3. Sığınmaevi Hizmetine İlişkin Öneriler	133
5.2.4. Sosyal Hizmet Uygulamasına İlişkin Öneriler	136
KAYNAKÇA	138
EKLER.....	148
EK 1	
YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNERGESİ.....	148
EK 2	
AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	150
EK 3	
ORİJİNALLİK RAPORU.....	152
EK 4	
ETİK KURUL İZİNİ.....	153
EK 5	
ESKİŞEHİR TEPEBAŞI BELEDİYESİ VERİ TOPLAMA İZİNİ	154
EK 6	
ÖZGEÇMİŞ.....	155

GİRİŞ

“Feminist politikanın amacı, her kim isek özgürce o olabilmemiz, adalete sevgi beslediğimiz yaşamlar sürebilmemiz, barış içinde yaşayabilmemiz için tahakkümü sona erdirmektir. Feminizm herkes içindir.”
(B. Hooks)

Günümüzde kadınlar ile erkeklerin farklılıklarını ve eşitsizliklerini tanımlayabilmek için pek çok kavram kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet de bunlardan birisidir. Toplumsal cinsiyet, temelde kadınlara ve erkeklere ‘biyolojik’ cinsiyetin farklılıkları temel alınarak toplumsal normlar ve beklentiler ışığında yüklenen rol ve görevleri ifade etmektedir. Bu rol ve görevler beceri ve yetenekler göz önüne alınmadan toplumun genel yargısı üzerinden şekillenir.

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın hareketleri ile birlikte literatüre girmiş ve kadınların üzerindeki yükü görünür kılmıştır. Doğduğumuzda üzerimize giydirilen bu toplumsal cinsiyet elbisesi sadece rol ve görevlerimizi tanımlamaz bununla birlikte bizi kalıp yargıların içine hapsederek davranış örüntülerimizi de belirler.

Bugün dünyada egemen olan ataerkillikle birlikte oluşan toplumsal cinsiyet rolleri kadınları bireyden ziyade anne, kardeş, eş olarak tanımlar ve kadınları bu doğrultuda idealleştirerek roller biçer. Kadınlar bu rollerin dışına çıktığında veya farklı davranışlar sergilediğinde karşılaştıkları davranış örüntüleri ise şiddet olarak tanımlanabilir. Kadına yönelik şiddet, ataerkillik ve toplumsal cinsiyet rollerinden temel alan, erkeklerin kadın üzerindeki gücünü artırmayı amaçlayan bir eylemdir. Yüzyıllardan beri var olan kadına yönelik şiddet de toplumsal cinsiyet kavramının literatüre girmesine denk gelen kadın hareketleri ile birlikte dillendirilmiş ve varlığı kabul edilmiştir. Son yıllarda konu üzerine gidilmesi ile birlikte artan rakamlar şiddetin arttığına yönelik bir algı oluştursa da rakamların büyümesi şiddetin görünür kılınması ile de doğru orantılıdır.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın sığınmaevleri önemli roller oynamaktadır. Bünyesinde yapılmakta olan çalışmaları bir kenara bıraktığımızda sığınmaevlerinin varlığı bile kadınlara bir çıkış noktası olduğunu göstermekte ve cesaret vermektedir. Bunun yanında sığınmaevine gelen kadınlar şiddete başkaldırı noktasında en büyük adımı atmış olmaktadır. Bu başkaldırı ise yardım arama davranışı olarak tanımlanabilir.

Bu araştırmada feminist sosyal hizmet yaklaşımından yararlanılacak ve kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet rolleri ve yardım arama davranışları feminist sosyal hizmet yaklaşımı çerçevesinde ele alınacaktır. Bununla birlikte araştırmada kadın sığınmaevi çalışmaları sosyal hizmet müdahalesi kapsamında değerlendirilecek ve bahsi geçen kavramlar kadınların gözünden incelenecektir. Feminist sosyal hizmet yaklaşımının özellikle sığınmaevlerinde şiddete maruz kalan kadınlarla çalışırken temel alınması kadınların tutum ve davranış değişikliğine nasıl yön verdiğine de ışık tutacaktır.

Bu araştırma, toplumsal cinsiyet rolleri ve yardım arama davranışına, şiddete maruz kalan kadınların gözünden bakma amacıyla derinlemesine anlamaya yönelik bir çaba olması açısından özgün bir niteliğe sahiptir.

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın temel kavramlarına yer verilecek, ikinci bölümünde ise feminizm ve feminist sosyal hizmet yaklaşımı, toplumsal cinsiyet rolleri, yardım arama davranışı ve bu iki kavram arasındaki ilişki ele alınacaktır. Daha sonra kadına yönelik şiddetle mücadelede bir hizmet modeli olan kadın sığınmaevleri ve sosyal hizmet müdahalesi hakkında bilgi verilecektir.

Çalışma sonucunda feminist sosyal hizmet yaklaşımı çerçevesinde toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınların yardım arama davranışıyla ilişkisinin derinlemesine anlaşılması hedeflenmiştir. Ayrıca bu çalışmanın son dönemde gündemde önemli bir yer tutan kadına yönelik şiddetle mücadelenin temel bileşenlerini ortaya çıkarmada önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

BÖLÜM I

1.1. ARAŞTIRMANIN SORUNU

Dünya üzerinde kadınlar ülke, etnik köken, din ve sınıf gözetmeksizin şiddete maruz kalma riski ile karşı karşıya iken Türkiye’de bu durum farklı değildir. Kadına yönelik şiddet ulusal ve uluslararası boyutları ile önemini korumaya devam etmektedir. Ülkemizde her yıl artan bir grafik çizen kadın cinayetlerinde 2016 yılında 328, 2017 yılında 409 ve 2018 yılının ilk 6 ayında en az 120 kadının öldürüldüğü bilgisine dayanılarak bu konuda daha ciddi önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda kadına yönelik şiddetin doğasını anlamak ve bileşenlerini tanımak, şiddetle mücadelede şüphesiz bizlere yardımcı olacaktır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda yürürlüğe girmiş olan sözleşmeler, tavsiye kararları ve yasal düzenlemelerin yanı sıra 20. yüzyılın son yıllarından itibaren, şiddetin yaygınlığı, nedenleri ve sonuçlarına ilişkin verilerin elde edilmesi için çoğunlukla nicel yöntem kullanılmıştır. Ulusal literatüre bakıldığında kadına yönelik şiddetin çok farklı meslek ve disipline konu olduğu da görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin (Kula, 2010; Bızancı, 2014; Ceylan, 2016; Ateş, 2017; Demir, 2017), hemşire, doktor, ebe gibi sağlık alanında çalışan meslek elemanlarının (Beyazpınar, 2010; Sarıbiyık, 2012; Özdemir, 2013) ve polislerin (Küçük, 2013), kadınların ve erkeklerin (Yörük, 2010; Yiğitcan, 2013; Erkut, 2015; Bora A. , 2015) kadına yönelik şiddete dair tutumlarını inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kadına yönelik şiddeti geçmişten günümüze tüm boyutları ile değerlendiren (Tümer, 2011; Gürhan, 2015) ve hukuki boyutunu inceleyen (Sarı, 2010; Demirkır Ünlü, 2012; Kıymaz Bahçeci, 2012; Doğan, 2013) araştırmaların yapılmış olduğu görülmüştür.

Kadına yönelik şiddetle mücadele boyutunda Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) ve kadın sığınmaevini odak alan çalışmaların da olduğu, bu araştırmalarda sığınmaevinde kalan veya kalmış kadınların depresyon ve umutsuzluk düzeylerini (Çiftçi, 2007; Kılınç Salman, 2015), psikolojik dayanıklılık ve bağlanma biçimlerini (Irmak Ç. , 2016), sığınmaevine bakışlarını (Demiröz, 1996; Yıldırım A. , 1996; Bilgin, 2015) konu edinen nicel yönteme dayalı; sığınmaevi ve ŞÖNİM uygulamalarının kadına yönelik şiddeti azaltmadaki rolü (Akyıldız, 2014; Irmak S. , 2014; Yılmaz, 2015;

Maybek, 2016; Yavuz, 2018), sığınmaevinde kalan kadınların sosyal destek sistemlerini (Targan Çalış, 2017), istihdam durumlarını (Pilgir, 2015) ve sosyal damgalanma düzeylerini (Uçan, 2011) konu edinen nitel yönetime dayalı araştırmalar bulunmaktadır. Kadın sığınmaevi hizmetini kadınlar ve meslek elemanları boyutunda değerlendiren (Yalçın, 2014) karma metod ile yapılmış bir araştırma da vardır.

Uluslararası sosyal hizmet literatürüne bakıldığında ise şiddete maruz kalan kadınların şiddete dair algıları (Pagelow, 1980), yardım ve destek arama davranışları (Lewis, 2002; Park, 2009; Sayem, Begum, & Moneesha, 2013), azınlık gruplarına dâhil kadınların yardım arama davranışları (Acevedo, 2005), şiddete maruz kalan kadın ve erkeklerin yardım arama davranışları (Ansara & Hindin, 2010), sığınmaevi deneyimleri (Aureala, 2001; McHugh, 2004), hizmet deneyimleri (Anais-Bar, 2012; Burnete, 2015; Liao, 2017; Ekström, 2018), ekonomik sorunları (Ulmestig & Erikson, 2017), şiddet deneyimleri ve çocuklarının şiddete maruz kalmalarına etkileri (Tonsing, 2018), şiddete maruz kalan anne ve çocukların birbirine desteği (Katz, 2015), şiddete maruz kalan kadınların yeniden evlenme paradoksları (Holt, 2017), şiddete maruz kalan kadınlara yasal süreçlerdeki destek (Ekström, 2015) ve şiddetle mücadele mekanizmaları ile güçlendirme (Helmersson & Jönson, 2015) konularını ele alan araştırmaların yapılmış olduğu görülmüştür.

Nitel yönetime dayalı araştırmalar şiddeti görünür kılmaktadır, bununla birlikte şiddete maruz kalan kadınların seslerinin duyulmasına ihtiyaç doğmaktadır. Yapılacak çalışmaların işlevsel olabilmesi adına kadınların gereksinim ve beklentilerinin yine onlar tarafından dile getirilmesine olanak sağlayacak olan ise nitel araştırmalar ve araştırmada yer alacak olan sınırlandırılmayan ifadeler olacaktır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede bu şiddeti var eden ve süreğenliğine neden olan bileşenlerin incelenmesine de ihtiyaç duyulmaktadır. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışları şiddeti var eden ve süreğenliğine neden olan önemli bileşenlerdir. Bu açıdan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarını kavramak kadına yönelik şiddet sorununu anlamada ve çözüm yolları üretmede bizlere ışık tutacaktır. Literatür gözden geçirildiğinde doğrudan kadınların şiddet deneyimine odaklanan, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarını sığınmaevi deneyimi örneğinde feminist sosyal hizmet yaklaşımı ile ele

alan derinlemesine görüşmeye dayalı nitel metod ile işleyen çalışmalara rastlanamamıştır. Kadınların şiddeti nasıl algıladıkları, yardım arama sürecinde yaşadıkları güçlükleri, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının ne olduğu üzerinde durulması önemlidir ve bu nedenle konuya daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir. Kadınların bu yaşantılarını kendi algılamaları doğrultusunda değerlendirmeleri önemlidir, bu sayede neye gereksinim duydukları kendi ifadeleri doğrultusunda belirlenebilecektir. Ulusal ve uluslararası literatürde bu kapsamda yeterli çalışma olmaması bilimsel bilgi eksikliğine yol açmaktadır. Bu bilgi eksikliğinin giderilmesi araştırmanın temel sorunudur.

Toplumsal cinsiyet kadınlara birey olmanın ötesinde anne, kardeş, eş rolleri verir ve bu roller çerçevesinde birtakım görevler yükler. Bu görevlerin yerine getirilmesi için kadının ev içinde, hizmete gönüllü ve hazır, kendi kararlarını almaktan aciz ve aile reisinin kararlarına karşı gelmeyen bir tutumda olmasını bekler. Hâlihazırda bu toplumsal normlar ile yetiştirilen kadınlar bu rol ve görevlere karşı çıkmak için öncelikle kendileri ile mücadeleye girer ve toplumun baskısını içselleştirdiğinin kimi zaman farkında olmaz. Bu farkındalık oluştuğça kadınlar birey olma yolunda adımlar atar ancak kurulu düzenin bozulmasına yol açacak bu adımlar şiddet ile önlenmeye çalışılır. Yani toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynak alan şiddet aynı zamanda bu eşitsizliğin devamını sağlamak için araç olarak kullanılır. Şiddet eylemlerinin artan bir grafik çizdiği ve son noktada cinayete vardığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile kadına yönelik şiddet hem bu tutumların oluşturulması hem de tutumlara karşı çıkılmaması noktasında birbiri ile ilişkilidir.

Toplumsal cinsiyetin etkisiyle hayata dâhil olan şiddet davranışına karşı gelmek ve onunla mücadele etmek noktasında resmi ya da resmi olmayan destek alma çabaları yardım arama davranışdır. Yardım arama davranışının ortaya çıkması şiddetin niteliği ve boyutu, şiddetin normalleştirilmesi ve süregelenliğine duyulan inanç, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, yaygın yanlış inanışlar, özgüven eksikliği, destek alma mekanizmalarındaki kopukluk, içerisinde yaşanan toplum ve sosyal çevre gibi pek çok değişkene bağlı olarak farklılık gösterir. Hayatın hemen her alanında karşı karşıya kalınan şiddet kimi zaman normalleştirilir ve bu normalleştirme şiddetle mücadeleye ket vurur. Öyle ki çoğu kez maruz kalınan davranışın şiddet olduğunun farkına varılmaz.

Bu doğrultuda yardım arama davranışı çoğu kez şiddetin can güvenliğini tehdit edecek noktaya geldiği durumlarda ortaya çıkar.

Feminist sosyal hizmet yaklaşımı odağında kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının ve yardım arama davranışlarının incelenmesinin kadınlara yönelik sosyal hizmet programlarına katkısı olacağı düşünülmektedir. Çünkü feminist sosyal hizmet şiddete maruz kalan kadınlarla çalışırken kadınların kalıplaşmış şemalarını ve tutumlarını değiştirme noktasında geleneksel yöntemlerden daha etkili olmaktadır. Feminist sosyal hizmetin bu farklılığının temelinde yatan kadını ailenin bir parçası değil birey olarak görmesi ve şiddeti tanımasıdır. Bu araştırmanın feminist sosyal hizmet yaklaşımını odak almasıyla kadına yönelik şiddetle mücadele noktasında planlanan sosyal hizmet programlarının başarılı olabilmesi için çok yönlü bir bakış sağlayacağı düşünülmektedir. Bu noktada sosyal hizmet programlarının müracaatçıların ihtiyaç ve durum tespitlerinin maksimum düzeyde bilinerek başarıya ulaştığı gerçeği de yadsınmamalı, şiddete maruz kalan kadınlar için büyük önem arz eden sığınmaevi hizmetinin sunumunda kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışları göz önünde bulundurulmadığı takdirde yeterli olmayacağına altı çizilmelidir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı şiddete maruz kalan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ve yardım arama davranışlarına kadınların gözünden incelemektir. Bu temel amaç çerçevesinde araştırmanın alt amaçları şu şekilde özetlenebilir:

- 1) Kadınların sosyo-demografik özelliklerini ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını keşfetmek
- 2) Yardım arama davranışında bulunan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve şiddet konusundaki farkındalıklarını anlamak
- 3) Kadınların evi terk etme kararlarına dair süreçlerini incelemek ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının bu sürece etkisini kadınların perspektifinden anlamak
- 4) Sığınmaevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddetin niteliği ve boyutu ile yardım arama davranışlarının ortaya çıkışını kavramak

- 5) Sığınmaevi hizmeti sürecine ve yeterliliğine kadınların gözünden bakmak
- 6) Şiddet ve sığınmaevi deneyimi olan kadınların gelecekte beklediklerini anlamaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Şiddet konusuna özellikle son yıllarda farklı meslek ve disiplinlerin ilgisi artmış ve bu yönde araştırmalar yapılmıştır. Özellikle kadına yönelik şiddet konusu dillendirilmeye başlandıkça insanların şiddete yönelik tutumları, şiddetin nedenleri ve sonuçları ve şiddetin hukuki boyutuna yönelik araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Ancak şiddete hep dışarıdan bakan ve çoğunlukla niceliğine önem veren bu araştırmalar şiddetin öteki yüzü 'kadınları' ve kadınların şiddet algılarını, şiddete karşı tutumlarını ve tepkilerini sayılardan ibaret saymıştır. Şiddetin niceliği pek tabii literatüre katkı yapmakta ve sorunun büyüklüğünü gözler önüne sermektedir ancak sorunun çözümü için kadınların seslerine kulak verilmelidir. Özellikle şiddetin birincil bileşenlerinden olan toplumsal cinsiyet rolleri ve yardım arama davranışının araştırmalara dâhil edilmemesi literatürde bir eksiklik yaratmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınların şiddet algıları, toplumsal cinsiyet rolleri ve yardım arama davranışına kadınların gözünden bakmayı amaçlayan bu araştırmanın yapılması şiddet konusunda objektif bir bakış açısı geliştirmekle birlikte kadınların kendi yaşantılarını algılamaları ve değerlendirmeleri derinlemesine bir kavrayış sunması adına literatüre yapacağı katkı bakımından önemlidir.

Araştırmanın feminist sosyal hizmet çerçevesinde değerlendirilmesi de kadınların kendi yaşantılarını algılamalarına dair kazanılacak objektif bakış açısının işlevselliği yönünde önemlidir. Aynı coğrafyada yaşayan biz meslek elemanları da ataerkil düşünce ve toplumsal cinsiyet rolleri öğretilerine maruz kalarak bir yaşam sürdürüyoruz ve kimi zaman bu farkındalığa sahip olmuyoruz. Bu nedenle şiddet konusunda uygulama yaparken her ne kadar 'müracaatçının bulunduğu yerden başlama' ilkesi öğretisine sahip olsak da ataerkil düşünce sistemine sahip olanlarımız için kadınların şiddet konusunda yargılanması, suçlanması ve yahut sahiplenilmesi gibi sorunlar yaşanabiliyor. Bu doğrultuda bu çalışmanın feminist sosyal hizmet yaklaşımı odağında olması kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının, yardım arama davranışlarının ve şiddet süreçlerinin incelenmesi, kadınların kendi yaşantılarına dair değerlendirmelerinin bilinmesi ve anlaşılması şiddete maruz kalan kadınlar için yapılacak çalışmalar ve

sunulacak hizmet modellerinde yol gösterici olacaktır. Şiddete maruz kalan kadınların içinde yaşadıkları toplumda gereksinimlerinin karşılanmasına ve sorunlarının çözümüne yönelik daha verimli ve etkili hizmetlerin geliştirilmesi sağlanacaktır. Şiddete maruz kalan kadınlar için büyük önem arz eden sığınmaevi hizmetinin sunumunda da, kadınların gözünden sürece dair bir kavrayış elde edilmesiyle birlikte etkililiğin artırılacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte özellikle bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, şiddete maruz kalan kadınların sorun ve gereksinimlerine yönelik geliştirecekleri müdahalelerde, doğrudan kadınların duygu ve düşüncelerinden yola çıkmaları, uygulamaların işlevselliğini de artıracaktır.

Geleneksel yöntemlerden farklı bir yöntem olan feminist yöntem kadınlarla ilgili bilgilerin elde edilmesinde ve kadınları anlama çabasıdadır. Feminist yöntem içeriden bir bakış sağlamakta ve kadınların deneyimlerini onların ifadeleri ile aktarma olanağı sunmaktadır. Bu bağlamda feminist yöntemi öne çıkaran bu araştırmanın kadınların ifadelerine fazlaca yer vermesini anlamlı kılmaktadır. Feminist yöntem sadece bir yaklaşım değil bir bakış açısıdır, yönlendirici bir tutum içermektedir, bu araştırma metodolojik olarak kadınların sesini duyurma çabasını da taşımaktadır.

Kadınların yaşantılarına dair kadınların değerlendirmelerini sunacak olan bu çalışmanın politika düzeyinde de önemli olduğu düşünülmektedir. Kadınların hâlihazırda var olan politikalardan faydalanma noktaları, politikaların işlevselliği, uygulamadaki eksiklikler ve yanlışlıkların değerlendirilmesine ışık tutacak olan bu araştırma politika geliştiriciler için de yol gösterici olacaktır.

Tüm bu nedenlerle bu araştırmanın, hem bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarına ve araştırmacılarına, hem literatüre, hem yeni politikaların üretilmesine, hem de şiddete maruz kalan kadınlara katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışma süresince araştırmayı sınırlayan etmenlerden söz etmekte yarar vardır. Birinci temel sınırlayıcı, zaman ve maddi olanaklar ile ilgilidir. Araştırmanın belli bir süre içinde tamamlanması gerekliliği ve sınırlı ekonomik olanaklar ile yürütülmesi araştırmanın önemli sınırlandırıcı unsurlarından birisidir.

Araştırmanın bir diğer sınırlayıcı unsuru, araştırmanın doğası gereği öznel yaşantıları anlamayı amaçladığından, derinlemesine görüşmeler yapılmış ve kadınların gözünden bakılmaya çalışılmış olsa da, veriler katılımcıların paylaşmak istedikleri ile sınırlanmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. FEMİNİZM VE FEMİNİST SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI

Özneleri kadın olan araştırmalarda doğru bir zemin ve bakış açısına sahip olmak için feminizmden beslenmenin, feminist yaklaşımı kullanmanın doğru olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda öznesi kadın olan bu araştırmanın kuramsal yaklaşımı feminizm ve feminist sosyal hizmet olmuştur.

2.1.1. Genel Çerçeve

Feminizm için herkesin üzerinde anlaştığı kesin bir tanım yapmak oldukça güçtür. Kadın hareketleri ile ilişkilendirilen ve dilde yerini bulan feminizm, bu hareketin gelişimi ve tarihsel süreci içerisinde yeni anlamlar kazanmıştır. Bu doğrultuda farklı görüşlerin de ortaya çıkmış olması feminizmin farklı tanımlarının yapılmasına olanak sağlamıştır. Ancak en temelde feminizm kadınların toplum içindeki rollerine ve haklarına vurgu yapar ve bunların genişletilmesine yönelik bir yaklaşım getirir.

Notz (2012, s. 10) feminizm kavramının ortaya çıkışı ile ilgili, “Öyle tahmin ediliyor ki, feminizm kavramı Fransız Devrimi zamanında ortaya çıkmıştır. Ancak bu konu üzerine de feminizmin anlamı üzerine yapılan tartışmalar gibi anlamı ve kökeni üzerine farklı görüşler hâkimdir.” sözlerini sarf eder. Arat (2010, s. 36) da feminizm terimi için, “Feminizm terimini, bilindiği gibi ilk kez Fransız yazar Alexander Dumas (oğul) 1872’de o sıralar doğmakta olan bir Kadın Hakları akımını betimlemek için kullanmıştır. O günden bugüne feminizm, ‘Ahlaksal, dinsel, toplumsal, siyasal, hukuksal ve eğitsel tüm insan haklarından kadınların da erkeklerle eşit ölçüde yararlanmalarını, yani bire bir eşitliği güvence altına alacak dünya çapında bir kültürel akım’ olmuştur.” açıklamasını yapar.

Feminizm genelde bir üstünlük mücadelesi olarak tanımlanmasının aksine; eşitlik, saygı ve sevgi dolu bir ortak yaşam talebinin adıdır. Feministler temelde ‘erkeklerin ve kadınların, içinde eşit hak ve olanaklara sahip oldukları, sağlıklı bir toplum yaratmak’ istemektedirler. Nitekim Mark (2015, s. 117) bunu şu şekilde açıklar, “Kadınların

davası erkeklerin de davasıdır. Kadın kendi bilincinden ve itibarından her ödün verdiğinde insanlık da bir düşünüş yaşar. Ve feminizm, iyi anlaşılmiş feminizm, kadına ne boyun eğen ne de boyun eğdiren mağrur ve saygın bir duruş kazandırır, ona gerçek anlamda ahlaki bir yaşam seçeneği sunar.”

Arat (2010) feminizmi kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olmasını isteyen ve temelde cinsiyet eşitliğini savunarak cinsler arasında iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan bir akım olarak tanımlamıştır. Bu tanımlı geliştiren Tomanbay ise feminizmi, “Kadınların toplum içinde erkeklerle aynı koşullara sahip olması, kadınların toplum içindeki konumlarının iyileştirilmesi amacıyla, onlara ekonomik, toplumsal, politik haklar sağlamayı iş edinen düşünce ve eylem alanı olarak” tanımlamıştır (1999; akt. Acar, 2001, s. 15).

Aksu (2011) feminizmin kadınların şiddete uğradıklarını kabul eden ve bunun arkasındaki gerçekliği keşfedebilmek için gerekli olan politik perspektif ve bunu sağlayan politika olduğunu aktarırken, feminist yaklaşımın bu araştırmadaki rolünü pekiştirmektedir.

Tüm bu anlatıların ışığında feminizmin kadın hakları akımı ile ortaya çıkan, üstünlük mücadelesinin aksine kadın ve erkek eşitliğine dayanan, hak temelli, toplumsal cinsiyet rollerine ve ataerkil düşünceye karşı çıkan bir akım olduğu sonucuna varılabilir. Feminist sosyal hizmet yaklaşımının da temellerini feminist kuramdan alan, kadın deneyimini başlangıç noktası seçerek, güçlendirme kavramına vurgu yapan, kadın ve erkek arasında eşitlikçi ilişkiler kurmaya yönelik tavır takınan, toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkillik kavramlarından uzaklaşarak kadın bakış açısına sahip olan bir yaklaşım olduğu sonucundan hareketle bu araştırmada feminist bakışın önemine vurgu yapılabilir.

2.1.1.1. Temelleri

Feminizm aile içi şiddetin görünür kılınmasında büyük bir paya sahip olmakla birlikte, dünyada yer eden kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğe vurgu yapar, bu eşitsizlikteki güç ilişkilerini ve iki cinsiyeti de etkileyen toplumsal cinsiyet temelli bakış açılarını inceleyen bir yaklaşımdır.

Payne (2016, s. 358-359) feminist sosyal hizmet teorisinin gelişimini şu şekilde aktarır, “Feminist sosyal hizmet teorisi, 1970’lerde kadın sosyal hizmet uzmanlarının Batı toplumlarında daha geniş feminist hareketlere bağlılıklarından ortaya çıkmıştır. 1960’ların ve 70’lerin başlarındaki radikal toplumsal iş hareketleri ile ilişkilendirilmiş, ancak en eski yazıları sivil ve insan haklarını iyileştirmek için genel hareketlere yanıt olarak daha geniş ve daha liberal bir gelenek haline gelmiştir. 1970’lerde, kadınların iş rolleri üzerindeki akademik çalışma ve radikal teori profesyonel düşüncüyü etkilemiştir.”

Featherstone’a (2001) göre, feminist sosyal hizmet kadınlarla çalışırken merkezi ırk, ikincil konum ve toplumsal bölünmeyi içeren toplumsal cinsiyeti referans alır. Kadınların refahının gelişimiyle sosyal hizmet uzmanlarının kadınları eş ve anne olarak değil birey olarak görmelerini sağlamıştır. Bu sayede sosyal hizmet uzmanlarının görüş açılarının genişlemesi ve aileden ziyade kadını öne alan çalışmaların yapılması mümkün olmuştur.

Ayrıca feminist kuram, ev içi şiddet ve çocuk istismarı gibi sosyal sorunların yeniden tanımlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Feminist yaklaşıma sahip olan araştırmacılar, sosyal hizmette bilgi üretiminin baskın tarzı ile mücadele etmiş ve uygulama temelli araştırmalar yerine hizmet alanların deneyimlerine odaklanan araştırmalar yapmaya başlamışlardır.

Sheafor ve Horejsi (2012), feminist bakış açısının özellikle kadınlarla çalışırken önemli olduğuna vurgu yaparken, feminist uygulamada yardım sürecinin klinik veya doğrudan hizmet faaliyetleri ile sınırlı olamayacağına inanır ve bu noktada politik eylem ve savunuculuğa işaret eder.

Buz (2009) feminist bakış açısının geleneksel sosyal hizmet uygulamasından farklı olarak ‘kişisel olan politiktir’ ilkesiyle uygulamanın mikro, mezzo ve makro olmak üzere tüm düzeyleriyle bütünleştirilmesine dikkat çeker. Feminist sosyal hizmet yaklaşımı ile çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bu yaklaşımın ilkelerini ve sorunların kaynağının ataerkillikle bağlantısını göz önünde tutarak müracaatçısının sorununa sosyo-politik bağlam ile yaklaşmasını, bu bağlamın kavranmasına ve güç analizlerine odaklanarak ‘uyumlandırma’ yerine ‘güçlendirici ve daha fazla seçenek yaratıcı’ bir çerçeve sunmasını öngörür. Acar (2001) ise feminist sosyal hizmetle çalışmanın

önceliğinin mesleki ilkelere kadın bakış açısını yerleştirerek kadın sorunlarına yönelik bir müdahale oluşturmak olduğunu ve bunu yaparken yine ‘kişisel olan politiktir’ ilkesine dayanarak çoklu müdahaleleri savunduğunu, bu bağlamda feminist sosyal hizmetin teknik ve yaklaşım önermenin yanı sıra mesleki uygulama çerçevesi çizdiğini ifade etmektedir.

Ashman ve Hull (2010) feminist uygulamanın mikro düzeyde kadınların duygularına girmek ve kişisel güçlerine ulaşmak; mezo düzeyde ise kadınların çevresindeki diğer insanlarla olan ilişkilerine odaklanmak gerektiğini ifade eder. Makro düzeyin kadınların kişisel, kişilerarası ve iş hayatlarında ortaya çıkan her şeyle yakından ilişkili olduğunu, feminist bakış açısının hâkim olduğu uygulamada kadınları özgür ve lider olmaktan alıkoyan sosyal politika ve politik yapılarda değişimi hedeflediğini de aktarır.

Feminizmden kaynak alan ve kadını birey olarak gören feminist sosyal hizmet toplumsal cinsiyete ve baskıya odaklanır. Kadınların çevresinden ve içerisinde yaşadığı toplumsal sistemin dışından bir gözle görülmesini, özellikle kadına yönelik şiddet konusuna kadın bakış açısıyla müdahale edilmesini öngörür. Feminist sosyal hizmetin kadın bakış açısını kullanması ve kadın sorunlarına odaklanması toplumsal cinsiyet ayrımlarında erkek sorunlarına eğilmemesi yönünde eleştiri almış olsa da kadınların yoksulluk ve diğer sosyal dezavantajlardan erkeklerden fazla etkilendiği gerçeği bu eleştirinin haksız olduğunu gözler önüne serer. Bu doğrultuda feminist sosyal hizmet kadınların dezavantajlı durumu karşısında kadınların güçlerine odaklanan bir müdahale gerçekleştirilmesini sağlar.

2.1.2. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumları

Feminist yaklaşımın kabullerini oluşturan ve yaklaşımın açılımları bakımından önemli sayılan kavramlardan bir tanesi toplumsal cinsiyettir (gender). Toplumsal cinsiyet temelde biyolojik cinsiyet yerine, cinsiyetin toplumsal anlamı ve bu anlama yüklenen roller olarak tanımlanabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri söylemi kadın hareketi ile ortaya atılmış ve günümüzde pek çok incelemeye konu olmuştur.

Scott (2007, s. 3), toplumsal cinsiyet teriminin ilk kez cinsiyete dayalı ayrımların asli niteliğini vurgulayan Amerikalı Feministler arasında ortaya çıktığını ifade etmiş ve eklemiştir “Bu kelime, ‘cinsiyet’ ya da ‘cinsel farklılık’ gibi terimlerin kullanımında

örtük bir şekilde mevcut olan biyolojik determinizmin reddedilmesi anlamına gelmiştir. Ayrıca ‘toplumsal cinsiyet’, kadınsılığın normatif tanımlarının ilişkisel yönünü de vurgulamıştır.”

Toplumsal cinsiyet teriminin analitik sözcük dağarcığına ilişkisel bir kavram kazandırılabilmesi için kullanıldığını ifade eden Scott (2007, s. 4) kadınlar ve erkeklerin birbirlerine göre tanımlandığını ve herhangi birinin ayrı bir çalışmayla kavranabilmesinin mümkün olmayacağını ekleyerek Natalie Davis (1975)’ten şu alıntıyı yapmaktadır “Kanımca, hem kadınların hem de erkeklerin tarihi ile ilgilenmeliyiz. Nasıl sınıfları inceleyen bir tarihçi sadece köylüler üzerine odaklanamazsa biz de sadece tabi kılınan cinsiyete odaklanmamalıyız. Amacımız, cinsiyetlerin ve toplumsal cinsiyet gruplarının tarihsel geçmişteki önemini kavramaktır. Amacımız, cinsiyet rollerinin ve cinsel sembolizmin farklı toplumlarda ve dönemlerdeki kapsamını ortaya koymak; ne anlama geldiklerini ve toplumsal düzenin sürekliliğinin ya da değişiminin sağlanması açısından nasıl bir işleve sahip olduklarını kavramaktır.”

Toplumsal cinsiyet kavramının tarihsel gelişimine bakıldığında “kadınlar” kelimesi ile eş anlamda kullanıldığı da görülmekte ve bu bağlamda kadınların tarihini, ekonomik ve siyasal tarihten ayrı tutarak kadınları değersizleştirme çabasına giren tarihçilere yardımcı olduğu söylenebilmektedir. Ancak mevcut literatürdeki kullanımına bakıldığında ‘toplumsal cinsiyet’ kavramının sadece kadınları kapsamadığı, hem kadınlara hem erkeklere roller biçtiği açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda her iki cinsiyete biçilen rollere odaklanmak, ne anlama geldiklerini ve süreğenliğini anlamak önemlidir.

Connell’e göre “Toplumsal cinsiyet kavramı bilindiği gibi biyolojik cinsiyet yerine cinsiyetin toplumsal anlamına ve bu anlama yüklenen rollere dikkat çekmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadın ile erkek rollerini toplumun beklentilerine göre şekillendirerek, toplumsallaşma ve toplumsal kurumlar yoluyla yeniden üretilmesini sağlamaktadır” (1998; akt. Buz, 2009, s. 55).

Rice’ye göre ise, “Toplumsal cinsiyet terimi kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade eder; kültürel bir yapıyı karşılar ve genellikle bireyin biyolojik yapısıyla ilişkili bulunan psikolojik özelliklerini de içerir.

Toplumsal cinsiyet, bireyi kadını ya da erkeksi olarak karakterize eden psikososyal özelliklerdir” (1996; akt. Dökmen, 2010, s. 20).

Bu tanımların ışığında toplumsal cinsiyetin kültürle bağlantısı olduğunu yani her kültürde o kültüre has özellikler barındırdığı ve anne karnındayken cinsiyetin belirlenmesiyle birlikte hayatımıza girdiğini söylemek mümkündür. Bunu cinsiyetimize göre ayaklarımıza örülen pembe ya da mavi patikler, daha sonra ailemizden sık sık duyduğumuz ‘kız çocuğu dediğin öyle oturmaz, erkek çocuğu tabi silahla oynayacak’ ve benzeri cümleler izler. Pembe patiklerimizi giydiğimiz anda toplumsal cinsiyet rolleri hayatımızı şekillendirmeye başlar. Ancak toplum içinde var olmaya başladığımız anda toplumsal cinsiyet rollerinin pembe patikler benzetmesi kadar sevimli olmadığını görebiliriz. Toplumsal cinsiyet her toplumun, her kültürün kendisine göre yorumladığı bir görevlendirmenin masum adıdır. Doğduğumuz anda pembe veya mavi patiklerle üzerimize giydirilen toplumsal cinsiyet rolleri tüm yaşamımız boyunca yapacaklarımızı veya yapmayacaklarımızı çeşitli kalıp yargılar ile yönlendirmeye devam etmektedir.

Geçmişe dönüp baktığımızda neredeyse bilinen tüm toplumlarda kadın ve erkek arasında ayırım yapıldığı hatta kadınların erkeklerden daha düşük statüde olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin avcılık ve toplayıcılık dönemlerinde ortaya çıktığını ifade eden Zastrow (2013) bu dönemde yemek pişirme, hizmet etme ve temizlik gibi ‘ev işlerinin’ kadınlara rol olarak atfedilerek günümüze değin sürdüğünü aktarmıştır. Bu süreçte rol ayrımlarına daha fazla davranış kalıbı eklendiğine ve bunun yanında çoğu dinin de kadına daha alt bir statü atfettiğine değinmiştir. Görünen odur ki yerleşik hayata geçme sürecinde fiziksel ve biyolojik bazı özellikler -kadınların doğurgan ve erkeklerin güçlü olması- sebebiyle cinsiyet rolü dağılımları başlamış ve sonraki dönemlerde bu roller birtakım davranış kalıpları, normlar ve dinin de etkisi ile pekiştirilmiştir.

Kadınlara ve erkeklere farklı roller belirleyen toplumsal cinsiyet; kadınları daha çok evin içine hapsedip onlara hizmet etme ve bakım sorumlulukları yükler. Narin ve kırılğan kişilik özellikleri atfedilen kadını, karar alma becerisinden yoksun kılmak ister. Toplumsal cinsiyet, diğer yanda erkekleri evin dışına iterek, onlara ekonomik anlamda hane halkının sorumluluğunu yükler ve gelir getirici işlerde çalışmaya yönlendirir. Güçlü ve korumacı kişilik özellikleri atfedilen erkeğin, hane halkı adına karar almasını

ister. Toplumsal cinsiyet bu rollerin dışına çıkılmaması için bir baskı oluşturur. Bunun neticesinde bu rollerden hoşnut olmayan kadın ile erkeğin, iç çatışmalarına ilave olarak, toplum tarafından psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalmalarına sebep olur.

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin bir kavrayış elde edilmek istenen bu araştırma çerçevesinde tutumun ne olduğuna ve boyutlarına da yer vermek doğru bir yaklaşım olacaktır. Kağıtçıbaşı (2006, s. 102) tutumların uzun yıllar boyunca sosyal psikolojinin konuları içinde olduğunu ve farklı şekillerde tanımlandığını ifade etmiş ve üzerinde en uzlaşmış tanımlardan biri olduğu için Smith'ten (1968) şu şekilde alıntı yapmıştır "Tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir." Tutum insanlara ve nesnelere karşı olan değerlendirmeler ve bu değerlendirmelerle davranışları şekillendiren veya organize eden eğilim olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte tutumun bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak 3 boyutundan oluştuğu ve bu boyutların birbiri ile ilişkili ve etkileşim halinde olduğu söylenebilir (Özkalp, Arıcı , Bayraktar, Aydın, Erkal, & Uzunöz, 2004). Tutumlar öğrenme yolu ile sonradan kazanılmakla birlikte değışkendirler ancak boyutları arasındaki uyum ile tutumun kuvveti bu değışimi etkileyen faktörler arasındadır ve bu değışim zaman ve çaba ile mümkün olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının değışimi için geleneksel yöntemler etkili olmamaktadır, çünkü geleneksel yöntemler tutumların bilişsel boyutunu etkileseler bile bu etkinin davranışsal boyuta yansması için duygusal boyutun da etkilenmiş olması gerekmektedir. Bu noktada kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarında değışim yaratmak adına şema değıştirici özelliği olan feminist yöntemin işlevselliğinin vurgulanması yerinde olacaktır. Feminist yöntem tutumları oluşturan bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutların farkında olduğu için davranış değıştirmeyi olanaklı kılmaktadır. Nitekim şiddeti besleyen toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına yönelik davranış değıştirme odaklı olmayan yöntemler maruz kalan kadınların tutumlarına yönelik tek boyutlu çalışmalar yürütmekte ancak kadınların tutumlarına dair sadece bilişsel boyut değıştirmeye yönelik bu çalışmalar uzun vadede değışim yaratmamakla birlikte boyutlar arası çatışmaya da neden olmaktadır.

2.2. KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Toplumsal cinsiyetin hem kendisinden hem de yarattığı eşitsizlikten temel alan kadına yönelik şiddet olgusu, varlığı kadar uzun zamandır dillendirilmese de son dönemde tüm boyutları ile konuşulmaya ve araştırılmaya başlanmıştır.

2.2.1. Genel Çerçeve

Şiddet, insanlık tarihi boyunca var olsa da ancak son zamanlarda sorun teşkil eden bir eylem olarak görülerek hem dünyanın hem de Türkiye'nin gündeminde yer almıştır. Çeşitli boyutları ve türleri olan şiddet genellikle saldırganlık ile birlikte anılır ve saldırganlığın bir sonucu olarak görülür. Yine de hem saldırganlığın hem de şiddetin tanımlarını yapmak gerekmektedir.

Arıkan (1987) saldırganlığı atılgan, zorlayıcı ve tecavüzkâr davranışların bir bütünü olarak tanımlamakta ve gizli ya da açık saldırıların yanında, iğneleyici sözleri, bir işi başarmak ya da bir görevin üzerinden gelmek için güçlük taslayan ve iddiacı davranışları da içerdiğini belirtmektedir. Şiddetin de saldırganlığın bir biçimi olduğunu, yok edici saldırganlık olarak ifade edilebileceğini eklemektedir. Morris (2002) ise insanlardaki saldırganlığın başkalarına fiziksel ya da psikolojik zarar verme niyeti taşıdığını ve niyetin saldırganlığın temel ögesi olduğuna dikkat çeker ve Freud'un saldırganlık için doyum başlayıncaya kadar tırmanan, açlık ve susuzluk gibi doğuştan gelen bir dürtü olarak ele aldığını ekler.

Danık (2000, s. 77) şiddeti "Güçlü olanın gücünü zayıfın üzerinde baskı kurmak, egemen olmak için sergileyen eylemlerdir. Latince 'violentia' kelimesinden gelir ve güç kullanılarak vurma ve kötü davranma eylemi olarak" tanımlamaktadır. Moses (1996, s. 23) ise şiddetin "Çoğu kez ya içgüdüsel ve bu nedenle toplumsallaşma sürecinde çok az değişen ya da sadece ve sadece çevre etkenlerinden kaynaklanan bir davranış" olduğuna dikkat çeker.

Saldırganlığın eyleme geçme hali olan şiddetin kadınlara yönelik olması en basit açıklama ile kadına yönelik şiddet olarak ifade edilebilir. Kadına yönelik şiddet, ataerkil düşünce yapısına sahip olan toplumlarda ikinci sınıf olarak görülüp ötekileştirilen

kadınların aile içinde veya dışında sadece cinsiyetlerinden ötürü yani kadın oldukları için herhangi bir şiddet eylemine maruz kalmasıdır.

Arın (1996), Birleşmiş Milletler'in 1993'te yayınlanan 'Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirgesi'nde kadına yönelik şiddetin "cinsiyete dayalı ve kadınlarda fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran veya bu sonucu doğurmaya yönelik özel veya kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfi biçimde engellenmesidir" şeklinde tanımlandığını ancak 2. maddede şiddet türlerinin bu tanımla sınırlı kalmadığını, kadına zarar veren her türlü geleneksel ve göreneksel uygulamaların da şiddet kavramına dâhil edildiğini ifade etmiştir.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012) kadına yönelik şiddeti; "Kadınlara, yalnız kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış" olarak tanımlamıştır.

Cinsiyet ayrımıyla ortaya çıkan şiddetin sadece saldırganlığa indirgenmesinin doğru olmadığı, saldırganlığın dışı vurumu olan şiddette toplumun ve kültürün de etkisi olduğu düşünülmektedir. Bir eylemin şiddet olarak tanımlanması içinde yaşanan kültür değerlerinin, toplumsal düşüncenin, o toplumun gelenek ve göreneklerine göre değişebilmektedir. Özellikle şiddetin ortaya çıkışı ve kabullenilişi, süreğenliğinin sağlanması o kültürün ve toplumun şiddet eylemine verdiği tepki ile değişiklik göstermektedir. Son yüzyıla kadar kadına yönelik şiddet neredeyse tüm toplumlarda kabullenilmiş hatta erkeğe hak olarak görülmüştür. Oysa kadına yönelik şiddet bir insan hakkı ihlalidir.

Kadına yönelik şiddetin en bilindik ve tanındık türü fiziksel şiddettir, öyle ki bir insana şiddete maruz kalıp kalmadığı sorulduğunda sadece fiziksel şiddeti düşünür çünkü en çok dillendirilen ve maalesef diğer türlerine göre en 'kanıtlanabilir' olan şiddet türü fiziksel şiddettir. Ancak şiddet psikolojik (duygusal/sözel), ekonomik ve cinsel olarak çok çeşitlidir. Hatta teknolojinin hayatımızda fazlaca yer etmesiyle birlikte dijital şiddet

ve toplumsal yapının değişmesi ile evlilik öncesi ilişkilerin kabullenilmesiyle flört şiddeti kavram ve tanımları ortaya çıkmıştır.

Mutlu (2006) fiziksel şiddetin, kadının bedenine yönelik zarar verici, tekme, tokat, dayak gibi bizzat erkeğin bedeniyle olabileceği gibi sopa, oklava, kemer, bıçak ve silah gibi aletlerle yapılan eylemler; psikolojik şiddetin kadının küçük görülmesi, kadına aşağılayıcı lakaplar takılması gibi küçük düşürücü hareket ve sözler; ekonomik şiddetin çalışan bir kadın ise maaşının elinden alınması, kadına harçlığın az verilmesi ve verilen paranın hesabının sorulması gibi kadını maddi yönden bağımlı hissettirecek davranışlar; cinsel şiddetin cinsel taciz, tecavüz, evlilik içi tecavüz ve ensest ilişkiler olduğunu ifade etmiştir. Şiddete dair verilen bu örnekleri çoğaltmak ve çeşitlendirmek mümkündür. Bunun dışında dijital şiddet iletişim araçları ve sosyal medya hesapları kullanılarak uygulanan ve kadını baskı altında tutmak amacı taşıyan eylemler ve flört şiddeti ise evlilik birliği dışında sevgililik sürecinde maruz kalınan şiddet türü olarak ifade edilebilir.

Özetle, saldırganlık dürtüsünün eyleme dönüşmesi sonucunda ortaya çıkan şiddetin ‘cinsiyet temelli’ olması ve kadını hedef alması durumuna kadına yönelik şiddet denilebilir. Kadına yönelik şiddet aile içi veya dışı olmak üzere iki boyutlu; fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik, dijital şiddet ve flört şiddeti olarak farklı türlerde gerçekleşebilir. Şiddet türlerine göre ayrılmış olsa da çoğu kez bu türler birbiri ile ilintilidir. Örneğin bir kadın kemer ile fiziksel şiddete uğrarken aynı zamanda kendisine küfür edilirse psikolojik şiddete de maruz kalmış olur. Veyahut bir cinsel şiddet olan evlilik içi tecavüze maruz kalırken aynı zamanda kocası tarafından tokatlanırsa fiziksel şiddete de maruz kalmış olur. Bu sebeple şiddetin türleri arasında kesin çizgiler çizilemeyebilir. Ancak toplumda en çok bilinen ve dillendirilen şiddet türü fiziksel şiddettir. Kadına yönelik şiddetin türü, boyutu ve yöntemi çok çeşitli olup uygulanma amacı kadın üzerinde baskı kurmaktır. Bu baskının boyutu ve çeşitliliği yardım arama davranışının gerçekleşme sürecine ve biçimine etki eder.

Kadınların yardım arama süreçlerine değinmeden önce yardım arama davranışlarını da etkileyen ve içine alan bir kavramdan söz etmek yerinde olacaktır. Kadınların şiddetle baş etme davranışları ve süreçlerine literatürde sıkça yer verildiği ve farklı kavramlaştırmalar yapıldığı görülmüştür (Okutan, 2007; Erdoğan, Aktaş, & Bayram

Onat, 2009; Kandemirci & Kağnıcı, 2014). Kavramlar süreç içerisinde farklılaşsa da esas olarak şiddete maruz kalan kadınların şiddetle baş etme davranışları duygusal odaklı/pasif ve problem odaklı/aktif olarak ifade edilebilir. Özellikle yardım arama davranışını içeren başlıklar altında kadınların baş etme davranışlarına ilişkin bilgiler paylaşılacaktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi pasif yani gözle görülmeyen baş etme davranışlarının yok sayılmaması olmalıdır. Kadınların şiddetle baş etme davranışları literatürde iki başlık ile açıklanmaya çalışılsa da aslında çok çeşitlidir ve kadınların baş etme biçimleri yaşadıkları bölgeden, stres düzeylerinden, şiddet algılarından ve maruz kaldıkları şiddetin boyutundan, geçmiş deneyimlerinden, sosyal destek sistemlerinden ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarından etkilenmektedir.

2.2.2. Şiddet Bağlamında Yardım Arama Davranışı

Yardım arama davranışı kişilerin kendilerini rahatsız eden ve endişe yaratan durumları hakkında yardım veya destek alma çabasıdır. Bu destek, durumların çeşitliliğine göre hem resmi hem de gayri resmi olabilir.

Fischer ve Turner, yardım arama davranışını “Normal yaşam fonksiyonlarına karşı tehdit oluşturan herhangi bir durum veya problemle karşılaşan bireyin, yeniden denge durumuna dönmek için iç kaynaklarının yetersiz olduğunu düşünerek, dış kaynaklara yönelik eğilim içerisinde bulunması” olarak tanımlamaktadır (1970; akt. Özbay, Terzi, Erkan, & Cihangir Çankaya, 2011, s. 60). Husaini de benzer şekilde yardım arama davranışını, “Bireylerin üstesinden gelemedikleri sorunlardan kurtulmak amacıyla profesyonel ya da profesyonel olmayan bireylerden yardım ve destek istemesi” olarak tanımlamaktadır (1994; akt. Arslantaş, Dereboy, Aştı, & Pektekin, 2011, s. 17)

Acevedo (2005) da yardım arama davranışını endişe yaratan bir sorun hakkında bireyin destek alma girişimi olduğunu ve bu girişimin polis, psikolog, psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanları gibi danışmanlar, kilise personeli, sığınmaevleri vb. kurumlardan alınan resmi, aile, akraba ve arkadaşlardan alınan resmi olmayan sistemlerle karşılanabileceğini ifade etmektedir. Hinson ve Swanson (1993), yardım arama davranışı sürecinde insanların sorunlarını çözmek için öncelikle arkadaşları veya akrabalarından destek alarak baş etmeye çalıştığını, sorun çözülmezse uzmanlardan yardım almaya yöneldiğini belirtmiştir. Yardım arama davranışının ortaya çıkması için

öncelikle kişinin bir sorunu olduğunu kabullenmesi ve bu sorunu tek başına çözemeyeceğinin farkında olması gerekmektedir.

Yardım arama tutumu ve davranışını etkileyen faktörler ise cinsiyet, sosyoekonomik düzey, kültürel özellikler, cinsiyet rolleri ve damgalanma düşüncesi olarak ifade edilmiştir (Arslantaş, Dereboy, Aştı, & Pektekin, 2011; Özbay, Terzi, Erkan, & Cihangir Çankaya, 2011). Bunun yanında daha önce yardım arama davranışında bulunan kişilerin o süreçte aldığı desteğin yeterli olmasının da yardım arama davranışına olumlu etkisi olduğuna değinilmiştir (Okutan, 2007).

Yardım arama davranışı şiddete maruz kalan kadınlar bağlamında değerlendirildiğinde kadınların şiddetle baş etme mekanizmalarının öne çıktığı ve şiddetin dinamiğinin yardım arama davranışına etki ettiği sonucuna varılmıştır.

Bu unsurlardan bir tanesine Sallan Gül (2013), sosyal öğrenme kuramı ışığında çocukluk çağında aile içi şiddete maruz kalınmasının veya tanıklık edilmesinin erkeklerin eşlerine şiddet uygulamasını ve kadınların da eşlerinin şiddetini normalleştirmelerine neden olduğu yönünde değinmiştir. Çocukluk döneminde özellikle baba figürü tarafından şiddete maruz kalan erkeklerin travmaya sebep olan bu yaşantılar sonucunda eşlerine ve çocuklarına şiddet uygulaması ile birlikte şiddet kuşaktan kuşağa geçerek bir sarmal halinde de işlev görmektedir. Bu bağlamda geçmişte şiddete maruz kalmak hem şiddetin süreğenliğine hem de normalleştirilmesine yol açmakta ve sonuçta kadınların yardım arama süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Şiddetle büyüyen ve şiddeti aile unsurlarından kabul ederek normalleştiren bir kadının eşi tarafından şiddete maruz kaldığında yardım arama davranışında bulunması beklenmez.

Benzer şekilde Lundgren (2012) de şiddetin normalleştirme sürecini kadının değerini kaybetme süreci ile eş tutar ve buna paralel olarak erkeğin şiddet kullanımındaki gelişimle birlikte, bu şiddetin normal kabul edildiğini ifade eder. Bununla birlikte şiddetin korkutucu sonuçları sebebiyle kadınların şiddeti erkekten uzak tutarak erkeğin akli dengesinin yerinde olmaması, iş yerinde stresli günler geçirmesi veya yaşadıkları başka sorunlar gibi dış etkenlere bağlamaya çalıştıklarını aktarır. Şiddet, beynin yıkanması, tecrit ve diğer kontrol stratejileri ile birlikte kullanıldığında kadının kendi gerçeklik algısını koruması zorlaşır ve şiddeti normal görmesi sebebiyle yardım arama

davranışı ortaya çıkmaz. Bu noktada şiddetin normalleştirilmesinin kadınların yardım arama davranışını etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir.

Bir diğer unsur kadın ve erkeğin güç kaynaklarının farklı olmasından ileri gelir ve erkeklerin güç avantajıyla şiddet uygulamasını pekiştirerek kadını güçsüz kılar ve yardım arama davranışından uzaklaştırır. Bununla birlikte ailenin dinamiği ve yapısı kadının yardım arama davranışını etkiler. Nazroo (1995) da evlilikte erkek ve kadın arasındaki kaynakların farklılığından, şiddete maruz kalan kadınların kaynaklara erişimlerinin daha zor olduğundan bahseder ve şiddetten sonra erkeği sadece cüzdan ve anahtarını alarak evden ayrılabilmesini temel kaynaklardan biri olarak işaret eder. Aynı koşullarda kadınların düşünecek çocukları olmasa bile aynı eylemi gerçekleştirecek kaynaklara sahip olmadığını vurgular.

McClennen (2010) de kadınların içinde şiddet barındıran ilişkilerden kaçınmamasının duygusal, bilişsel, maddi, fiziksel, kültürel ve manevi faktörler içerdiğine değinmiştir. Duygusal sebeplerin faillere olan sevgiyi, bilişsel sebeplerin faillerin gönüllü olarak değişeceğine olan inancı içerebileceğinin altını çizmiştir. Maddi açıdan kadınların eşlerine en basit sağlık harcamaları gibi konularda bağımlı olabileceğini de ifade etmiştir.

Benzer şekilde Solmuş (2010) da şiddete maruz kalan birçok kadının 'ilk temas'la ilişkiyi bitirip eşi terk etmeye kadar geçen zorlu sürecinden ve bu süreçte kadınların gitmekle kalmak arasında ne tür sonuçlarla karşılaşabileceğinin hesabını yaptığının söz eder. Bu kararın maddi durum ve sosyal destek gibi kişisel kaynaklardan ve katı gelenekçi kültürel yapıdaki ülkede yaşamaktan etkilendiğini ve terk etme kararının bu noktada cesur bir karar olduğundan bu bağlamda da birtakım evrelerden geçilerek verilebilen bir karar olacağından bahseder.

Park (2009) araştırmasında şiddete maruz kalan kadınların yardım arama davranışları ile ilgili olarak kadınların sorunu kabul etmeleri, hayatlarında değişiklik yapmaya hazır olmalarına bağlı olarak zaman içinde değişebileceğini ayrıca bu duruma ırk, sınıf ve coğrafi konum değişkenlerinin de yön verdiğini ifade etmiştir.

Görünen odur ki şiddete maruz kalan kadınların yardım arama davranışının ortaya çıkması için şiddetin varlığını ve şiddet uygulayanın değişmeyeceğini kabul etmesinin

yanında hayatlarında değişiklik yapmaya hazır olması, maddi güce ve sosyal desteğe sahip olması, şiddet uygulayan tarafından gelen tehditleri ve toplum tarafından dışlanmayı bertaraf edebilmesi gerekmektedir. Bu noktada kadınların cesur davranması beklenirken ataerkil düşünce yapısına sahip toplumlarda yaşayan kadınların bu cesareten ne kadarına sahip olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir.

Yardım arama davranışını etkileyen başka bir unsur da şiddet döngüsüdür ve şiddet döngüsü kadınların şiddet sarmalından neden çıkamadığının en açık kavramsal ifadesidir. Robert (2007) şiddetin döngüsünün gerginliğin tırmanması, şiddet aşaması ve balayı aşaması olarak 3 aşamadan oluştuğunu ifade eder. Döngüde var olan balayı ve sakinlik aşamasında şiddet uygulayanın sevecen ve nazik tavırları, çiçek ve hediye alımları ve şiddetin bir daha tekrarlanmayacağına dair sözleri kadınların eşlerinin değişeceğine ve şiddetin biteceğine olan inancını pekiştirir. Ancak bu gerçekçi olmayan vaatler sonunda biter ve şiddet ilk aşamaya geri döner. Bu döngünün zaman aralığı ilk şiddet olayında geniş bir sürece yayılsa da şiddet tekrarlandıkça sürecin kısaldığı gözlemlenir. Şiddetin bu döngüsü de kadınların yardım arama davranışına etki etmektedir. Kadınların yardım arama davranışlarının ortaya çıkabilmesi için şiddetin bir sorun olduğunu ve bitmeyeceğini, şiddeti uygulayanın bu davranışından vazgeçmeyeceğini kabul etmesinden etkilendiğine yukarıda değinilmiştir. Bu noktada şiddet döngüsünün varlığı kadınların bu sonuca varabilmesini etkileyen en önemli faktördür. Çünkü her 'balayı evresi'nde kadınların şiddetin biteceğine dair umutları tazelenmektedir. Şiddet döngüsündeki zaman daralması süreç içerisinde bu umudu kırsa da kadınların ilk şiddet deneyimlerini göz ardı etmesine sebep ve yardım arama davranışlarının ortaya çıkmasına engel olmaktadır.

Aureala (2001) ve Acevedo (2005) araştırmalarında şiddete maruz kalan kadınların, aile ve arkadaşlarından oluşan sosyal çevrelerinden destek alamadıkları durumlarda resmi yollara başvurduğunu, bu durumun da kadının sığınmaevine gelmeden önce birçok kez şiddete maruz kalmasını açıklayabileceğini ifade etmişlerdir. Kadınların şiddeti çözmek için daha önceki girişimlerinin işe yaramamış olmasından veya şiddet düzeyinin baştakinden daha ölümcül bir risk taşıyor olmasından ileri geldiği düşüncesini paylaşmışlardır. Ayrıca kadınların önceki yardım arama girişimlerinden başarısız olmaları durumunda sonuçları kendilerini cezalandırma bile olsa gelecekte yeniden başvuru yapmayacaklarının altını çizerek öğrenilmiş çaresizliğe atıfta bulunmuşlardır.

Öğrenilmiş çaresizlikte olan kadınların dışarıdan bakıldığında şiddetle mücadele etmediği, hiçbir şey yapmadığı şeklinde yorumlansa da bu inanışın gerçeklikle örtüşmediğini eklemiştir. Kadınların şiddet konusunda yardım arama davranışı gösterip başvurduğu kişi ve kurumlarda karşılaştıkları olumsuz tavırlara Okutan (2007) da değinmiş ve kadınların bu tavırlar sebebiyle maruz kaldıkları şiddetin önemsenmediğine dair bir çıkarım yaptıklarını ve dolayısı ile bundan sonraki yardım arama davranışlarının bu deneyimden olumsuz yönde etkilendiğini ifade etmiştir.

Bu noktada kültürün ve yaşanan coğrafyanın da yardım arama davranışına etkisinden söz edilebilir. Şiddetin yaşanan coğrafyada kabulleniliyor oluşu kadınların yardım arama davranışı sürecinde karşılaştıkları olumsuz tavırların sebebi olarak değerlendirilebilir. Nitekim ataerkil düşünce yapısında olan çoğu toplum gibi ülkemizde de şiddet evliliğin ve ilişkinin bir getirisi, cezalandırma aracı, erkeğin hakkı ve kadının hak ettiği bir davranış olarak görüldüğü için kadınların şiddete sessiz kalması beklenmekte bu sebeple gerek resmi gerek resmi olmayan yardım arama süreçlerini sonuçsuz bırakmaktadır. Şiddetin varlığını kabul eden ve süregelenliğine sebep olan ve toplumumuzda aşına olduğumuz ‘kızını dövmezen dizini döver’, ‘kol kırılır yen içinde kalır’ ve ‘kocanın vurduğu yerde gül biter’ gibi söylemler hem kadınların yardım arama davranışlarını etkilemekte hem de yardım arama davranışlarına olumsuz geri dönüşler almasına sebep olmaktadır. Şiddet konusunda yardım arama davranışına kültürün ve cinsiyet rollerinin etkisi bu noktada göz ardı edilmemelidir.

Ataerkil düşünce yapısı ile de ilişkili bir şekilde şiddete maruz kalan kadınların yardım arama davranışı göstermemelerine sebep olarak Zastrow (2013) bu kadınların eşlerinin yanında ikinci planda kaldıklarını ve eşleri tarafından fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkça kendilerini yetersiz ve bağımlı hissetmelerini göstermiştir. Yardım arama davranışını etkileyen durumları ise bazı kadınların evliliği ahlaki bir görev olarak gördüğünü bu sebeple evlilik içerisinde ne yaşanırsa yaşansın evliliklerini devam etmek istemeleri, pek çok kadının şiddete maruz kalmasına rağmen eşlerinin değişeceğine dair umutlarının olması, bazılarının evi terk etmeleri durumunda eşlerinin kendisine ve ailesine zarar vereceğine dair korku yaşaması, birçoğunun ekonomik özgürlüğü olmaması ve bunların çocuklarını tek başına büyütmek için yeterli kaynağı olmaması, bazılarının da boşanmayı bir damgalanma olarak görmesi şeklinde ifade etmiştir.

Bu anlatılardan yola çıkarak şiddete maruz kalan kadınların şiddete maruz kalıyor oluşları bile yardım arama davranışına etki etmekle birlikte şiddet döngüsünün, ailenin yapısı ve dinamiğinin, öğrenilmiş çaresizliğin çeşitli yollarla kadınların yardım arama davranışlarına etki etmekte olduğu ifade edilebilir.

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ İLE YARDIM ARAMA DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Toplumsal cinsiyet rolleri ile dilimize yerleşen yargılar ve geleneksel inanç sistemi ile şiddete maruz kalan kadınların yardım arama davranışı gerçekleştirmesi arasında bir bağ olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin egemen olduğu toplumlarda var olan ataerkil yapının kadınlar üzerinde baskı oluşturduğu bu bağlamda erkeği güçlü kılarak kadını güçsüz bırakması, kadının şiddete boyun eğmesine yol açmaktadır.

Sallan Gül (2013)'ün de değindiği gibi toplumlarda erkeğin üstün olması kaynaklara daha çok sahip olmasına olanak sağlamakla birlikte erkeğin gücünü de diğer aile üyeleri üzerinde kullanmasına sebep olmaktadır. Erkek bu toplumsal baskınlığı kültürel baskınlık ile desteklediğinde sosyal dışlanmışlığın yanı sıra, gelir ve eğitim gibi gücün belli alanlarında eksiklik duydukları noktada şiddete başvurur ve kadın güçsüzlüğü neticesinde şiddete maruz kalır ve mücadele edemez.

Ataerkil sistem içerisinde kadınların maruz kaldıkları şiddete boyun eğmeleri aynı sistemin sonucu olarak değerlendirilebilir. Ataerkilliğin ve geleneksel cinsiyet rollerinin evliliğe ve aileye olan bakış açısı kadını hem ev içinde hem ev dışında güçsüzleştirmektedir. Kadını önce baba sonra koca evine hapseden, erkeği güçlendirip kadını ezerek şiddeti normalleştiren bu bakış ve söylemler kadınları sosyal destek sistemlerinden ve yardım arama davranışından uzaklaştırmaktadır.

Okutan (2007)'ın da araştırmasında değindiği üzere kadınların evlilik ve aile ile ilgili düşünceleri ile şiddetin türü ve derecesinin kadınların yardım arama davranışları yakından ilgilidir. Kadınlar ciddi fiziksel zarar görmediği ve birebir ölüm riski taşımadığı durumlarda şiddetin görmezden gelinebileceği inancını taşımaktadır. Ailenin mahremiyetine olan inanç ve sosyal destek sistemlerinden alamadıkları yardımlar neticesinde kadınlar yardım aramaktan vazgeçmekte ve şiddetin kaderleri olduğuna ilişkin bir baş etme stratejisi geliştirerek mevcut durumdan en az hasarı almaya çalışmaktadırlar. Araştırmada şiddete maruz kalan kadınların baş etme davranışlarının

çoğunlukla pasif olduğu, en belirgin olanın şiddete sessiz kalmak olduğu ifade edilmiş ve şiddetle aktif olarak baş etmeyi zorlaştıran faktörün de toplumun boşanmış kadına yönelik tutumu olduğu vurgulanmıştır.

Şiddetten kaçarak ailesine ve arkadaşlarına sığınan kadınların evlerine geri gönderilmeleri, yani en yakınlarından destek alamama durumları resmi yollara başvurmalarını engellemektedir. Bunun yanında ataerkil sistemin var olduğu resmi yerlerde çalışanların da benzer sistemin bir parçası olması, ailenin kutsallığına olan inançları çerçevesinde kadınların yardım başvuruları bir kez daha geri çevrilmektedir. Bu bağlamda bu alanda yer alan çalışanların, en azından ilk başvuru merkezlerinde, şiddete ilişkin algısı ile kadına yaklaşımı da yardım arama davranışının süreğenliğinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kadınların yardım arama davranışlarını engelleyen bir başka husus ise toplum tarafından tepki alacağına dair korkularıdır. Nitekim ailesi ve arkadaşlarından destek göremeyen bir kadının eşine karşı çıkması, şiddete boyun eğmemesi durumunda kutsal aile bağlarının kopması ile sonuçlanması muhtemel olduğundan geleneksel bakış açısına sahip toplum tarafından dışlanması olası bir durumdur. Bu bağlamda kadında oluşan yalnızlık ve çözümsüzlük hissi ile kadının kendine olan güveni iyice sarsılacak ve kadın yardım aramaktan vazgeçecektir.

Kadınların şiddet karşısında ne yapması gerektiği, nereye başvurması gerektiğine ilişkin bilgi eksikliği de yardım arama davranışına ket vuran başka bir noktadır. Ataerkil sistemin aileyi koruyan yapısı sebebi ile var olan merkezlerin duyurusu yapılmamakta ve işlevsizleştirilmeye çalışılmaktadır.

Yıldırım'ın (1998) kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynakları konulu araştırma bulgularında kadınların yarından çoğunun daha önce sergilemiş olduğu tepkiler ile şiddeti sonlandırmak için başvurduğu çarelerin yetmemesi durumunda evden ayrıldığı, 1/5'inin ise can güvenliği riski sebebiyle evi terk ettiği aktarılmıştır. Kadınların %84.8'i şiddet sonrası evi terk ettiklerinde kendileri ile baş başa kaldıkları ifade edilmiştir. Kadınların %40,2'sinin ailesinin maruz kaldığı şiddete sabretmesini söylediği belirtilmiştir.

Okutan'ın (2007) da kadına yönelik aile içi şiddet konulu 15 kadın ile gerçekleştirdiği araştırmanın bulgularında şiddete maruz kalan kadınlardan bazılarının dönemsel olarak şiddet ortamını terk ederek ailelerinden destek almak istediklerini ve bu yönde ailelerinin yanında bir süre kaldıklarını ancak sonrasında şiddet ortamına yeniden döndükleri ifade edilmiştir. Kadınların toplumun geleneksel ve cinsiyet ayrımcılığını destekleyen tutumunun şiddetin nedenleri arasında düşünmelerinin yanı sıra 'evi geçindirme görevinin erkeklerde olduğu', 'kadının görevinin eş işleri, çocuk bakımı ve eşinin cinsel isteğine cevap verme' gibi toplumsal cinsiyet rollerini onaylayan düşünceleri olduğuna değinilmiştir. Ayrıca kurumsal destek almaya çalışan kadınlardan birinin görevli polis memurunun 'kocandır döver de sever de' ifadesi eşliğinde kovulduğu aktarılmıştır.

Erdoğan, Aktaş ve Onat'ın (2009) 15 kadın ile gerçekleştirdikleri sığınmaevi odaklı şiddet deneyimi ve baş etme yaklaşımı konulu araştırmanın bulgularında araştırmaya katılan kadınlardan 8'inin birçok kez şiddet görülen ortamdaki uzaklaşmaya çalıştıkları, şiddetten kaçış için yakın çevresini seçtiği, ailesi, arkadaşı ve komşularından ekonomik ve duygusal destek arama yoluna başvurduklarını ancak destek alamadıkları ifade edilmiştir. Araştırma bulgularında problemleri çözümsüz kalan kadınlardan 13'ünün de duygusal odaklı baş etme yolunu seçip, duygularını kontrol etmek için durumu kabullenmeye çalıştıkları da ifade edilmiştir.

Şahin'in (2013) şiddete maruz kalan ve sığınmaevinde olan 50 kadın ile yaptığı araştırmanın bulgularına göre katılımcıların 3'ü ilk şiddet olayında, 5'i şiddet sıklığına, 6'sı can güvenliği riski ortaya çıktığında, 6'sı ailesinden destek alamadığında, 25'i ise şiddete dayanamayacağını hissettiğinde sığınmaevine başvuru yapmıştır. Araştırmaya katılanların 23'ünün toplum tarafından dışlanma endişesi taşıdığı ifade edilmiştir.

Görüldüğü üzere kadınların şiddet ve şiddetle mücadele konusundaki bilgi eksikliği, geleneksel rollerin kadını ev içine hapsedmesi, sosyal desteklerin yetersizliği, yardım merkezlerinin işlevsel olmaması ile çalışanlarının önyargılı ve taraflı tutumları ile oluşan döngü kadınların yardım arama davranışlarını etkilemektedir. Kadınların evi geçindirme görevinin erkeklerde olduğu veya kadının görevinin ev işleri, çocuk bakımı ve eşinin cinsel isteğine cevap verme gibi toplumsal cinsiyet tutumları, yakın çevresi,

ailesi ve toplum tarafından evliliğin her koşulda sürdürülmesi gerektiğine dair baskı ve bu sebeple gidecek bir yeri olmadığına dair inançları yardım arama davranışının ortaya çıkmasını engellemektedir. Dolayısıyla kadınların kendi kadınlık imgelerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile şekillendiği ve bu tutumların kadınları güçsüz kıldığı ifade edilebilir. Bu tutumlar aynı zamanda kadınların güçsüzlüğünü ve yetersizlik duygusunu sürekli hale getirmektedir. Yardım arama davranışının güçlü olmakla doğrudan ilişkisi göz önüne alındığında kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile yardım arama davranışları arasındaki ilişki görünür hale gelmektedir. Bununla birlikte şiddet döngüsünün varlığı ile şiddet uygulayanın değişeceğine dair inanç da yardım aramayı olumsuz yönde etkilemektedir.

2.4. SIĞINMAEVİ HİZMETİ VE SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ

2.4.1. Sığınmaevi Hizmeti

1960'lardan bu yana süregelen kadın hareketinin kadına yönelik şiddetle mücadeledeki kazanımlarından bir tanesi olan sığınmaevleri sundukları geçici barınma hizmeti ve güçlendirme destekleri ile kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır.

Sallan Gül (2013) dünyada ilk sığınmaevinin 1968 yılında Norveç'te açıldığını, bunu 1972 yılında İngiltere'de WomenAid'in izlediğini ve Amerika'da şiddete maruz kalan kadınlar için ilk sığınmaevinin 1974'te açıldığını ifade etmiştir. Bunun yanında şiddete maruz kalan kadınlar için kurulan sığınmaevlerinin kadın hakları konusunda çalışan sivil toplum örgütleri ya da şiddete maruz kalan kadınlar tarafından işletildiği, 2000'li yıllarda kadın kuruluşlarının bu konudaki öncülüğünün sürmesinin yanında kamunun sürece dâhil olması konusunda önemli çalışmalar yapıldığını ve bu sürecin sonunda sığınmaevlerinin şiddet türüne, şiddete müdahale türüne ve destek aldıkları mekanizmalara göre çeşitlendiğini aktarmıştır.

Yıldırım (1998) ülkemizde kadına yönelik şiddet doğrultusunda kurumsal hizmetlerin oluşumunda, sorunun kurumsal alanda konuşulması ile gündeme girmesi sürecinin yeni olduğunu vurgulamıştır. Kadın dayanışma merkezleri ve sığınakların 1990'ların başında oluşmaya başladığını ve ilk örneğin Kadın Danışma Merkezleri olduğunu, bu

merkezlerin kadının özel ve kamusal alanda maruz kaldığı şiddet türleri karşısında ihtiyaç duyduğu destek ve yardımı sağladığını ifade etmiştir.

Tosun ve Öztürk (2010) Türkiye’de ilk sığınmaevinin 1990’da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Bakırköy ve Şişli Belediyeleri tarafından açıldığını aktarmışlardır. Kadın Dayanışma Vakfı’nın 1993 yılında ve Mor Çatı’nın da 1995 yılında sığınmaevi açtığını eklemişlerdir.

Ülkemizde şu anda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı 109, yerel yönetimlere bağlı 32 ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı 1, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne bağlı 1 olmak üzere toplam 143 kadın sığınmaevi bulunmaktadır (Türkiye’de Kadın, 2018).

Ülkemizde sığınmaevlerinin açılması ve yürütülmesi Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik (2013) ile gerçekleştirilmektedir. Yönetmelikte konukevi “fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşları” olarak tanımlanmıştır (2013). Tanım içerisinde kadın sığınmaevi ifadesinin de kullanılacağı belirtilirken yönetmeliğin adı ve tanım ifadesi olarak esasen ‘konukevi’nin kullanılması dikkat çekicidir. Bakanlık düzeyinde kadın sığınmaevlerine ‘konukevi’ denmesi şiddeti yok sayma ve kabulleniş dolayısıyla sığınmaevlerini de geçici süreli konaklanılan yer olarak görüldüğüne işaret etmektir. Bunun yanında 6284 sayılı kanunun önceliğinin ‘ailenin korunması’ olması da aslında sığınmaevi hizmetinin yeterliliği ve işlevselliği hakkında bir öngörü yaratmaktadır. Bu konuya ilerleyen süreçte de değinilecektir. Bu yönetmelik gereğince açılan kadın sığınmaevlerinde; kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan güçlendirilmesi temel amaç sayılmakta ve kadınlara ve varsa çocuklarına sunulan hizmetler de bu amaca hizmet etmektedir. Adı geçen yönetmelikte kadın sığınmaevinde evinde sunulacak hizmetler ise şu şekildedir; güvenlik, danışmanlık, yönlendirme, psikolojik destek, hukuki destek, tıbbi destek, geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş, mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, çocuklar için burs, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler (2013).

Sığınmaevinde sunulması beklenen veya öngörülen bu hizmetler içinde kadınların sığınmaevine geldiklerinde ilk talepleri güvenli barınma ve temel ihtiyaçlarının karşılanması olmaktadır. Bu aşamadan sonra geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, psikolojik ve hukuksal destek sıralanmaktadır. Ancak kadınların kendilerine özel durumları ışığında müdahale süreci değişebilmekte farklı destekler ortaya çıkabilmektedir. Sığınmaevinde sunulan hizmetler kadar sığınmaevlerinin fiziki yapısı, sığınmaevinde kalma koşulları ve süresi, çalışanların niteliği sığınmaevinin işlevselliğinde önemli detaylardır. Sığınmaevlerinin engelli erişimine uygun olmasının yanı sıra kadınların ve varsa çocuklarının özel alanlarını koruyabilecekleri kendilerine ait bir odalarının olması gerekmektedir. Gün içerisinde diğer kadınlarla ortak alanları paylaşan kadınların ve varsa çocuklarının ihtiyaç duyduklarında kendi kendilerine kalabilecekleri bir oda düzenlemesi uygun bir seçim olacaktır. Ancak bununla birlikte kurum içerisinde kendisini yalnız hissetmemesi için uygun ortak alanlar olmalıdır. Bunlar mutfak, salon ve etkinlik odaları olabilir. Bunun dışında kadınların varsa çocukları ile birlikte sığınmaevine geldikleri göz önünde tutularak sığınmaevlerinin hem çocukların güvenliğini sağlayacak fiziki şartları hem de çocuklara ait bir oyun veya etüt odası olması çocuklar için özel bir alan ayırması gerekmektedir. Genel olarak sığınmaevlerinin kapasitelerinin fazlalaştırılması adına çok katlı apartmanlardan seçildiği bilgisine dayanılarak aslında sığınmaevlerinin iki üç kattan fazla olmaması ulaşılabilirliğini ve erişilebilirliğini arttıracaktır.

Sığınmaevlerinde kalma koşulları olarak ifade edilmek istenen de her sığınmaevinin kendine özgü kurallarının olması ve kadınların bu kurallara uyması halinde sığınmaevinde kalmaya devam etmesidir. Kadınlar kuruma kabul edildikten sonra kendilerine bu kurallar anlatılır ve ardından kuralların yazılı olduğu bir taahhütname imzalatılır. Kadınlar kurallara uymadığında sözlü ve yazılı olarak ikaz edilir, ancak kurallara uymamaya devam ettiğinde kurumdan çıkartılması söz konusudur. Genel olarak sığınmaevlerinde iki önemli kural vardır, bunlardan bir tanesi kurumun adres ve telefonunun gizli olması ve kurum içinde kadınların ve çocuklarının birbirlerine herhangi bir türde şiddet uygulamamasıdır. Bunun dışında kalan giriş ve çıkış saatleri, kurumda yapılması ve yapılmaması gereken şeyler, kadınların sorumlulukları, ortak alanların kullanımı gibi konuları içeren kurallar kurumda kalmakta olan kadınlarla birlikte değerlendirilip ortak bir karara dönüştüğünde sığınmaevlerinin kadınlar için bir

'ev'e dönüştüğü araştırmacının kendi uygulamasındaki gözlemlerinden çıkardığı önemli bir sonuçtur.

Sığınmaevinin niteliğini arttıracak en önemli faktör de aslında tüm diğer alanlarda olduğu gibi çalışanlardır. Çalışanlar olarak ifade edilenler sadece meslek elemanları veya idareciler değil temizlik görevlisi ve güvenlik personelleridir. Sığınmaevinde olan tüm personelin toplumsal cinsiyet ve şiddet konularında hizmet içi eğitim almış ve iletişim becerilerine minimum düzeyde sahip olması, personeller arası iletişim dışında kadınlarla kurdukları iletişimde yargılayıcı, küçümseyici veya fazla samimi bir tutumda olmaması gerekmektedir. Meslek elemanları ve idarecilerin kadın bakış açısına sahip olmaları sunulan hizmetin işlevselliği açısından bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.

Sığınmaevlerinin hem niceliğinin hem de niteliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Sallan Gül'ün (2013) de değindiği gibi sığınmaevlerinin sayıca artması ve süreklilik kazanması, kadınlar ve beraberindeki çocuklar için erkek şiddetinden uzak ve güvenli yerler olabilmesi bakımından önemlidir. Kadınların sığınmaevinde kaldığı süre boyunca güçlenmeleri ve yeni bir hayat kurmalarını sağlamanın yanında, hem toplumun hem de çalışanların farkındalıklarının artması önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda sığınmaevlerinin mali ve idari açıdan desteklenmesi, yapıların ve çalışanların yeterliliklerinin gözden geçirilmesi gereklidir.

Uzunca bir süredir kadına yönelik şiddetin var olduğu ülkemizde şiddetle mücadelenin önemli ayaklarından ikisi olan danışma/dayanışma merkezleri ile sığınakların açılması yakın bir tarihe işaret etmektedir. Bu yüzden yapılanma süreci halen devam etmektedir. Sığınmaevlerinin sayısının yıllara göre arttığı bilinmekle birlikte ülke nüfusu göz önüne alındığında kapasite olarak yetersiz olduğunun da altı çizilmeli bir diğer yandan faaliyetlerini sürdüren sığınmaevlerinin fiziksel koşullar, çalışanlar ve sunulan hizmet bakımından yeterli olup olmadığı değerlendirilmelidir. Nihayetinde sığınmaevlerinin kadınlara barınma ve güvenlik hizmetinin yanında güçlendirme odaklı diğer hizmetleri de sağlaması gerekmektedir. Bu noktada idari yapıların ve çalışanların farkındalıklarının artırılması, kadın bakış açısını temel alan feminist ilkelerle çalışması ve kadınların biricikliğinin göz ardı edilmemesi önemli noktalardır.

2.4.2. Feminist Sosyal Hizmet Müdahalesi

Şiddete maruz kalan kadına yönelik gerçekleştirilecek sosyal hizmet müdahalesi, kadına yöneltilen şiddet ve kadının erkek iktidarı karşısındaki ikincil konumuyla mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Bu mücadele ise toplumsal cinsiyet ayrımcılığını tetikleyen ataerkil yapının edinilmiş değer sistemi ve öğrenilmiş kalıp yargılarına yönelik mücadeleyi beraberinde getirir. Feminist yaklaşımın kavramları olan ataerkillik, eşitlik ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kadına yönelik şiddeti açıklamak ve anlamlandırmak için bize yol göstermektedir.

Demiröz, Beydili ve Yıldırım (2013) bu noktada kadınların, erkekler sayesinde var olduğuna dair inancın, yargıların ve kadınlar üzerindeki bu baskıların yok edilmesi, kadınların kendilerinden başlayarak çevreleri ve içerisinde yaşadıkları toplumsal sistemin değiştirilmesi ve geliştirilmesinde feminist sosyal hizmetin önem kazandığını ifade eder.

Feminist sosyal hizmetin ilkelerine de Dominelli (2002) değinmiş ve kadın çalışmalarında feminist sosyal hizmet uygulamasını biçimlendiren 12 ilkeden söz etmiştir. Bu ilkeler kadınların farklılıklarını tanımak ve güçlü yönlerine değer vermeyi temel alır ve kadınlarla çalışırken kadını ön planda tutan, kadının ihtiyaçlarını önemseyen ve kadının tüm müdahale süreçlerinde olduğu gibi karar alma da aktif rol oynamasını desteklemeyi önemli kılar. Sosyal hizmetin temel ilkelerinden olan ‘müracaatçının bulunduğu yerden başlamak’ ve ‘kendi kaderini tayin hakkına sahip olmak’ ilkeleriyle ilişkili olan bu ilkelerin feminist sosyal hizmet yaklaşımına dahil olması kadın bakış açısına sahip olunması ve kadınlarla çalışırken aileyi, kocayı veya çocukları değil önceliği kadınlara vermekten geçmektedir. Ataerkil düşünce yapısının bir getirisi olarak ‘aile kurumu’nu öncelik almak, kadının değerlerini önemsememek ve toplumsal cinsiyet rollerinin ve kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının farkında olmamak, kadını ailenin parçası veya anne olarak atfetmek feminist sosyal hizmet yaklaşımı ile bağdaşmamakta ve pek tabii kadınlarla çalışırken sosyal hizmet müdahalesini değersiz kılmaktadır. Kadın veya şiddet alanında gerçekleştirilecek olan sosyal hizmet müdahalesinin önceliği kadınlar olmalıdır.

Özateş (2009) feminist etik yaklaşımın temelinde, ataerkil yapı içinde var olan, gelişen ve normalleşen şiddetin değişmez nedeninin hedefin sadece kadın cinsiyetinden olması kabulünün olduğunu, bu nedenle şiddete maruz kalan kadınların şiddet geçmişini anlamak ve bu geçmişi içselleştirmesine neden olan sürecin tersi yönde bir farkındalık sağlamak, şiddet ilişkisinin çözümüne katkı sağlayacağından sosyal hizmet müdahalesine bu noktadan başlamanın önemli olduğunu ifade eder. Bu doğrultuda önceliğimiz kadın olduğu sosyal hizmet müdahalesine yine kadının yaşam deneyiminden yola çıkarak bir anlayış kazanma ile devam edilmesi gerektiği söylenebilir.

Sosyal hizmet müdahalesinin değerlendirme aşamasında kazanmamız gereken bu anlayışın çerçevesini Payne (2016) feminist yaklaşım ve feminist düşünmenin kadınları şiddet içeren bir ilişkiyi bile kabul etmeye yönlendiren birçok sosyal baskıyı tanıyacağını ifade ederek çizer ve bu baskıların öznelere diğer aile bireylerinin görüşleri, çocuk için bir evliliğin sürdürülmesinin önemi hakkındaki önemli varsayımlar, önemli bir ilişkide başarısızlık hissi ve erkeklerin bazen evlilikte sahip olduğu mali güçler olarak özetler. Bu sosyal baskılara Arın (1996) yalnızlık hissi ve Özateş (2009) de suçluluk hissi üzerinden örnekler vermişlerdir. Şiddete maruz kalan kadınların şiddetin sadece kendi başlarına geldiğine dair bir inancı olduğuna ve maruz kaldıkları şiddet yüzünden kendilerini suçlama eğilimi içerisinde olabileceğine ve şiddeti örtbas edecek ‘kapıya çarptım, merdivenden düştüm’ gibi ifadeler kullanabileceğine değinmişlerdir. Feminist yaklaşımı benimseyen sosyal hizmet uygulamasında şiddete maruz kalan kadınla çalışırken öncelikli olarak kadının içinde bulunduğu durum ve kendisini suçlama eğilimi, özgüveni ve değeri bağlamında bilinçlendirme çalışmaları yapmak önemlidir. Bu çalışmalarla toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyete ilişkin kalıp yargılar ve değer yargılar üzerine farkındalık kazandırmak önemli noktalardır. Nitekim Payne’nin (2016) de feminist pratiğin ana özellikleri içinde kadınların üzerindeki baskıyı kaldırmak için geleneksel feminist yaklaşımında sözünü ‘bilinç artırma’ bu noktaya işaret etmektedir.

Sığınmaevi özelinde hizmet veren bir sosyal hizmet uzmanının kadınlarla çalışırken özellikle feminist sosyal hizmet uygulamasını benimsemesi önemlidir. Şiddete maruz kalan kadınlarla çalışırken müracaatçının biricikliği göz önünde tutulmakla birlikte

feminist ilkelerin ışığında çok aşamalı bir sosyal hizmet yaklaşımından ve müdahale aşamalarından bahsedilmektedir. Star ve arkadaşları (1979; akt. Arıkan, 1987) 7 aşamalı bir sosyal hizmet yaklaşımı sıralamışlardır. Buna göre ilk adım ayrıntılı bir hikâye almak olmalıdır, müracaatçının evlilik süreci, evlilik içerisindeki rolü, eş ve (varsa) çocuklarına karşı tutumları, şiddet algısı ve geçmiş şiddet deneyimlerini öğrenmek sorunu tam anlamıyla kavramak için önemlidir. Bu noktada görüşme yapılırken açık uçlu, yönlendirici ve yargılayıcı olmayan sorular sorulması gerekmektedir. İkinci aşama kriz değerlendirmesi yani kadınların şiddete maruz kalmanın etkisiyle yaşadıkları psikolojik süreçler, kaygı ve korku durumları, depresyon düzeyleri değerlendirilmeli ve bunu yaparken destekleyici bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının kadınların intihar eğilimlerini de değerlendirmesi önemli görülmüştür. Sonraki aşamalar ise kadınların sosyal destek mekanizmalarını öğrenmek ve toplumsal kaynakları belirlemek, çevreyi kontrol altına alma ve duygusal değişmeyi desteklemek ve yeni roller oluşturulmasına yardımcı olmak olarak ifade edilmiştir. Tüm bu süreçleri kadınlarla birlikte planlamak ve sürdürmek kadınların kendi hayatları üzerinde karar almalarını destekleyici olmak noktasında önemlidir. Ancak bu adımların herhangi bir noktasında kadının müdahaleyi sonlandırması mümkün ve muhtemeldir. Yani sürecin herhangi bir yerinde kadın umutsuzluğa kapılabilir ve şiddetli ilişkisine geri dönmek isteyebilir, sosyal hizmet uzmanları için bu durum sürpriz olmamalı ve müdahalenin yarım kalmasına değil yenilenmesine odaklanmalıdır. Nitekim yıllarca şiddete maruz kalan ve ataerkil düşünceye sahip bir toplumda büyüyen bireyin bundan uzaklaşması, yeni bir adım atması ve yeni bir hayat kurması her ne kadar desteklense de bazen yeterli gelmemektedir. Bu nedenle kadınlarla çalışırken kadın bakış açısına ve feminist perspektife sahip olmak önemli bir noktadır. Sosyal hizmet uzmanı şiddet içeren evliliğine geri dönmek isteyen bir kadının yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini anlayabilmeli ve hâlihazırda kadının hikâyesini aldığında kadının geri dönebileceğini de öngörmelidir. Bu noktada ilerleyen süreçler için evlilik danışmanlığı yapılabilir ve kadın bu yönde desteklenerek müdahalenin farklı bir boyuta taşınması yine kadın için faydalı olacaktır. En nihayetinde önemli olan sosyal hizmet uzmanının müdahalesinden aldığı doyum değil müracaatçının iyilik halidir.

Burada önemli olan bir diğer husus da güçlendirmedir. Şiddete maruz kalan kadınlarla gerçekleştirilecek sosyal hizmet müdahalesinde feminist bakışla birlikte güçlendirmeye

önem verilmelidir. Zastrow (2013) müracaatçıların yani kadınların değersizlik, yetersizlik ve başarısız olma duyguları ile mücadele noktasında güçlendirmenin önemli olduğuna vurgu yapar ve bu nokta sosyal hizmet uzmanının müracaatçının gücüne odaklanmasının kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Yani şiddete maruz kalan bir kadınla çalışırken şiddetin etkilerinden olan değersizlik, yetersizlik ve başarısız olma duyguları ile mücadele edilmeli, bu mücadele pek tabii kadınların güçlü yönlerini ortaya çıkararak yapılmalıdır. Şiddete maruz kalan kadınlarla çalışırken olumsuz duyguları göz ardı etmeden kadınlarla birlikte çalışarak olumlu yönleri ortaya çıkarmak ve desteklemek güçlendirme temelinde başlayan sosyal hizmet müdahalesini anlamlı kılacaktır.

Süreç içerisinde yalnız olmadığını fark eden kadınların, bir de özgüvenlerini güçlendirici çalışmalar yapmak, görüşmeleri bu yönde sürdürmek; şiddete maruz kalan ve yeni bir hayat kurmaya çalışan kadınların bu çabalarının sürekliliğini sağlamak açısından önemlidir. Sığınmaevi hizmetinden yararlanan ancak toplumsal cinsiyet rolleri ile erkeğe bağımlı hale gelen, maddi ve manevi güçsüzlük hisseden kadınların yeterli ve doğru desteği alamadığı durumlarda şiddet barındıran evlerine ve eşlerine dönmeleri muhtemeldir. Sığınmaevi hizmeti veren kuruluşlarda yaptığım çalışmalarda bu duruma bizzat şahit olduğum vakalar olmuştur. Sığınmaevinde çalışanların kadınlara değer vermeyen tutumları, bilinçlendirme eksikliği, sistemsal sorunlar sebebi ile kadınların hizmetten bir süre faydalandıktan sonra eşlerine geri döndüğü söylenilebilir. Bu nokta yardım arama davranışı başlığında da değinildiği üzere kadınların olumsuz tavırlarla karşılaşması sonucunda yardım arama davranışından vazgeçmesine ve yeniden bu davranışı sergilememesine sebep olmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının ataerkil düşünce ve toplumsal cinsiyet rolleri konusunda farkındalığının olması ve bu yönde kadınları desteklemesi gerekirken tam tersi bir bakış açısı ile sosyal hizmet müdahalesini işlevsiz ve değersiz kılmaktadır. Oysa sosyal hizmet mesleği insan haklarına ve değerlerine önem veren bir meslek disiplini bu bağlamda sosyal hizmet uzmanlarının kişisel yargılarından uzak ve profesyonel bir duruş sergilemesi, gerçekleştirecekleri müdahalelerde her alanda olduğu gibi müracaatçı grubunun istek ve beklentilerine cevap vermesi gerekmektedir.

Şiddetle mücadele alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları bu müdahale aşamalarının farkında olmalı, diğer çalışma alanlarında olduğu gibi kendini kurtarıcı rolüne

büründürmemeli, kadınlarla birlikte kadınlar için çalışma ilkesini benimsemelidir. Sosyal hizmet uzmanının kendini kurtarıcı rolüne atfetmesi özgüveni düşük olan şiddete maruz kalan kadınlarda bir kez daha yetersizlik duygusu yaratmakla birlikte hizmet bağımlılığının da önünü açmakta ve bunun yanı sıra kadınların kendi hayatlarını tayin ilkesini göz ardı ederek mesleği ile ilkeleri bakımından çelişmektedir.

Şiddete maruz kalan kadınlarla gerçekleştirilen bireysel müdahaleler kadar grup çalışmaları da önemlidir. Bu öneme Arıkan (1987) tarafından da vurgu yapılmıştır. Şiddete maruz kalan kadınlarla yapılan bu grup çalışmaları bireysel çalışmalar kadar yararlı olmaktadır çünkü bu gruplar kadınlara en başta yalnız olmadığını hissettirir, sonrasında duygularını anlama ve sorunları çözmeye başlama konusunda yardımcı olur. Bu gruplarda üyelerin birbirlerini desteklemesi de çok önemlidir. Deneyim paylaşımlarının yanı sıra eğitsel sunumlar için oluşturulan gruplar da kadınlar için faydalı olmaktadır. Ayrıca Hatiboğlu (2008) şiddete maruz kalan kadınlarla yapılan grup çalışmalarında kadınların şiddet algısı üzerinde çalışmanın, iletişim becerisi ve sosyal destek sistemlerini geliştirmenin veya kriz anına yönelik hazırlıklı olmalarını sağlamanın önemli olduğuna vurgu yapmıştır.

Grup çalışmaları planlanırken kadınların ihtiyaçları ve beklentileri doğru bir şekilde ele alınmalı, önceliğin destek vermek ve anlayış görmelerinin olması sağlanmalı bunun yanında müdahalenin zaman sınırlaması göz önünde bulundurularak kadınlara farkındalık sağlamak temel amaç olarak belirlenmelidir. Ancak sığınmaevinde eğitsel grup çalışmaları dışında deneyim paylaşımını amaçlayan güçlendirmeyi temel alan uzun vadeli bir grup çalışması planlamak ve uygulamak çok mümkün olamamaktadır. Bunun en önemli sebebi sığınmaevlerinde çoğunlukla hızlı bir sirkülasyon olması ve grup üyelerinin değişmesinin güven ilişkisini zedelemesi riskinin ortaya çıkmasıdır.

Söz konusu kadına yönelik şiddet olduğunda toplum düzeyinde de bir sosyal hizmet müdahalesinin yapılması gerekmektedir. Kamuoyunda farkındalık çalışmaları, yasal düzenlemeler konusunda hak savunuculuğu ve sosyal politikaların geliştirilmesi toplum düzeyinde bir müdahale çalışmasının kollarını oluşturmaktadır. Bireysel müdahalelerden yapılan analizlerle ortaya çıkan ihtiyaçlarla birlikte şiddet olgusunun kuşaklarca aktarılma süreci de göz önünde tutularak makro düzeyde müdahale yapılması gerekmektedir. Kadına yönelik şiddet konusunda kamuoyunda farkındalık

çalışmaları hâlihazırda yapılıyor olsa da yeterli olmadığı ve başka stratejilerin üretilmesi gerektiği açıktır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede ön planda tutulan ve farkındalık çalışmalarının odağında olan genellikle kadınlardır, ancak şiddetin uygulayıcısı olan erkeklerle de farkındalık çalışmaları yürütmek önemli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaca kadınlar tarafından da değinilmektedir. Kadınlar şiddet temaları sunumlardan farkındalık kazanma noktasında fayda sağlamakla birlikte sıklıkla ‘şiddeti bize öğretiyorsunuz da kocalarımıza öğretmiyorsunuz’ ifadeleri ile sitemde bulunarak bu ihtiyacı dile getirmektedirler. Bu noktada erkeklerle de şiddet konulu farkındalık çalışmaları yapmak gerekliliği doğmaktadır. Bir diğer farkındalık çalışması odağının da sığınmaevi hizmetinin tanıtımı olması gerekmektedir. Sığınmaevlerinin varlığı hala pek çok kadın tarafından bilinmemekte bununla birlikte gizlilik ilkesiyle kapalı bir yapıda olduğu için önyargılara açık hale gelmektedir. Özellikle bu hizmet konusunda bilgi sahibi olmayan kesim tarafından ‘genelev’ olarak nitelendirilmesi kadınların sığınmaevine gelirken korkmasına veya ailesi tarafından dışlanmasına sebep olmaktadır. Bu noktada gizlilik ilkesini ihlal etmeden sığınmaevi hizmeti hakkında farkındalık çalışmalarının yapılması önemli görülmektedir.

Hizmet sunumunda yaşanan aksaklıkların giderilmesi noktasına gelindiğinde yasal düzenlemeler, hak savunuculuğu ve sosyal politika üretilmesi önem kazanmaktadır. 6284 Sayılı Kanunun uygulamasında bazen ulusal bazen yerel düzeyde aksaklıklar yaşanabilmekte, yerel düzeyde farklı mekanizmalar ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada sosyal hizmet müdahalesi planlanırken yine sorunun tespitinin yapılması yaşanan aksaklığın kaynağına inilmesi gerekmektedir. Yerel düzeyde yaşanan sorunların çözümünde kadına yönelik şiddetle mücadelede sorumlu tüm kamu kurum, kuruluş ve STK’lardan oluşturulacak bir işbirliği ağının işlevsel olacağı düşünülmektedir. Nitekim Eskişehir özelinde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi önderliğinde bir koordinasyon ve teknik kurul; yine bu işbirliği ağına dâhil olan çalışanların ortak kararlarıyla İl Eylem Planı oluşturulmuştur. Bu çerçevede yerel düzeyde kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda kaynaklara ve paydaşlara erişim kolaylaşmış ve sorunların tespiti ve çözümü hızlandırılmıştır. Bu noktada işbirliği ağındaki paydaşların feminist yaklaşımı benimsemesi ve kadın bakış açısına sahip olması ve bu ağın dinamik tutulması bu ortak çalışmayı kolaylaştırıcı olmaktadır.

Tüm bu bilgilerin ışığında kadına yönelik şiddetle mücadelede konusunda işlevsel ve başarılı bir sosyal hizmet müdahalesinin gerçekleştirilmesinin en önemli ilkesinin feminist sosyal hizmet yaklaşımının benimsenmesi olacağı açıktır. Bununla birlikte çok boyutlu çalışmaların da şiddet, toplumsal cinsiyet rolleri ve yardım arama davranışlarının bileşenlerinin farkında olarak planlanması önemli görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analizi, etik hassasiyetler, süre ve maliyete ilişkin bilgilere yer verilecektir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın modeli belirlenirken şiddete maruz kalan ve sığınmaevi deneyimi olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarının anlaşılması amacı belirleyici olmuştur. Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında, kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet rolleri, sığınmaevleri konularında bazı araştırmaların yapılmış olduğu ve bu konulara ilişkin bazı temel bilgilerin edinildiği belirlenmiştir. Bu araştırmaların çoğunlukla nicel desende yapılmış olması şiddete maruz kalan kadınların şiddeti algılayışları, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile yardım arama süreçlerinde yaşadıkları güçlüklerine ilişkin bir kavrayış sağlanamamasına sebep olmuştur. Kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir rol oynamakta olan sığınmaevi hizmeti modelinin kadınların ihtiyaçlarına göre şekillendirilerek işlevselliğinin artırılması noktasında tüm bu bilgilerin feminist bir bakış açısı ile değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle araştırma nitel araştırma deseninde tasarlanmıştır.

Neuman (2013, s. 233) nitel araştırmada araştırmacıların “Toplumsal yaşamı değişkenlere veya sayılara çevirmeye çalışmak yerine, inceledikleri insanlardan fikirler ödünç alır ve onları doğal ortam bağlamına yerleştirir. Değişkenler yerine motifleri, temaları, ayrımları ve fikirleri incelerler, tümevarımsal temellendirilmiş kuram yaklaşımını benimserler.” açıklamasını yapmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2016) de nitel araştırmanın sosyal olguları bağlı buldukları çevre içinde ele almayı ve anlamayı ön plana çıkaran bir yaklaşım olduğunu ve nitel araştırmalarda tümevarım ilkesinin hâkim olduğunu belirtir. Öte yandan nitel araştırmanın genellemeyi temel amaç olarak görmediğini, bir durumun ya da olayın ayrıntılı çalışılmasını ve anlaşılmasını önemseydiğini aktarır. Nitel araştırmanın genellemeden ziyade bütüne dair bir resim çizme kaygısı, şiddete maruz kalan

kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarının anlaşılması amacına ulaşılmasının nitel araştırma tasarımı ile mümkün olacağına dair bir yol çizmiştir.

Bugüne kadar kadına yönelik şiddete ilişkin araştırmalarda nicel yöntemler kullanılmıştır ancak Kümbetoğlu (2012) nitel yöntemin kadın araştırmalarında daha işlevsel ve tercih edilebilir olduğunu nitel araştırmalarda sayıların yerine sözlerin, deney ve ölçümden çok yorumun, davranış ve tutumların kendilerinden çok anlamlarının önemli oluşu ile açıklamıştır. Bununla birlikte nitel yöntemde bir yaklaşım olarak feminist yaklaşımdan ve bu yaklaşımın geleneksel yaklaşımdan farklı olduğundan bahsetmiştir. Feminist yaklaşımda araştırmacının duruşunun kadınlarla ilgili bilgilerin elde edilmesinde ve kadınları anlama çabasında önemli olduğuna da vurgu yapmıştır. Feminist yaklaşımın hâkim olduğu nitel araştırmaların kadınların deneyimlerini tam olarak ve kendi ifadeleriyle aktarma olanağında olmasının ‘içeriden bakış’ için bir fırsat yarattığına ve kadınların yaşam deneyimlerini anlama noktasında bu ‘içeriden bakış’ın önemli olduğuna değinmiştir.

Bu araştırma feminist sosyal hizmet yaklaşımı temelinde, şiddete maruz kalan kadınların şiddet deneyimlerine, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ve yardım arama davranışlarına kadınların gözünden bakarak bir kavrayış elde edilmesine ve kadınların sığınmaevi deneyimlerini keşfedip sığınmaevi hizmetinin değerlendirilmesine hizmet etmektedir. Bu doğrultuda kullanılan nitel model ve feminist yaklaşım veri toplama aracı olan derinlemesine görüşme tekniği ile ayrıntılı ve ataerkil olmayan bir kavrayış olanağı sunmaktadır. Nitel yöntem ile şiddete maruz kalan kadınların şiddet deneyimlerinin, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının ve yardım arama davranışlarının feminist sosyal hizmet yaklaşımı ile anlaşılacağı öngörülmüştür.

3.2. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

3.2.1. Özneler

Araştırmanın öznelerine ulaşmak için niteliksel araştırma yönteminin amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Nitekim Creswell (2017) de nitel araştırmalarda araştırma problemini anlatacak en iyi yolun katılımcıların amaca yönelik seçilmesi olduğuna

dikkat çeker. Özneler, araştırmanın kuramsal yapısı ve amaçları göz önünde bulundurularak belirli ölçütlere göre seçilmiştir.

Araştırma özneleri, en az bir kere sığınmaevinde kalmış, tekrarlayan şiddet deneyimi olan, sağlıklı bilgi alınmasını engelleyecek düzeyde ruhsal veya zihinsel engeli bulunmayan, araştırmaya katılmaya istekli ve araştırma sürecinde ulaşılabilir olan, 20-41 yaş arası kadınlardan oluşmuştur. Toplam 13 katılımcı ile görüşülmüştür. Öznelerin yaş aralığının 20-41 olarak seçilmesinin sebebi ise araştırma yapılacak sığınmaevine 18-65 yaş arası kabul yapılmasına rağmen sığınmaevine gelen kadınların çoğunlukla ortalama 20-45 yaş arasında olmasıdır. Tekrarlayan şiddet deneyimi ile sınırlandırılmasının sebebi kadınların yardım arama davranışlarının nasıl ve ne zaman ortaya çıktığını gözlemleyebilmektir. Ayrıca araştırmada sığınmaevi hizmet modelinin değerlendirilmesi amaçlandığından özneleri oluşturan şiddete maruz kalan kadınların en az bir sığınmaevi deneyimi olması sınırlandırılması getirilmiştir. Görüşmelerin işlevsel ve verilerin sağlıklı olabilmesi için öznelerin herhangi bir ruhsal ve zihinsel engeli olmamasına özen gösterilmiştir.

Öte yandan öznelerin seçiminde şiddet deneyimleri ve şiddet türlerine yönelik bir sınırlama getirilmemiştir. Şiddetin türleri ve boyutları elbette kadınlar üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır ancak bu araştırmada herhangi bir şiddet türünün kadınlar üzerindeki etkisinden ziyade şiddete maruz kalmanın kendisine odaklanılmıştır. Bununla birlikte şiddetin yapısı itibari ile tek bir türde gerçekleşmediği de göz önünde bulundurularak farklı şiddet deneyimi olan kadınlarla yapılan görüşmelerin araştırma sonuçlarının zenginleşmesine katkı vereceği düşünülmüştür.

Araştırmacı tarafından çalışmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi EK 1’de sunulmuştur. Yönerge şiddete maruz kalan ve sığınma evi deneyimi olan öznelerin; (1) sosyo-demografik özelliklerini, (2) toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu, (3) şiddet algılarını, (4) şiddet deneyimlerini, yardım arama davranışlarını, sığınmaevi deneyimlerini ve gelecek beklentilerini içeren, yönlendirici olmayan, süreci keşfetmeye yönelik açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Bu çerçevede görüşme sürecinde soruların soruluş biçimine de özen gösterilmiştir. Sorular katılımcıların tümüne aynı düzende sorulmuş ve sistematik bir yol izlenmeye çalışılmıştır.

3.2.1.1. Özneleri Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya katılan 13 kadınla ilgili tanıtıcı bilgilere aşağıda yer verilmiştir. Öznelerin yaş ortalamaları 32.38 olup 20-41 yaş arasındadır. Özneler renklerle isimlendirilmiştir.

Mavi:

39 yaşında. Lise Mezunu. Bekâr (Boşanmış), tek evlilik. 1 çocuk, kız. 1 sığınmaevi deneyimi. Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik.

Mor:

41 yaşında. Lise Mezunu. Bekâr (Boşanmış), iki evlilik. 3 çocuk, 2 kız 1 erkek.2 sığınmaevi deneyimi. Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik.

Kırmızı:

26 yaşında. Ortaokul Mezunu. Bekâr (Boşanmış), tek evlilik. 2 çocuk, 1 kız, 1 erkek. 7 sığınmaevi deneyimi (2'si aynı kurum), 2 sığınmaevine başvuru deneyimi. Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, ekonomik.

Pembe:

26 yaşında. Okula gitmemiş. Bekâr (Boşanmış), iki evlilik.3 çocuk, 2 kız, 1 erkek. 3 sığınmaevi deneyimi (aynı kurum).Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik.

Yeşil:

31 yaşında. Üniversite Mezunu. Bekâr. Çocuksuz.7 sığınmaevi deneyimi (2'si aynı kurum). Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal.

Beyaz:

28 yaşında. Ortaokul Mezunu. Bekâr (Boşanmış), tek evlilik. 2 çocuk, kız. 8 sığınmaevi deneyimi (2'si aynı kurum), 1 sığınmaevine başvuru deneyimi.Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik.

Fuşya:

33 yaşında. Üniversite Mezunu. Bekâr (Boşanmış), tek evlilik. 2 çocuk, kız. Tek sığınmaevi deneyimi. Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik.

Turkuaz:

32 yaşında. Üniversite terk. Bekâr (Boşanmış), tek evlilik. 1 çocuk, kız. 2 sığınmaevi deneyimi. Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik.

Turuncu:

36 yaşında. Lise Mezunu. Bekâr (Boşanmış), iki evlilik.1 çocuk, erkek. Tek sığınmaevi deneyimi. Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik.

Eflatun:

31 yaşında. İlkokul Mezunu. Evli, tek evlilik. 2 çocuk, erkek. 5 sığınmaevi deneyimi, (3'ü aynı kurum). Maruz kaldığı şiddet türleri duygusal, ekonomik.

Leylak:

21 yaşında. Üniversite öğrencisi. Bekâr. Çocuksuz. 2 sığınmaevi deneyimi. Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal.

Sarı:

39 yaşında. İlkokul Mezunu. Evli, iki evlilik.3 çocuk, 1 kız, 2 erkek. 2 sığınmaevi deneyimi (aynı kurum).Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, ekonomik.

Zümrüt:

35 yaşında. İlkokul Mezunu. Evli, üç evlilik.1 çocuk, erkek.4 sığınmaevi deneyimi. Maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik.

3.2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Uygulama Süreci

Araştırmanın öznelerine Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Kadın Sığınmaevi'nde ulaşılmıştır. Bu sığınmaevinin seçilmesi araştırmacının burada çalışıyor olması ve sığınmaevlerinin gizli olması sebebiyle diğer sığınmaevlerine ulaşılabilirliğin zor olmasıdır. Sığınmaevlerinde can güvenliği riski, sağlık ve eğitim gibi birtakım nedenlerle nakil yapılma durumu araştırmacının bu sığınmaevinde farklı sığınmaevi deneyimi olan kadınlara da ulaşmasını sağlamıştır. Araştırmacı tarafından özneler belirli ölçütlere göre seçilmiş ve kadınların uygunluğuna göre görüşme günleri belirlemiştir.

Araştırmanın yürütüldüğü süreçte ve öncesinde sığınmaevinde kalmış olan kadınlarla öngörüşme yapılarak araştırma hakkında bilgi verilmiş, onayları alındıktan sonra (çalışmaya katılan tüm kadınlar istekliydi) görüşme günü ve yeri belirlenmiştir.

Araştırmanın veri toplama aracı olan derinlemesine görüşme uygulamaları kadınların da tercihleri göz önünde bulundurularak, Tepebaşı Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü'nün özel görüşme odasında, sığınmaevindeki görüşme odasında ve evlerinde yapılmıştır.

3.2.3. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada şiddete maruz kalan kadınların şiddet deneyimleri, bu deneyimleri etkileyen toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama süreçlerinin anlaşılması ve betimlenmesi gibi hassas konular üzerinde çalışıldığından, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

3.2.3.1. Derinlemesine Görüşme

Araştırmanın uygulamasında Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Kadın Sığınmaevinde kalan ya da daha öncesinde kalmış olan 20-41 yaş arası 13 kadınla derinlemesine görüşmeler yoluyla veri toplanmıştır.

Aziz (2013, s. 86) derinlemesine görüşme tekniğini şu şekilde tanımlamıştır, “Nitel görüşme (qualitative interview), görüşülen kişiye, bir konu hakkında ayrıntılı, nitelikle ilgili sorular sorarak, konu ile ilgili almaktır. Bu tip görüşme türüne ‘derinlemesine görüşme’ (mülakat) (depth interview) türü denilmektedir. Burada sorular, genel bir çerçeve çizmek için hazırlanır. Verilen yanıtlara bağlı olarak görüşmeci (interviewer) tarafından yeni sorular, ara sorular sorularak görüşme sürdürülür”.

Kümbetoğlu (2012) ise niteliksel çalışmalarda kullanılan derinlemesine görüşme tekniğinin olgu, süreç ve ilişkinin görünümünden ziyade özüne inmeyi, bunları kavrayıp bütüncül bir bakış ile anlamayı mümkün kıldığını, çalışmada konuya odaklanan ve konu hakkında öznel görüş, düşünce ve değerlendirmelerini toparlayarak verileri oluşturmayı sağlayan etkin bir teknik olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca çalışmada az sayıda kişiden detaylı bilgi oluşturulmak ve çok hassas konulardaki verilerin ortaya çıkarılması amaçlandığında bu tekniğin daha kullanışlı olduğunu belirtmiştir.

Şiddete maruz kalan kadınların şiddet deneyimleri, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarının dinamiğini feminist bakışla anlama ve açıklamada etkili sonuçlara ulaşabilmek için derinlemesine görüşme tekniğinin etkili olacağı düşünülmüştür. Araştırmanın özneleri ile yapılan görüşmeler 30-120 dakika arasında sürmüştür.

Görüşmelerde öznelerin çoğunluğunun duygu ve düşüncelerini aktarmada oldukça istekli oldukları, özellikle şiddet deneyimlerini aktarırken araştırmacıyla kurulan güven ortamının da etkisiyle tüm detayları anlatmak istedikleri gözlenmiş, minimum müdahale ile görüşmeler sürdürülmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme yönergesindeki alt başlıklara uygun bir dizge ile görüşmenin ilerlemesi sağlanmaya çalışılmıştır. Demografik bilgileri içeren sorularla başlayan görüşme süreci, öznelerin toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını anlamaya yönelik önceden belirlenen birtakım kalıp yargılar hakkında fikirlerinin sorulması ile devam etmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile şiddet deneyimleri iç içe geçmiş şekilde devam eden görüşme sürecinin devamında öznelerin şiddetle ilişkili yardım arama davranışlarının anlaşılmasına yönelik sorularla devamı sağlanmıştır. Son olarak öznelerin sığınmaevi deneyimlerine yönelik sorular sorulmuştur. Bu sayede araştırmanın amacına yönelik bilgiler alınırken bir hayat öyküsü şeklinde ilerlemiştir. Şiddet deneyimlerin aktarıldığı süreçlerde bazı özneler ağlamıştır, rahatlamaları için müdahale edilmemiştir. Öznelerin paylaşmaktan kaçındığı bazı konularda, o konular irdelenmemiştir. Görüşmeler sonucunda araştırmacı, yönergesinde yer alan araştırma sorularının tümüne yanıt almıştır.

Derinlemesine görüşmelerin sayısı arttıkça, şiddete maruz kalan kadınları toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarına ilişkin veri derinliğinde de artış olmuştur, belirli bir doygunluğa ulaşıldığı düşünüldüğünde görüşmeler sonlandırılmıştır.

3.2.4. Derinlemesine Görüşmelerin Analizi

Niteliksel yaklaşıma dayalı bu araştırmanın 13 derinlemesine görüşmeden elde edilen verileri, yazılı çözümü yapılmış görüşme çıktıları üzerinden analiz edilmiştir. Analiz sürecinde tümevarımcı bir anlayış izlenmiş ve üzerinde durulan konuyla ilgili ifade

edilen kavramlar, düşünceler ve kadınların bahsettikleri ortak deneyimler de göz önünde bulundurularak alt temalar ve temalar oluşturulmuştur. Bu doğrultuda Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ana teması altında toplumsal cinsiyet tanımları, aile öğretileri, evlilik ve kadınlık algıları alt temaları; Şiddet Deneyimleri ana teması altında şiddet algıları ve tanımlamaları, maruz kaldıkları şiddet ve boyutları alt temaları; Yardım Arama Davranışları ana teması altında şiddet dinamiği ve döngüsü, kültürel özellikler ve damgalanma, son nokta alt temaları; Sığınmaevi ve Hizmet Değerlendirmeleri ana teması altında sığınmaevi süreci, olumlu ve olumsuz deneyimler alt temaları; Geleceğe Dair Planları ana teması altında gelecekte beklenenleri ve hayalleri, pişmanlıkları ve kadınlara tavsiyeleri alt temaları bulunmaktadır.

3.3. ETİK HASSASİYETLER

Araştırmanın uygulaması öncesinde yapılan literatür taraması doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu ve bu formun yanı sıra katılımcıları araştırma hakkında bilgilendirecek ve yazılı onaylarının alınabileceği aydınlatılmış onam formu (EK 2) hazırlanmıştır. Ardından Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan araştırmanın etik uygunluğuna ilişkin resmi onay (EK 3) ve araştırmacı her ne kadar orada çalışıyor olsa da Tepebaşı Belediyesi Başkanlığı'ndan araştırmanın Belediye'ye ait sığınmaevinde yapılabilirliğine ilişkin resmi onay (EK 4) alınmıştır.

Araştırmaya katılanlar, görüşme süreci öncesinde çalışmanın amacı, kapsamı ve elde edilecek verilerin kullanımı konusunda bilgilendirilmiş ve görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedilmesi konusunda katılanların izinleri alınmıştır. Ayrıca görüşme öncesinde katılımcılara araştırmanın sığınmaevinden aldıkları hizmet ile ilişkisinin olmadığı, araştırmaya katılmalarının ya da katılmamalarının, katıldıkları takdirde ise söylediklerinin aldıkları hizmette herhangi bir değişikliğe yol açmayacağı açık bir şekilde aktarılmıştır.

Araştırmaya katılanların gizliliği de etik çerçevede korunmuş, katılımcıların gerçek isimleri yerine kendi seçimleri doğrultusunda renklerle tanımlanmıştır. Rumuzların renklerle belirlenmesinin altında yatan sebep feminist bakıştır. Aynı renkleri kullanmak isteyen kadınlar olduğunda görüşme öncesinde araştırmacı tarafından

hazırlanan renkler listesinden ya farklı ya da o renge benzer renk seçimi yapmaları istenmiştir.

3.4. SÜRE VE MALİYET

Araştırma Mart 2015 – Mayıs 2018 tarihleri arasında Eskişehir’de gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri Mayıs 2015 – Ekim 2016 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın tüm maliyetleri ise araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

BÖLÜM IV

ANALİZ

Bu bölümde sığınmaevi deneyimi olan ve şiddete maruz kalan kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmeler “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları”, “Şiddet Deneyimleri”, “Yardım Arama Davranışları”, “Sığınmaevi ve Hizmet Değerlendirmeleri” ve “Geleceğe Dair Planları” olmak üzere 5 ana tema ile analiz edilmiştir. Kadınların derinlemesine görüşmelerdeki anlatımları doğrudan alıntılar şeklinde aktarılmıştır. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları başlığı altında kadınların toplumsal cinsiyet tanımları, aile öğretileri, evlilik ve kadınlık algıları alt başlıkları ile kadınların toplumsal cinsiyet rollerini tutumları analiz edilmiştir. Şiddet Deneyimi başlığı altında kadınların şiddet algıları ve tanımlamaları, maruz kaldıkları şiddet ve boyutları alt başlıkları ile kadınların şiddete maruz kaldıkları süreç analiz edilmiştir. Yardım Arama Davranışları başlığı altında şiddet dinamiği ve döngüsü, kültürel özellikler ve damgalanma, son nokta başlıkları ile kadınların yardım arama davranışının ortaya çıkışı ve süreci analiz edilmiştir. Sığınmaevi ve Hizmet Değerlendirmeleri başlığı altında sığınmaevi süreci, olumlu ve olumsuz deneyimler alt başlıkları ile kadınların sığınmaevi süreçleri ve değerlendirmeleri analiz edilmiştir. Son olarak Geleceğe Dair Planları başlığı altında gelecekte beklenenleri ve hayalleri, pişmanlıkları ve kadınlara tavsiyeleri alt başlıkları ile kadınların yaşam deneyimlerini değerlendirmeleri analiz edilmiştir.

4.1. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİ TUTUMLARI

Bu başlık altında; kadınların toplumsal cinsiyet tanımları, aile öğretileri, evlilik ve kadınlık algıları olmak üzere 3 alt temaya yer verilmiştir. Kadınların toplumsal cinsiyete dair algıları, toplumsal cinsiyet öğreticileri olarak aile deneyimleri ve ailedeki rol paylaşımları, öğrendiklerini uygulayacakları alan olarak evlilik süreçleri, evlilik içerisinde kadın ve erkek rollerine ilişkin düşünceleri ve boşanmaya bakışları kadınların anlatıları ile analiz edilmiştir.

4.1.1. Toplumsal Cinsiyet Tanımları: ‘Kadının Rollerini, Erkeğin Rollerini’

Bu başlık altında kadınların toplumsal cinsiyet farkındalıkları, öğretileri, toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rollere ilişkin düşünce ve tutumlarına yer verilmiştir. Kadınların

toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri kavramlarını bilip bilmedikleri, kendilerince nasıl tanımladıkları ve toplumsal cinsiyet rollerine dair düşünceleri değerlendirilmiştir.

Görüşülen kadınlara toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri hakkında bilgileri olup olmadığı ve toplumsal cinsiyet rolleri hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri kavramlarını daha önce duymamış olan kadınlara literatür bilgisi çerçevesinde objektif bir biçimde açıklama yapılmıştır. Kadınlar toplumsal cinsiyet kavramını duymamış olsalar da kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin, haklar ve sorumluluklardaki adaletsiz dağılımın, erkeklerin kadınların önünde olduğunun farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Kadınların aile içinde ve evlilik sürecinde bu ayrımcılığın önemini fark edemedikleri ve geleneksel bakışın etkisi altında kaldıkları, evlilik sürecinin bitmesinin ardından hayatlarına dışarıdan baktıklarında bu sorunla yüzleştikleri ve mücadele ettikleri görülmüştür. Kadınların eğitim düzeyleri, aile öğretileri ve ataerkil düzenin öğretileri içinde toplum baskısı altında yaşarken bu farkındalığa sahip olmamaları kadın ve erkek rolleri arasındaki eşitsiz dağılımın yarattığı sorunlarla mücadele etmemeleri sürecin bir getirisi olarak anlaşılabilmektedir. Kadınların toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair cevapları şu şekildedir:

Bizim orda erkek çocuğuna daha çok önem verirler, kız olduğunuz için daha geri plandasınız. Eğitim olsun her türlü konuda erkekler daha ön plandadır. Hatta aileler kız çocukları olduğu zaman bile doğum yaparlar erkek çocuğu olmazsa. Çünkü kız çocuğu biraz saymıyorlar. Yani erkeği mirasçı olarak görüyorlar soyadlarını yaşatılması olarak görüyorlar. Kızı da gidecek kişi, elin adamına gidecek kişi olarak görüyorlar. (Yeşil)

Hani bu eşitlik. Kadın erkek arasındaki eşitlik. Yapabilecekleri işler gibi diye düşünüyorum. ...Ya normal hayatta zaten kimi insan zaten kadın erkek eşitliğine inanmıyor. 'Erkekler yapar, kadınlar oturur evinde' şeklinde bir mantığa sahip ki benim eşim de öyle bir mantığa sahiptir. (Turkuaz)

Yani kadın mesela bir basamak aşağıda olur, hiçbir zaman mesela asla bir kadın bir basamak yukarıda olamaz ya da eşit olamaz o geliyor aklıma. Yani bizim toplumumuzda böyle yani benim mesela kendi ailemle de, çevremde de ezberlediğim, toplumun işte genelde böyle kadının hep aşağıda ve daha az olması, daha geri planda kalması gerekiyor. Yani mesela kadın özgüven sahibi olamaz bir kere, özgüveni gelmemesi lazım. Bana bu şekilde empoze edilmişti yani. ...Mesela kız çocukları kızdır, beladır, namustur şöyledir böyledir diyorlar, ama erkek çocuk bu erkektir, aslandır, şöyledir böyledir diyorlar mesela. (Eflatun)

Erkek çalışacak para getirecek, kadın da evde oturacak yemeğini yapacak. Kadın dediğin hani erkeğin işine karışmayacak, şunu erkek yapar bunu kadın yapar, kendi kendilerine böyle şeyler veriyor hani nasıl anlatsam. Neden bir erkeğin yaptığını kadın yapılmaz ki, neden hani. Ee mesela pilot yani, erkek olur da kadın olamaz. Kim demiş yani. Kadın yapamaz, bunu toplumun koyduğu hani. Neden hani biz nasıl söylesem, mesela kadın bizim orada okumaz diyorlar neden okumasın hani bizim yöre olarak. İşte erkek mesela küpe falan takıyor, kadın mı ki takıcak bunu, niye takmasın ki kim demiş bunu hani yakışıyor ona. İşte kadın niye daha dar pantolon giyiyor ya sana ne, kim demiş hani. Bu hani toplumsal bir şiddet erkeklere de bir baskı kadınlara da bir baskı. (Beyaz)

Kız çocuğu okuyamaz, ne bileyim çalışamaz işte ev işlerine yardımcı olur annesine, erkek çocuğu özgürdür okur, hani istediğini yapar daha çok özgür olan erkektir. ...hani gezip dolaşabilir mesela, hani gecenin bir yarısında da gelse eve hani bir sorun olmaz ama kız çocuğu hani belli bir saati vardır onun dışında çıkamaz veya erkek arkadaşı olamaz, hani evlenir gider o şekilde. (Kırmızı)

Araştırmaya katılan kadınlar sadece araştırmanın yapıldığı yer olan Eskişehirli olmayıp kadınların doğum yerleri ve büyüdüğü şehirler Türkiye'nin 7 bölgesine dağılmış durumdadır. Bu noktadan hareketle kadınların büyüdüğü bölgenin kültürel özellikleri arasında fark olsa da toplumsal cinsiyete yönelik ifadeleri benzerlik göstermektedir. Kadınların bu ifadeleri toplumsal cinsiyetle birlikte maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet

temelli ayrımcılığa da ışık tutmaktadır. Toplumda ve aile içinde erkek çocukların kız çocuklarından önemli olduklarını, erkeklerin daha rahat ve özgür olduklarını oysa kadınların daha çok baskıya maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Bunun yanında kız çocuklarının ‘namus’ ve ‘bela’ olduğunu oysa erkek çocukların ‘aslan’ ve ‘kaplan’ olduğuna değinmişlerdir. Nitekim toplumsal cinsiyet rolleri dağılımında kadınların daha naif, kırılğan, korunması gereken oysa erkeklerin isimlerinde bile gücü simgeleyen hayvanlar ile özdeşleştirildiğini (aslan ve kaplan), ‘korunması’ gerekeni ‘koruyucu’ olanın erkekler olduğuna vurgu yapılmıştır. Kadın ve erkekler için biçilen bu rol kalıplarının içine doğduğumuza ve doğrudan veya dolaylı olarak rol kalıplarını öğrendiğimize Solmuş (2010) tarafından da değinilmiştir. Kadın ve erkeğin bu rol kalıplarının içine doğduğunu ve öğretilerinin bu yönde olduğunu bu yüzden isteseler de istemeseler de bu rol kalıplarına uygun bir yaşam sürdürdüklerini ifade etmiştir. Erkeklerin saldırgan, kendine güveni yüksek, güçlü, girişimci, otoriter, cesur, kuralcı, hırslı, başarı odaklı, baskın ya da riske girmekten kaçınmayan olmayı öğrenirken, kadınların başkalarına ihtiyaç duyan, sadık, fedakâr, ailesine karşı sorumlu, boyun eğen, kıskanç, konuksever, her durum ve koşul altında sabırlı, nazik, tatlı dilli, çocukları seven, kontrollü ya da merhametli olmayı öğrendiklerini ve yaşamları boyunca bu rollere uygun davrandıklarını aktarmıştır.

Bora (2012) da toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa değinmiş, kadın ve erkeğin birbirinden farklı olması sebebiyle hak ve özgürlüklerden eşit derecede faydalanamamasının, yani kadınların sadece kadın oldukları için ayrımcılığa uğramasının toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olarak ifade etmiştir. Yerleşik hayata geçişle birlikte kadınlar ve erkeklerin ‘doğa’larına göre iş bölümlerinde de ayrıştırıldığını, kadınların ‘içeride’ bakım ve ev işlerinden sorumlu tutulurken erkeklerin ‘dışarıda’ geçimden sorumlu tutulmaya başlandığını ve bununla birlikte yeni rol kalıplarının da ortaya çıktığını aktarmıştır. Kadınların ifadelerinde de geçtiği üzere toplumsal cinsiyet olarak adlandırılmasa da kadın ve erkek arasında olan bu ayrım yerleşik hayata geçişimizden beri varlığını sürdürmekte ve toplum tarafından oluşturulan baskı ile de dayatılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının farkına varmak bu noktada bu ayrımcılığın da farkına varmak ve mücadele etmek noktasında önemli bulunmuştur.

Kadınlarla yapılan görüşmelerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin ilk ayrıma okul çağında şahit oldukları anlaşılmıştır. Kadınlar çoğunlukla eğitimlerine devam etme ya da etmemeye yönelik karar haklarına sahip olmadıklarını ve ailelerinin ataerkil zihniyetle kendileri adına karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum kadınların kendi kararlarını alabilme becerisini kısıtlamasının yanı sıra kadın ve erkeğin farklı sorumluluklar taşıdığına, kız çocuk olarak eğitim almalarının gereksizliğine dair bir önyargı da oluşturmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından toplumun kadınlara biçtiği roller ev içi görev ve sorumluluklar çerçevesinde olduğu için kız çocuklarının eğitim alması gereksiz görülmekte, bu durum ülke genelinde de geçerliliğini sürdürmektedir. Nitekim şiddete maruz kalan kadınlarla yapılan araştırmalarda kadınların eğitim durumlarının ilkökul ve altı olduğu ifade edilmiştir (Demiröz, 1996; Yıldırım A. , 1996; Okutan, 2007; Sallan Gül, 2013; Irmak S. , 2014; Yalçın, 2014). Ancak bu araştırmaya katılan kadınların eğitim düzeylerinin değişken olduğu, okur-yazar olmayan kadının da üniversite mezunu olan kadının da sığınmaevine geldiği görülmüştür. Bu bağlamda kadınların eğitim düzeyinin düşük olması ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve şiddet arasında bir ilişki olduğu çıkarımı yapmak doğru değildir. Bunun yerine kadınların eğitim düzeyi, meslek sahibi olma ve ekonomik gücün yoksunluğu ile şiddet arasında bir bağ kurulması daha doğrudur. Kadınların okula gitme kararları ve ailelerinin görüşlerini içeren ifadeleri şu şekildedir:

Benim tercihimdi okumak istedim. Ama babam dedi 'kız kısmısı okumaz', başım kapalıydı o zaman imam hatibe gidiyordum. Evde olsun, kim geliyorsa işte nasibine verelim gibilerinden düşündü. Ondan sonra ben yani direttim. (Mavi)

Ben bitirdim (liseyi), üniversiteyi kazandım kalkıp de işte elin herifine mi bakcek diye okutulmadım. (Mor)

Şimdi bizim o tarafta, hani köyde büyüdüğüm için ben ailem okutmadı, erkeklere genelde daha çok önem verilir kızları okutmazlar. (Kırmızı)

İsterdim de işte köy yerinde kız çocuğu okumaz gibisinden şey oldu hani. (Zümrüt)

Cinsiyete dayalı eşitsizliğin kısır döngüsünün eğitimden başladığına değinen Köşgeroğlu (2010) cinsiyetçi iş bölümüne göre kız çocuklarının eninde sonunda evleneceğine ve en önemli rol olarak atfedilen anneliği, ev işlerini, ailedeki bireylerin bakımını üstleneceğinden eğitilmiş olmasının önemsenmediğini ifade etmiştir. Ayrıca ailelerin de bu sebeple kız çocukların eğitimini zaman ve para kaybı olarak gördüğünü ve pek tabii okullarda bu bakışı pekiştiren cinsiyetçi uygulamalar ile de kız çocuklarını toplumsal cinsiyet rollerine uygun mesleklere yönlendiren eğitim sistemi sebebiyle çocukların da okumaya karşı ilgisizleştiğine vurgu yapmıştır. Bu süreçte toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile yüzleşen ve bunu içselleştiren kız çocuklarının da kendisine dayatılan rolleri kendi çocuklarına aktardığını ve bu döngünün bu şekilde sürüp gittiğini ifade etmiştir. Bu noktada toplumsal cinsiyetin kısır döngüsünün kırılması için kız çocuklarının eğitim almasının önemli olduğu söylenebilir. Nitekim Gökalp (2013) eğitimin kız çocuğu ve kadının yaşamını tamamen değiştirdiğini, eğitilmiş kadının daha geç evlendiğini ve daha az çocuk yaptığını ifade etmiştir. Kadınların eğitilmiş olması daha geç evlenmelerinden öte kendi ayakları üzerinde durabilmeleri, kimseye bağımlı bir hayat sürdürmek zorunda kalmaları, çalışma hayatına atılmaları ve ekonomik güçlerinin olması bakımından anlamlı bulunmuştur. Tabii bu süreçte kadınların hayat ve evlilik beklentileri değişeceğinden daha geç evlenmeleri evlilik beklentilerinin karşılanması ve daha az çocuk sahibi olmaları da bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olmaları olarak yorumlanmıştır. Bununla birlikte Pınar, Taşkın ve Eroğlu'nun (2008) üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını inceleyen araştırmasında öğrencilerin tutumlarında cinsiyet, annenin çalışma durumu ve eğitim düzeyinin etkili olduğu saptanmış; annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin daha modern kadın-erkek anlayışına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumunda hem kendileri hem de çocukları için fark yaratacağı söylenebilir.

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının temelini atan aile öğretilerine ve kadınlık rollerine ilişkin tutumlarına diğer temalarda yer verilecektir.

4.1.2. Aile Öğretileri: '*Kadınlar Hazırlar, Erkekler Yer*'

Bu başlık altında kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin aile öğretileri, ailede yerleşen toplumsal cinsiyet rol kalıpları, aile içi iletişimleri, aile deneyimleri ve ailedeki rol

paylaşımlarına yer verilmiştir. Kadınların evlilik süreçlerinin ve bu süreçteki davranış ve rol kalıplarının aile öğretilerinden temel alındığı bilgisine dayanılarak kadınların aile deneyimleri ve öğretileri değerlendirilmiştir.

Hayata dair ilk öğretileri kazandığımız aile ortamının nasıl olduğu önem taşımaktadır. Şiddeti ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını ilk öğrendiğimiz ortam kuşkusuz ailedir, sonrasında arkadaşlar, yaşanan çevre, okul ve diğer dış etkenler bu öğretiyi pekiştirir. Bununla birlikte İşmen (2004) ebeveynlerden öğrenilen kalıpların iyi bilinen kalıplar olduğunu, bireyin çocukluğunda yaşadığı olumsuz deneyimlerle yetişkin olarak baş edebilme adına ebeveyne benzeyen biriyle evlenme deneyimi edinebileceğine bu nedenle bilinçlenmenin önemli olduğuna değinmiştir. Yine bireyin kendi çocukluğunda ebeveynlerin kullandığı yöntemlerden hoşnut olmasa da kendi ilişkilerinde bu yöntemleri seçtiğine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda kadınların aile ilişkilerini ve dinamiklerini anlamak kadınların evlilik süreçleri ve sonrasındaki yaşam deneyimlerini anlamak adına önemli bulunmuştur.

Görüşülen kadınlara aileleri ve aile içi ilişkiler sorulduğunda çoğunlukla aile içi iletişimde sorunlar olduğunu, bazı kadınlar iletişimde yaşanan kopuklukların çocukluklarından beri var olduğunu bazıları ise süreç içerisinde ve evliliklerinden sonra yaşanan birtakım olayların ardından ortaya çıktığını aktarmışlardır. Kadınların aile ilişkilerine bakmanın maruz kaldıkları şiddete verdikleri tepkileri ve yardım arama davranışlarını da anlama noktasında önemli olduğu düşünülmüştür. Bazı kadınlar aile içi iletişim sorunlarının yanında aile içinde şiddetin var olduğunu da ifade etmişlerdir. Kadınların bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Annem, ben, ablam ve kardeşim bir aileyiz. Babam ayrı bir aile, yani öyle tanımlıyorum. Çünkü onun istekleri, onun düşünceleri, onun fikirleri bizden çok farklı. Biz annem, ablam, kardeşim olarak daha bir farklıyız. Yani hani demez ki kimse o sizin babanız diye, kimseden duyamadık o kadar farklıyız ki birbirimizden. Aslında biz iyiydik, ama annemle babam çok kötülerdi. ...Yani bana karşı bir şeyi yoktu, bana karşı gayet saygılı hani 'kızım, canım kızım' falandı...(Leylak)

Aile içi ilişkilerimiz kopuk. Ailem, yani tam olarak aslında ne diyeceğimi bilemedim ama hani ama. Çocuklarına nasıl davranması gerektiğini bilmeyen, kendileri karşılığında yani birbirlerine karşı da nasıl davranmaları gerektiğini bilmeyen bir aile. ...Annem ile babam sürekli kavga ediyordu yanımızda yani kavgalı bir ortamda büyüdük. Ben televizyonda gördüm yani anne ile baba çocuklarının yanında kavga etmemesi gerektiğini, ama hep bizim yanımızda kavga ettikleri için bizim psikolojimizi etkiliyordular.(Yeşil)

Bir düzgün bir aile ortamı yoktu. Şiddetli, kavgalı, küfürlü... (Beyaz)

Valla ne bilem, hayatımda hiçbiri olmadığı için. Varlar ama yoklar. Annem daha hala sağ, babam Esra'nın doğumuna iki ay kala öldü. Ee, kaç, iki kız iki oğlanız normalde, haa kız kardeşin nerede yaşıyor, oğlan kardeşlerin ne iş yapıyor diyorsanız hala bilmiyom. Hiçbiri ile görüşmüyom çünkü. (Mor)

Aile içi ilişkilerdeki ve iletişimdeki sorunlar kadınların sağlıklı aile ortamı hakkındaki düşüncelerini etkilemekle birlikte yardım arama davranışının ortaya çıkmasında destek alacakları mekanizmalardaki eksikliğe de yol açmaktadır. Şiddetin öğrenilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir davranış olduğu bilgisine de dayanılarak kadınların kök ailelerinde şiddet öyküsü olması, şiddete karşı verilen tepkiler de bu öğrenmenin bir parçası olmaktadır ki bu bağlamda kadınların aile içi ilişkileri, iletişimleri ve aile içi şiddet öyküleri kadınları anlamakta yol gösterici olacaktır. Nitekim araştırmaya katılan kadınların çoğunluğu aile içi iletişimde sorunlar olduğunu, pek çoğu ailesi ile görüşmediğini ifade ederken bir nevi bu eksikliği de dile getirmişlerdir. Aile desteğinin eksik olmasının yardım arama davranışlarını nasıl etkilediği bir diğer temada daha detaylı ele alınacaktır.

Görüşmelerde iki kadın anne ve babasının boşanmış olduğunu ve kendi deneyimlerinden yola çıkarak boşanmış ailede büyüyen çocuklarla ilgili önyargılara sahip olduklarını aktarmıştır. Aile içindeki iletişimdeki kopukluk kadar boşanmış ailede büyüyen kadınların olumsuz yöndeki yaşam deneyimlerinin sağlıklı aile ortamı ve boşanma hakkındaki düşüncelerini etkilediği görülmüştür. Anne ve babasının

boşandığını ifade eden Eflatun ve Zümrüt çocukları için mutlu olmadıkları bir evliliği sürdürmeye devam ettiklerini, çünkü anne ve babası ayrı olan çocukların hayatlarının olumsuz etkilendiğini kendi yaşam deneyimlerinden yola çıkarak ifade etmişler, hatta yaşadıkları pek çok sorunun kaynağını da anne ve babası boşanmış çocuklar olduklarıyla bağdaştırmışlardır. Bu noktada tüm olumsuz yaşam deneyimleri gibi kadınların aile içi ilişkilere ve ebeveynlerin boşanmasına dair olumsuz deneyimlerin hayatlarını etkilediği söylenebilir.

...Ayrıldı onlar, biz küçükken ayrılmışlardı. (Eflatun)

...Ayrılmış ailede yetiştiğim için. Ben dedem, nenem büyüttü işte. Babam da rahatsızdı amma yine de babama verildi velayetim, annem istemediği için bizi. (Zümrüt)

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını daha iyi kavrayabilmek adına ev içi görev paylaşımları ve karar alma süreçlerinin nasıl olduğu sorulmuştur. Kadınların çoğunluğu okula gitme kararlarında olduğu gibi hayatlarına dair karar alma noktasında özgür olamadıklarını, üzerlerinde aile ve toplumun baskısını hissettiklerini ifade etmişlerdir. Kadınların birey değil ailenin bir parçası, birinin kızı, birinin kardeşi ve birinin eşi olarak var olduğu toplum değerlerine göre de kadınların tek başlarına hayatlarına yönelik karar almaları mümkün değildir. Kadınların karar alma süreçlerinde kendilerinden önce ailelerini, eşlerini, çocuklarını ve toplumu düşünmeleri bu noktada anlamlı olmaktadır, çünkü toplumsal cinsiyet ve geleneksel bakış kadınlara tüm hayatları boyunca bunu öğretmektedir. Bu bakışa göre Zastrow'un (2013) da ifade ettiği gibi kadınlar sevecen, edilgen, razı gelen, hassas ve muhtaç olmalı, öncelikli olarak ev hayatı, beslenme, bebek, çocuk ve yaşlı gibi ihtiyaç sahiplerinin bakımları gibi sorumlulukları üstlenmeli ve aileleri için fedakârlıkta bulunmalıdır. Erkekler ile iş yaşamında rekabete girmemeli, hırslı ya da zeki görünmemeli, erkeklerin ilgi alanları olarak atfedilen spor, ekonomi ve siyaset konularında cahil ve ilgisiz olmalıdırlar. Kadınlara yüklenen bu görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi noktasında bile özgür olamadıkları; eş, aile ve toplum baskısı altında kaldıkları ve bu baskılara karşı çıkamaması için sindirilmeye ve susturulmaya çalışıldıkları ve böylelikle kendilerine biçilen rollerin dışına çıkmamaları beklenmektedir. Kadınların ev içi sorumluluklar ve karar alma süreçlerine ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

Valla hiç karar öyle kendimce alamadım. O kadar çok büyük bir baskı vardı ki üzerimde. Yani onların dediği olsun istediler. ...Hep pıstırıldım, hep sustum, sen sus, hep bu şekilde (mavi)

Karar verici vardı. En büyük ağabeyim. Bir karar verdi mi bize sadece saygı duymak düşerdi her zaman. Kendisi karar verir ve kendisi uygulardı onu. Sorardı bize ama biz fikrimizi söyledik, yine kendi aldığı kararı uygulardı. (Pembe)

Benim hayatım diye bir şey yoktu ki önceden. Hep başkalarının idare ettiği bir hayat, başkalarının isteğine göre, çıkarına göre sürdürülen bir hayat. Kimse beni düşünmüyordu ki! (Mor)

Kadınların anlatılarından yola çıkarak kendi hayatları hakkında karar verme özgürlüklerine sahip olmadıkları, dolayısıyla toplumsal cinsiyetin tam da kadınlara attığı gibi razı gelen ve edilgen olan rollerine uygun bir rol kalıbı benimsedikleri ya da benimsemek zorunda bırakıldıkları sonucuna ulaşılabilir. Yine buradan hareketle ailedeki bu öğretiler sebebiyle kendi hayatlarında da benzer rol kalıplarını sürdürdükleri, evliliklerinde de ailelerinden öğrendikleri gibi edilgen ve razı olan konumunda oldukları ifade edilebilir. Nitekim bir diğer temada kadınların evlilik süreçlerindeki karar mekanizmalarına yer verilecektir.

Görüşülen kadınların aile içi rol ve sorumluluk paylaşımında hangi rol kalıplarını öğrendiklerini anlamak adına kadınlara aile içi görev paylaşımının nasıl olduğu da sorulmuştur. Kadınlar toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bu görev paylaşımında da geçerli olduğunu, kız çocuklarının ve kadınların evdeki erkeklere hizmet etmek 'zorunda' olduklarını, ailelerinin özellikle 'anne'lerinin kendilerine böyle öğrettiğini ifade etmişlerdir. Kadınların bu ifadeleri de aslında toplumsal cinsiyet rolleri tutumları hakkında bize bilgiler vermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde ev işleri ve çocuk bakımından kadınların sorumlu olduğu bilgisinden hareketle kadınlar kendilerini annelerinin yetiştirdiğini vurgulamışlar, aile içinde çocuk bakımı ve yetiştirilmesinin kadınların sorumluluğu altında olduğunu farkında bile olmadan dile getirmişlerdir. Nitekim geleneksel bakışın 'kutsal anne' rolü hem kadınlar hem de erkekler için çoğu kez aynı algıyı yaratmaktadır, kadınlar çocukların sorumluluğunu tek başlarına almanın

yanı sıra bir de çocuklarını ‘fanus’ içinde dış dünyadan uzak yetiştirebileceklermiş gibi çocuklarının hatalarında ya da toplumun beklentisine uymayan bir davranış örüntüsünde kadınlar ‘anne’ olarak suçlanmaktadır. Özellikle şiddet konusundaki en yaygın yanlış inanış ‘şiddet uygulayan erkekleri de kadınlar yetiştiriyor’dur. Kadınlara annelik sorumluluğu verilmiş olabilir ancak az önce de değindiğim gibi hiçbir çocuk bir fanus içinde okuldan, arkadaşlarından, öğretmenlerinden, geniş akraba ağından, kitaplardan, dizilerden uzak bir ortamda yetişmiyor ve aslında hiç sorumluluk almak istemeseler de erkekler de çocuklarına iyi ya da kötü rol model oluyorlar. Yani aslında sanıldığı gibi aksine çocuk yetiştirmede ne tüm sorumluluk kadında ne de bir kadın bu konuda suçlanabilir. Bu noktadan bakıldığında görüşmelere katılan kadınların da annelik konusunda benzer bir tutumda olduğu söylenebilir. Kadınların aile içi rol ve görev dağılımlarına ilişkin cevapları şu şekildedir:

Mesela kardeşlerimin yemeklerini hep biz hazırlardık. İşte onlar otururlardı, acıktıkları zaman gelirlerdi biz onların önüne yemek getirirdik. Kız kardeşler, hizmet ederdik, bardağına çayı bile biz dökerdik. Kıyafetlerini yıkamak zorundaydık, ütölemek zorundaydık. Çünkü annem bize diyordu ki işte ‘ben kardeşime böyle hizmet ediyordum, işte onlar sizin sahibiniz, sizin onlara hizmet etmeniz gerekiyor’ bizi böyle yetiştiriyordu. Özellikle annem tarafından, yani böyle olması gerektiğini söylüyordu bize. Annem öyle bir ortamda yetiştiği için bizi de öyle yetiştiriyordu. (Yeşil)

Maalesef üzücü bir tespit ama kadınlar çocukları bu şekilde yetiştiriyor. Erkek çocuklarını ve kız çocuklarını ayrı yetiştiriyor. (Fuşya)

Köşgeroğlu (2010) kadınların ev işleri ve çocuk bakımından birinci derecede sorumlu tutulmasının ve toplum tarafından bir rol olarak atfedilmesinin sebebini kadının doğurganlık özelliği ile bağdaştırıldığını ancak yeni doğan çocuğun bakımının sonradan öğrenildiğini ifade eder. Ev işi ve çocuk bakımının yetenekten öte, cinsiyete özgü olmayan sürekli yapılmasıyla beceri kazanılan ve öğrenilen bir davranış olduğunu vurgular. Ayrıca bu tarz yorucu ve yıpratıcı işlerden sadece kadınların sorumlu tutulmasını toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olarak değerlendirir. Günümüzde toplumsal cinsiyet rolleri ve ayrımcılığına dair bir farkındalık kazanılmasına ve kamusal alanda

bazı değişimler olmasına rağmen kadınların hala hizmet eden, koruyan, yemek yapan, çocuk bakımından sorumlu olan konumunda olduğuna Davidoff (2012) da değinmiştir. Bu noktada toplumsal cinsiyet rollerinin içine doğmanın ve bu rollerin öğretisine sahip olmanın büyük bir etkisi vardır. Çünkü bu öğrenme yolu ile bu rollerin ‘normalleştirildiği’ de görülmektedir. Şiddet temasında da değinileceği üzere davranış biçimi normalleştiğinde yanlış bile olsa kabul görmektedir. Bu bağlamda kadınların kadınlık ve annelik rollerine ilişkin bu tutumları aile öğretilerinden temel almakta ve diğer öğretiler ile de pekiştirilerek normalleşmektedir. Dolayısıyla kadınlar ev içi görev paylaşımının evdeki kadınlar arasında olduğunu, erkeklerin dışarıda olduğunu ifade ederken erkeklerden ‘destek’ ve ‘yardım’ beklediklerine de değiniyorlar ancak kelime yapısı itibariyle ev işlerinin yürütülmesinde yardım ve destek beklemek aslında o görevin asıl sahibinin yardıma ihtiyaç duyan kişi olduğunu kabullenmeye işaret etmektedir. Bu bağlamda kadınların aile öğretileri kapsamında ev içi karar, rol ve sorumluluk paylaşımlarına dair ifadeleri değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet rolleri tutumları bakımından geleneksel bir bakışa sahip oldukları ifade edilebilir.

4.1.3. Evlilik ve Kadınlık Algıları: ‘*Hep Sonradan...*’

Bu başlık altında kadınların evlilik süreçleri, evlilik içerisinde kadın ve erkek rollerine ilişkin düşünceleri ve boşanmaya bakışlarına ilişkin paylaşımlarına yer verilmiştir. Aile öğretilerinden temel alan ve sonrasında çeşitli kaynaklar ile pekiştirilen toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının kadınların hayatlarında, hayatlarına dair aldıkları kararlarda ve evlilik süreçlerinde ne kadar etkili olduğu değerlendirilmiştir.

Kadınlara evlilik kararlarını nasıl aldıkları sorulduğunda cevapların görücü usulü, kendi isteğiyle ve kaçarak olmak üzere değişken olduğu görülmüştür. Görüşülen kadınların evlilik kararlarının çok çeşitli olması evlilik kararının alınış biçimi ile evlilik sürecinin şekillenmesi ve sonrasında yaşananlar arasında doğrudan bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Evliliğin ne olduğu ve nasıl olması gerektiği sorulduğunda kadınlar çoğunlukla evliliğin sorumluluk gerektiren büyük bir karar olduğunu ifade etmişlerdir. Alınan yanıtlardan kadınlarının evliliğe dair beklentilerinin mutlu ve huzurlu yuvaya karşılık geldiği bunun yanı sıra evliliğe özel bir anlam yüklemedikleri ve pek çoğunun evlilik deneyimi

sonrasında beklentilerinin farkına vardıkları görülmüştür. Bu noktada kadınların ifadeleri şunlardır:

Evlenmek, çok zor, büyük bir karar. Büyük bir sorumluluk almak demek ve bu sorumluluğun sonuçlarına katlanmak demek, diye düşünüyorum. (Pembe)

Evlenen insanların şey olması lazım hani iki taraf da sağlıklı, iyice tanıyıp birbirini, kendi ayağı üzerinde durabilen, insanın işte dış görünüşe alınıp şey yapıyorsunuz biz birden o yüzden hatamız orda oluyor. ...Kendi ayağı üzerinde durabilecek mi, seni savunabilecek mi dış etkenlere karşı, başkasının lafı ile hareket eden bir insan mı, iyi tanımak lazım yani. (Zümrüt)

Yani arkadaşlarınız var herkesin mutlu evliliği var. Ne bileyim ben hep imrenmişimdir mesela. Ama kendin evde olduğun için sadece onu ve çocuğu görüyorsunuz, yani evdeki yemeği yapılacak, bulaşık ykanacak, ütüsü yapılacak hep böyle gördüm ben. Hep böyle gitti bu zamana kadar. Evlilik bu değilmiş yani. (Mavi)

Mor evlilikten beklentilerinin karşılanmamış olmasını ve evlilikle ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Kadın gibi hissetmiyorum ki kendimi. Ne bilem. Hiç yaşamadığım bir duygu olduğundan herhalde. 20 senelik bi aşağı yukarı evlilik hayatım oldu, ikisinin toplamında. 20 senede 20 günü ben kalkıp da vaaov diyebileceğim bi günüm, çok düşündüm çok şey yaptım hiç olmadı, hiç. ...kendinde çok büyük eksiklik görüyorsunuz. Her şeyi becermişsin bi evliliği beceremedim. ...bi hayatı paylaşıyorsunuz evlilik ya, ben demek ki paylaşabilen bi insan değilim ki yürütemedim diye düşünüyorum. Sonra ortada paylaşılacak bi şey yoktu ki hep baskı, bi şey hani fikir danışma şu bu yoktu ki. Onu zaten sürdürsen koyun gibi bi hayatın olcek. Böyle bi evlilik istemediğim için burdayım zaten. İşte onun şeyisine giriyosun, kendi kendine çatışmasına giriyosun.

Yukarıdaki ifadelerden kadınların evlilik öncesinde veya evlilik sürecinde evliliğe toplumsal bakışın dışında bir anlam yüklemedikleri, evliliği hayatın bir aşaması olarak değerlendirdikleri, ancak o evlilik bittikten sonra evlilik beklentilerinin şekillendiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kadınların evliliklerinin bitmesi ile ilgili olarak da kendilerini suçladıkları özellikle Mor'un ifadesinden de anlaşılmaktadır.

Görüşülen kadınlardan anne ve babası boşanmış ve kendi hayatını idame ettirmeye 12 yaşında başlamış bir kadın olan Eflatun evliliği kurtuluş olarak gördüğünü ifade etmiştir. Benzer bir yaklaşımın kadınlar arasında yaygın olduğu özellikle ailelerinden şiddet gören kadınların evlenerek bu şiddet ortamından uzaklaşmak istediği ancak çoğu kez beklentilerinin karşılanmadığı araştırmacının sığınmaevindeki çalışma deneyiminde de gözlemlendiği bir durumdur.

Önce olmaz falan dedim ama sonra tamam dedim mantıklı geldi, hani evleneyim kurtulurum, orada huzurlu olurum, rahatım olur falan diye düşündüm. ...Öyle bir yıl falan görüştük, tabi arada sıkıntılar falan oluyordu, ama ben es geçiyorum, yani artık yani bir yola girdim ya, o yolda sabit yürüyorum, hiç sapmıyorum yani evleneceğim kafaya koydum. Ondan sonra işte bir yandan fark ediyorum ben onu seviyorum farkındayım, bunu da biliyorum fakat beni seviyor ya, onun beni sevdiğini düşünüyorum ya, yani onun beni sevdiğini düşündüğüm için ben de, zamanla alışırım ben de diye öyle kendime şey yapıyorum. (Eflatun)

Aile içi kararların alınmasında kendisine söz hakkı verilmediğini söyleyen kadınlardan Mavi ve Pembe evliliklerinde de karar almada söz hakkı olmadıklarını, ailelerinden sonra bu hakkın adeta eşlerine geçtiğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda kök ailelerinde 'susmayı' öğrenen kadınların evlilik süreçlerinde de bu davranışı sürdürdükleri ya da sürdürmek zorunda kaldıkları sonucuna varılabilir.

...yine hep kızımın babasının sözü geçti. Yani, yine, yine, yine bir baskı vardı, yine ben çalışmadığım için bir şekilde para kazanmadığım için, hep susturuldu yani. Ben kazanıyorum, ben şey yapıyorum, işte getirdiğimle yetinmek zorundasın. ...evin idaresi sürekli zaten kızımın babasındaydı. (mavi)

...çoğunlukla eşim, hep karar alan eşim olurdu. Ne giyeceğimizi, ne yapacağımızı, evin temizliğine varana kadar eşim hep kararı alırdı. Nereden başlayacağımı, ne yapacağımı ve ne zaman başlayacağımı hep o kadar verirdi. (Pembe)

Görüşülen kadınlardan Turuncu, Zümrüt ve Sarı ev içi karar alma süreçlerinde kendilerinin ve eşlerinin söz hakkı olmadığını kararların daha çok kayınvalide, kayınpeder ve görümce gibi kök aile bireyleri tarafından alındığını ifade etmişlerdir. Bu durum kök aile ile birlikte yaşamaları, ekonomik açıdan onlara bağlı olmaları ve eşlerinin karar alma noktasında sorumluluk almak istememesi ile açıklanabilir. Kadınların kendi hayatlarına dair karar almalarına evlilik öncesinde aileleri tarafından ket vurulmakta, evlilik sonrasında bu hak ailede, eşte veya eşin ailesinde kalmaktadır. Yani kadınlardan hayatları boyunca kendilerine dair karar almamaları, edilgen ve razı gelen olmaları ve bu sayede kolay idare edilebilir olmaları beklenmektedir.

Evlilik sürecinde alınan karardan çocuk sahibi olma kararının nasıl verildiği kadınlara ayrıca sorulmuştur. Kadınlar genel olarak bu kararın eşlerin ortak kararı olması gerektiğini doğrulamışlar, bazıları eşleri ile bu kararı verdiklerini, bazıları ise istemeden hamile kaldığını ifade etmişlerdir. Kendi hayatı ve evlilik hayatında söz hakkı olmadığını ifade eden Zümrüt ise çocuk sahibi olma kararının da kendisi ile eşine ait olmadığını, kayınpederi ve kayınvalidesi tarafından zorlandıklarını aktarmıştır.

Kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin ifadelerinde olduğu gibi ev içi sorumluluklara dair ifadelerinde de 'erkeklerin dışarıda, kadınların evde' olduğu ve karar vericilerin erkekler veya aile büyükleri olduğu görülmektedir. Bu noktada kadınların ev işleri ve çocuk bakımı erkeklerin ise gelir getirici işlerde çalışmasına yönelik toplumsal cinsiyet rol dağılımlarının hayatlarında yer edindiği ve yadırganmadığı ifade edilebilir.

Ev içi görev ve sorumluluk paylaşımı konusunda kadınların çoğunluğu bu paylaşımı destekler ifadelerde bulunmuşlardır. Nitekim Uluocak ve Aslan'ın (2011) araştırmasına katılan kadınların büyük çoğunluğu da toplumun kadınlara kamusal alandan çok ev içi rollere ilişkin görev ve sorumluluk atfettiğine vurgu yapmışlar ve kadınlara yüklenen bu ev içi rollerin gerçekte tüm aile tarafından paylaşılması gereken ortak yaşam alanına ilişkin ve toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olmaksızın eşler ve çocuklarla

paylaşılabilir olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak bu araştırmaya katılan kadınların bazılarının paylaşımı ifade ederken ‘yardım’ ve ‘destek’ kelimelerini kullanmaları kadınların farkında olmadan da olsa bu görevleri sahiplendiklerine dair bir izlenim uyandırmıştır. Görüşülen kadınlardan Pembe, Kırmızı, Turkuaz ve Sarı ev içi sorumlulukların paylaşılması konusunda evde bulunan erkeklerden (baba ve ağabey) ve eşlerinden yardım ve destek beklediklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Tabi ki ben aklım erdikten sonra kendim yapmaya başladım, öğrenmek amaçlı çalışırdım. Ondan sonra el işi yapmayı çok severim. Evliliğimde tabi ki kendim yapıyordum. ...Yani ilkin hiçbir destek görmedim, yalan söylemem. İkincide de mesela soba yakarız ya köyde, kömür doldurur ya rahatsız ya da okula yetiştiremiyom yardım ederdi. (Sarı)

Mesela kadın çalışıyorsa, adam kadından erken geldiyse en azından karısına destek olmak için ‘ya ben de sofrayı hazırlarım, geldiğinde yorgun geliyor nasıl olsa, şu işin ucundan ben de tutayım’ diyebilmelidir. İşte ortak zaman geçirilmelidir. Ha kadının işi varsa kadın onu yapar, adamın işi varsa kadına destek olur ya da beraber vakit geçirilir. (Turkuaz)

Ev işleri çoğunlukla annemle benim üstümdeydi hep. (Erkekler) Sadece oturup hizmet beklerler. En azından biraz olsun anlayış ve destek isterdik. Yardım etmeleri gereken konularda yardım etmeleri daha doğru olurdu. (Pembe)

Köşgeroğlu (2010) toplumsal cinsiyete ilişkin toplum beklentisini onaylayan söylemlere kadınlar ve erkekler için örnekler vermiştir. Buna göre kadınlar iyi ve yumuşak huylu, sevecen ve namuslu, nazik ve zayıf, duygusal olmalıdır, kadının yeri evidir, anne oldukları için kutsallardır, matematik zekâları düşük olduğu için yönetici olamazlar ve ailenin namusudur. Diğer yandan ise erkekler ağlamazlar, saldırgan olmaları doğalarından gelir, para kazanmalı ve ailelerine bakmalı ve ailenin namusunu korumalıdır. Bu sınıflamalar hayatımız boyunca duyduğumuzdan çok da farklı değiller, ancak kadın ve erkek arasında tam tersi bir ilişki ve tamamlayıcılığın olması dikkat çekicidir. Kadınların toplumsal cinsiyet rollerini tutumlarını keşfedebilmek adına

bu söylemlere benzer birtakım ifadeler oluşturularak görüşmelerde kadınlara okunmuş ve ifadeler hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Böylelikle kadınların toplumsal cinsiyet rollerine dair aile öğretileri, toplum baskısı ve beklentileri, kendi düşünceleri hakkında daha geniş bir anlayış kazanmak istenmiştir. Kadınların kendi hayatlarına dair karar alma süreçlerinde engellendikleri ve özgür olmadıklarına yukarıda değinilmiş kadınların edilgen ve razı gelen rolünde olmalarına yönelik toplumsal bir beklenti olduğu ifade edilmiştir. Bu öğretilerde olan ve sürekli susması salık verilen kadınların evlilik sürecinde istemedikleri bir durum veya anlaşılmadıkları bir konuda eşleri ile nasıl bir iletişim kurdukları, ne yaptıklarını anlamak adına kadınlara ‘Kadınlar kocalarının sözlerini dinlemeli, anlaşılmadıkları konularda susmalı mıdır?’ sorusu sorulmuştur. Kadınların çoğu anlaşılamayan konularda susmak yerine konuşmak gerektiğini, susmanın sorun çözmeye dair bir yol olmadığını ancak kendi evlilik yaşantılarında sürecin böyle işlemediğini, çoğunlukla sustuklarını, susmadıkları zamanlarda ise şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden kadınlara susmaları ve eşlerine karşı çıkmamaları gerektiği öğretildiği, kadınların bu öğretinin dışına çıkmaları durumunda şiddet ile durdurulmaya çalışıldıkları, yani kadınların kendilerine biçilen rollerin dışına çıkmalarının psikolojik ve fiziksel şiddet ile engellenmeye çalışıldığı, kadınların birey olmalarına izin verilmediği anlaşılmaktadır.

...Ben işte eşlerimin ya da ne bilem hadi eşlerim diyem, eşlerimin şeysine sesimi çıkaramadığım için bastırıldım. Eşlerimin işte yaptıklarının önüne geçip de şey edemediğim için kaçarak buraya gelmek zorunda kaldım. Niye susasın ki, o senin hakkınsa alceksin yani. Gerçeği sussaydım da bu derece olmazdım da başıma vurur vurur oturturlardı (gülüyor). (Mor)

Bence, susmak taraftarı değilim ben. Hani açık ve net söylemesi gerekiyor neyse. Haklı olduğu yerde susması gerekmiyor yani kadının bence. ...Ben söylediğim zaman hep dayak yedim (gülüyor), yani karşılık olarak. Susturuldu. (Kırmızı)

Hani genelde benim de dilim bundan dolayı çok yanmıştır, bana göre yanlış bir karar alınıyordu, ben buna itiraz ettiğim zaman direk dayakla karşılık alıyordum. Oturup da konuşulma şeyine girilmiyordu bile. Neden böyle düşünüyorsun diye sorulmuyordu bile. (Turkuaz)

Kadınların ekonomik gücünün olmasının şiddetle mücadele edebilmesinde önemli bir rol oynadığı görüşünden yola çıkılarak kadınlara ‘Erkeğin maddi gücü yeterli ise kadın çalışmalı mıdır, çalışmamalı mıdır?’ sorusu sorulmuştur. Burada anlaşılacak istenen kadınların çalışmayı ihtiyaçlarının karşılanmasında bir gereklilik olarak mı yoksa ekonomik gücün kadınların kendi kararlarını alabilme, özgüven sağlama ve şiddetle mücadele noktasında rolü olup olmadığına dair farkındalıklarının olup olmadığıdır. Nitekim kadınların çoğu çalışmanın erkeklere özgü olmadığını, kadınların sadece evin ve kendi ihtiyaçlarının karşılamasının dışında kadınlara özgüven sağladığının, kadınların kendi ayakları üzerinde durabilmesinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Kadınların bu ifadeleri ekonomik gücün getirisinin farkında olduklarını ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde Uluocak ve Aslan’ın (2011) araştırmasına katılan kadınların genelinin kız çocuklarının eğitilmiş, kendi ayakları üzerinde durabilen ve meslek sahibi olmalarının gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Buradan da anlaşılacağı üzere kadınlar, toplumun genel yargıları çerçevesinde anne, eş ve çocuk olarak görünmekten ziyade eğitilmiş ve ekonomik özgürlüğü olan bir birey olmak konusunda hemfikirlerdir.

Bizim maddi durumumuz her zaman yetersiz oldu. Ama yine çalıştırmadılar. Şimdi ki aklım olmuş olsaydı çalışaydım daha iyiymiş. En azından kendime özgüvenim olacaktı. Kimseye bağlı kalmak zorunda kalmayacaktım. (Turuncu)

Bence saçma, neden çalışmasın ki. Hani tabi ki de kendileri bilir hani kadını zorlayamaz. Neden çalışmasın ki kadın da çalışabilir. İsterse çalışmalıdır, ona da kimse sen çalışamazsın edemezsin diyemez. (Beyaz)

Kadın sadece maddiyattan dolayı çalışmaz. Kendini var etmek için, özgüveni olması için çalışmalı. Yani ben okudum, okumak istememim nedeni de kendimi var etmek istiyorum toplumda. Yani benim de bir fikrim var, ben de bir insanım yani sadece ekonomik olduğunu düşünmüyorum. (Yeşil)

Çalışmalı bence. Ayaklarının üstünde durmalı. ...Kendi iradesi için, kendi yani kendi için öncelikle. Kendi ruh sağlığı için. (Mavi)

Çalışmak sadece maddi güçle ilgili değil bence. Çalışmak insanın sosyal çevresinin olması, kendini güvende hissetmesi öyle değil midir? (Leylak)

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının evlilik sürecinde ve sonrasında farklılaştığı özellikle sığınmaevi deneyimi sonrasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerine gerçekleştirilen sunumlar ve grup çalışmalarının bunda etkisi olduğu kadınların ifadelerinden anlaşılmıştır. Kök aile veya evlilik sürecinde kadınlar farklı düşünceler de bu yönde bir destek göremedikleri veya karşı çıkmaları durumunda şiddet ile durdurulmaları sebebiyle sessiz kaldıkları anlaşılmıştır.

Kadınların boşanmaya dair düşüncelerini anlamak adına için bazı sorular sorulmuştur. ‘Evlilikte kadınların yeri kocalarının yanı mıdır?’ sorusu sorulduğunda kadınlar çoğunlukla geleneksel bakışla kadının yerinin kocasının yanı olduğunu ifade ederken evliliğin iyi ve kadının mutlu olması koşulunu da öne sürmüşlerdir. Mutlu olmadıkları ve şiddete maruz kaldıkları bir evlilikte erkeğin yanında kalmayı doğru bulmamaları, yaşam deneyimleri sonrasında geleneksel düşünceye karşı çıktıklarını göstermektedir. Yine de bu karşı çıkışlarında bir mahcubiyet yaşamaları ve evliliği bitirmeye ‘mecbur bırakılmaları’na dair ifadeleri geleneksel bakış ile içsel mücadelelerinin devam ettiğini gözler önüne sermektedir. Kadınların ‘evlilikte kadınların yeri kocalarının yanı mıdır?’ sorusuna ilişkin yanıtları şu şekildedir:

Evliliğini iyi sürdürmeli ki, eşini seviyorsa evliliğini iyi sürdürsün ki karısı da onun yanında yer alsın. Eğer böyle değilse koca, kadına şiddet uyguluyorsa ne biliyim istismar ediyorsa evliliğini hani kesinlikle yan yana olmamalıdır tabii ki de. (Yeşil)

Mutluysa tabii kocasının yanındır... Eğer değilse de tabii ki ayrılmak zorunda kalır. Ben de istemem eşimden ayrılmayı ama mecbur bırakıldım, eşim tarafından. Her gün dayak yiyip yanında duramazdım. Mecbur kaldım yani. (Turuncu)

Kadınlara boşanmayı normal bir durum olarak karşılayıp karşılamadıklarına yönelik sorulara kadınların çoğu boşanmadan önce normal karşılamadıklarını ancak boşanma sonrasında bu şekilde düşünmeye başladıklarını, bu noktada aile öğretileri ve

ailenin beklentilerinin, toplumun bakışının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Kadınların kendi bakışları ve ailesinin görüşlerini içeren cevapları şu şekildedir:

Öyleymiş, öyle karşılamıyordum daha önceleri. Mesela işte yok boşandın, adın çıkar gibilerinden işte, annem mesela kızım Konya ne der, İstanbul ne der, dayınlar ne der şöyle böyle. Hep böyle önüme bi şey koydu, sütun koydu. Başta hep boşanma şöyle böyle, çocuk olduktan sonra işte büyüsün....Yani nasılsa çocuk yok, ayrılabilirsin başkasıyla da evlenebilirsin. Ama çocuk olduktan sonra yani bir şekilde hep böyle bi sütun koydu önüme. Yani artık katlanmak zorundasın, sen istedin, tercihini yaşayacaksın çocuğun oldu. ...babam 'kızım evlendin başımı önüme eğdirme, şapkamı önüme eğdirme' dedi bir sözünden dolayı bu evliliği ben sürdürmek zorunda kaldım.(Mavi)

Normal aslında da işte küçük bir yerde büyüyünce biraz, cesaret edemiyor bazen insan. ...Ya aslında normal bir şey de ama çevrendeki insanları düşünüyorsun, aileni düşünüyorsun. Ne derler hakkında, ailem işte utanır mı diye. Ailem bazen tartışma anında hani başıma kalkabiliyorlardı bu durumu. İşte böyle böyle yaptın işte böyle böyle oldu yuvan yıkıldı diye. (Turuncu)

Boşanmak çok kolay bir şey bence, evlenmek çok zor bir şey. Yani yuvayı yıkmak hiçbir zaman güzel bir şey değil tabi ki. Ama o yuvadan yuvaya değişir. Temiz bir yuvaysa hiçbir zaman yıkmaya değmez, gerek yok. Değilse de hiç düşünmeden o yuvayı dağıtmak daha güzel olur.(Pembe)

Evet. ...bizim ailede hiç boşanma yok. Yani annem ile babam küçükken boşanmak üzeri olmuşlar fakat dedem, dayım bizi istemediği için biz küçük olduğumuz için bizi istemediği için annemi istemiş sadece. Çocuklarını istemediğinden annem bizi bırakmadığından boşanamamış. Ablama da annem şey der 'gelinliğin ile girdiyse kefenin ile çık' der. Ben evlenseydim aynı şeyi bana da diyeceklerdi.(Yeşil)

Aynen öyle. Boşanmak da haktır bence, evlilik kadar. Neden, çünkü ben 10 yıl boyunca boşanma yok diye şey yaptım hani etraf çevre falan bana bu şekilde gösterdi. Boşanmak yok, ölecece. Yani o adam seni öldürse de sen o evde ölecece, bu şekilde düşünülüyor çevrede toplumsal şeyde. Ama bence evlilik kadar boşanmak da hak.(Eflatun)

Ah, tabi ki. 'Ayrılmak isteyen kadını güzellikle salın diye bir ayet var'. Bizim Müslüman erkeklere hitaben ama (kısa bir sessizlik) ...boşanmak bir realite bunu kabul etmek lazım. Ve bunun üzerine de toplumu bilinçlendirmek lazım. Yani ben boşandım hala mahalledeki insanlar bilmiyor. Annem söylemiyor mesela (gülüyor), mahallesindeki insanlara. ...Ya ben boşandığım kesinleştiği gün okulda çikolata dağıttım.(Fuşya)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere kadınların geleneksel düşünceden temel alan bakışları, boşanmayı normal karşılamamaları, aile ve toplum baskısı kadınların evliliklerini sürdürmelerinde önemli bir rol oynamıştır. Bu durum kendi kararlarını alırken serbest olmamalarının yanı sıra yine aile desteğinin yetersizliği bakımından da kadınların mutlu olmadıkları evliliklerini 'mecburiyetten' sürdürmelerine sebep olmuştur.

Kadınların bazıları boşanmanın normalliğini çocuk sahibi olma ile ilişkilendirmiş ve evlilikte çocuk olduğu zaman boşanmanın zor alınabilecek bir karar olduğuna değinmişlerdir.

Çocuklar olmasa, çocuklar arada kalınca iyi olmuyor işte. (Sarı)

Ya benim fikrimde normal değil. Hani boşanmak kolay alınan bir karar değil, zaten olmamalı ama yürümediğinde de hani boşanmak öyle çok büyük bir problem yoksa çok ortada dönen dolap çok değilse hemen boşanmamak lazım. Ne diye boşanacan ki, yuvayı bide çocuk varsa şey yapmamak lazım. ...ben, kendim de boşanmış, hani parçalanmış ailede yetiştiğim için, hani boşanan bi ailenin çocuğundan çok farkı oluyor, anne, baba yanında yetişen çocuk bir taraftı kırık oluyor sürekli. (Zümrüt)

Normaldir. Anlaşamadıktan sonra normal, yani normaldir boşanmalar da. ...İlk baştan hani şiddet gördüğüm zaman boşanmam gerektiğini bunu çok geç zamanda anladım yani. Geç kalmıştım çünkü çocuklarım da vardı. (Kırmızı)

Kadınların boşanmaya ilişkin düşüncelerini içeren yukarıdaki ifadelere bakıldığında kadının ve erkeğin evliliğe ve boşanmaya dair bakışının yanı sıra ailenin görüşlerinin, toplum baskısının ve çocukların varlığının evlilik sürecinde etkili olduğu söylenebilir.

Kadınların boşanmaya ilişkin düşüncelerini toplumun boşanmaya, boşanmış kadınlara bakışının, 'dul kadın' algısının da etki ettiği anlaşılmıştır. Kadınlara 'dul' kadınların yalnız başlarına rahat bir hayat yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş ve kadınlar kendi görüşlerince yaşayabileceklerini ancak mahalle ve toplum baskısının bu noktada önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Kadını birey olarak değil ailenin bir parçası olarak gören geleneksel düşünceye sahip toplumda 'dul kadın' etiketi yapılandırılan boşanmış kadınların rahat bir hayat yaşayamamaları ve bu durumun kadınların boşanmaya ilişkin düşüncelerini etkilediği söylenebilir.

Bana göre doğru (yaşayabilirler) ama kendi annemden örnek vereyim. Annemin ilk dediği laf 'ayrıya açarsan genel evi açarsın', işte 'kapına adamlar dizilir' olmaz. (Turuncu)

...yaşaması biraz sıkıntılı oluyor ama yine de kendi çevresinden uzakta olabilir bence. Kendi yakın, kendi çevresinde kadının kendi çevresi başlatıyor en başından zaten sorunları. ...Ailesi, akrabaları, yakınlarından uzak bir yerde olabilir (gülüyor). Yakınlarına, yakın bir yerde olmaz. ...Kimse onun geçmişini hani bilmediği için, hani kendi özel durumu da bilmediği için, bahsetmediğinde hani dul mu değil mi, evlendi mi ayrıldı mı öyle olabilir. (Zümrüt)

Şu anda evet rahat bir hayatım var. Toplum ne der düşüncesi var her zaman, çünkü dul bir kadına toplum iyi gözle bakmıyor. (Turkuaz)

...normalde yaşayabilmelidir de fakat bu bizim toplumumuzda çok zor. ...Toplumda bir kere mahalle baskısı başlıyor, çevre mesela oturuyorum,

ben bir eve geçtim yalnız yaşıyorum hemen etraftaki, mahallede kalan konu komşular, artık herkes kocalarını saklamaya başlar. Ondan sonra dul kadın geldi işte ona göre. Dul kadına her zaman bir yafta yapıştırılır. Adı bir defa dul oldu mu ya zaten kötü bir şey gibi yapıyorlar. O yüzden her toplum, her yerde, gittiğin her yerde dul kadın olduğun sürece sana hep bir etiket yapıştırıyor zaten. Dul kadın demek çok kötü bir şeydir, çok ayıp bir şeydir, çok günah bir şeydir, yani öyle bir şeydir. Ama öyle olmaması lazım tabi, tek başına da bir hayat sürdürebilmeli, ben bu güne kadar yaşadığım deneyimlerden böyle anlatıyorum size ki olmuyor yani, yapamıyoruz bu toplumda böyle bir şey olmuyor. (Eflatun)

Boşanma kararını henüz vermemiş olan kadınlarla boşanmış kadınların ifadeleri arasında bir fark yoktur. Boşanmayı normal olarak tanımlayan kadınlar toplum gerçekliğinden ve baskından uzak bir hayat yaşamanın zor olduğunu ifade etmektedirler. Hâlihazırda kadınlar boşanmaya karar verirken önce çocuklarını ve ailelerini düşünürken işin içine bir de toplum baskısı girmekte ve aslında kadınlar kendi hayatlarına dair karar verirken kendilerinden önce başka pek çok şeyi düşünmek zorunda kalmaktadırlar. Nitekim Okutan (2007) da araştırmasında kadınların boşanma kararını verirken benzer kaygıları yaşadığını hatta boşanmaktan korktuğunu ifade etmiştir. Erdoğan, Aktaş ve Onat'ın (2009) yapmış olduğu araştırmanın sonuçları da benzerlik göstermekte kadınların boşanma konusunda desteklenmedikleri özellikle ailelerinin evden ayrılmaması yönünde ifadelerinin olduğu görülmektedir. Acevedo'nun (2005) araştırma bulgularında kadınların boşanmaya karar verirken aile yapılarından ve ailelerinin boşanmaya ilişkin bakışlarından etkilendikleri ifade edilmiştir. Uluocak ve Aslan'ın (2011) araştırmasına katılan kadınlar da benzer şekilde boşanan kadınlara yüklenen olumsuz bakış açısının halen devam ettiğini hatta boşanan erkekler ile kıyaslandığında erkeklerin toplumsal konumunda bir değişikliğin olmadığını ve kimi durumlarda özgür bir birey olarak bakıldığını ancak kadınlar için bu durumun geçerli olmadığını kadınların neden boşandığına dair bir sorgulama olduğunu ifade etmişlerdir.

Diğer yandan Zastrow (2013) boşanmanın bireycilikle ilişkisinden bahsetmiş ve bireyin öncelikle kendi istek ve amaçlarını ön plana çıkarmasının boşanma oranlarını arttırdığını ifade etmiştir. Ancak bunun yanında 'boşanmış' olarak damgalanma

sebebiyle bireylerin ciddi sorunlar yaşadığını son dönemde bu damgalanmanın bir nebze de olsa azalması ile özellikle sorunlu ve mutsuz evliliklerin bitirilebildiğini aktarmıştır. Ancak kadınların boşanma konusundaki düşünceleri ve yaşam deneyimleri göz önüne alındığında ‘dul kadın’ algısının halen devam ettiği ve bu toplum baskısının kadınların boşanma fikrini ortaya atmasına bile engel olduğu söylenebilir.

Kadınların hayatlarına dair kararlarını kendilerinin alamadığı, kendilerinden önce çocuklarını, ailelerini ve toplumu düşünmek zorunda olduklarına dair düşünceleri kadınların kendilerini birey olarak görmekten uzak olduklarını ve bunun geleneksel bakıştan ve öğretilerden temel aldığı gösterir. Bu da bizlere kadınların mutsuz oldukları ve şiddete maruz kaldıkları bir evliliği ‘mecburiyetten’ sürdürme çabalarına dair bir anlayış kazandırmaktadır.

4.2. ŞİDDET DENEYİMLERİ

Bu başlık altında; kadınların şiddet algıları ve tanımlamaları, maruz kaldıkları şiddet ve boyutları olmak üzere 2 alt başlığa yer verilmiştir. Kadınların şiddeti algılayışları ve şiddeti nasıl tanımladıkları, ilk şiddet deneyimleri, maruz kaldıkları şiddet türleri ve boyutları kadınların anlatıları ile analiz edilmiştir.

4.2.1. Şiddet Algıları ve Tanımlamaları: ‘*Karabasan gibi bir şey*’

Bu başlık altında kadınların şiddet algılarına, tanımlarına, örneklerine yer verilmiştir. Kadınların şiddeti nasıl kodladıkları, neleri şiddet olarak değerlendirdikleri, şiddeti normalleştirme düzeyleri, şiddete bakışlarının hayatlarına yansımaları ve şiddete maruz kalan kadınlar olarak başkalarına şiddet uygulayıp uygulamadıkları değerlendirilmiştir.

Kadınlara şiddet tanımları ve türlerine dair bilgileri sorulmadan önce aile ve toplum öğretileri çerçevesinde maruz kaldıkları şiddetin ne kadar farkındalar, neleri şiddet olarak değerlendiriyorlar öğrenilmek istenmiştir. Bu farkındalık şiddetle mücadele noktasında önemli görülmüştür çünkü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden temel alan pek çok şiddet çocukluğumuzdan beri hayatımızda olduğu için adını şiddet olarak koymakta zorlanırsınız. Bir diğer yandan toplum algısı olarak şiddetin eğitim ve cezalandırma aracı olarak kullanılıyor olması şiddetin suç karşısında ceza veya ‘hak edilen’ muamele olarak değerlendirilmesine şiddete maruz kalan kişinin kendisini suçlamasını sağlayarak

tekrar şiddete maruz kalmasına sebep olur ve çoğunlukla kişi bunun farkında değildir. Ayrıca aile ve toplum tarafından maruz kalınan baskı da şiddetin bir boyutudur ve baskı olarak nitelendirildiği için şiddet değilmiş gibi algılanır. Yapılan araştırmalarda da görülmüştür ki en çok dillendirilen şiddet türü fiziksel şiddettir ve eşten maruz kalındığında isimlendirilmektedir. Kadınların şiddet algılarına yönelik ifadeleri şu şekildedir:

...(şiddet) ezmek gibi. Yani güçlü güçsüzü eziyor gibi. Mesela hani derler ya büyük balık küçük balığı yutar gibi, aynı şekilde. Ben mesela çocuğuma bağıryorum, çağırıyorum bu bir şiddettir yani. Ona şu anda ben onu susturuyorum, pıstırıyorum, ama yanlış yani, yanlış yapıyoruz. (Mavi)

Saçma bi şey yaa. Bazen hani kaç sene oluyo, bi sene önce mi ne çok sinirlendim acayip derecede, ama Yiğit o gün hak etti ya. Kapıdan girer girmez Yiğit'e vurdum. Ha gerçekten hak etti, ne olduğunu şimdi hatırlamıyorum. Ondan sonra durdum durdum durdum, gittim özür diledim. Hani gerçekten çok sinirlendim dedim, vurmaya hakkım yoktu dedim, ama o an için gözüm döndü dedim, vurdum dedim. (Mor)

...her baba çocuğunu döver, yani hatası olduğu zaman. ...Ama o da hani ders çalışırdım, söz verirdim sözümü tutmazdım. Hatalarım olurdu. Sigara içerdim. ...Hani eskilerde yapılırdı bu. Biz dahi ara ara çocuklarımız bizi kızdırdığı zaman patlattığımız oluyor, olmuyor değil. Çok sinirlendiriyorlar. (Kendine) Hâkim olmaya çalışıyorsunuz ama olmuyor. Vuruyorsun için acıyor. Gidiyorsun 2 dakika sonra gönlünü alıyorsun. (Turkuaz)

Kadınların bu ifadeleri aile öğretilerinin yanlış olduğu bildikleri halde davranış kalıplarını değiştirmekte zorlandıklarını, şiddeti bir cezalandırma aracı olarak kullandıklarını ve çocuklarına şiddet uyguladıklarını ancak sonrasında pişmanlık yaşadıklarını göstermektedir. Benzer şekilde Demiröz'ün (1996) ve Akçer Demir'in (2006) araştırmalarında da aileleri ve eşleri tarafından şiddete maruz kalan kadınların çocuklarına şiddet uyguladıkları ifade edilmiştir. Bu da bize şiddetin kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığını, kadınların kendileri maruz kaldığı halde aile ve toplum öğretilerinden

kolaylıkla sınırlamadıkları için davranışlarını değiştirmek konusunda zorlandığı ve şiddetin bir cezalandırma yöntemi olarak kullanıldığını göstermektedir. Bunun yanında ‘her baba/anne çocuğunu döver’ ifadesinde gizli bir normalleştirme vardır. Çocuğun bir hatası olduğunda şiddet ile cezalandırılması kadınların kendi yaşam deneyimlerinden de yola çıkarak şiddeti nasıl normalleştirdiklerini de ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bu öğretiy kadınların eşlerinden şiddete maruz kaldıklarında ‘hatayı/suç’ kendilerinde aramalarının da yolunu açmaktadır. Nitekim pek çok kadın şiddete maruz kaldıklarında bu şiddetin eşlerinden ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını düşünmek yerine şiddetin sorumlusu olarak kendilerini gördüklerini hem bu araştırmada hem de bu konuda yapılan başka araştırmalarda ifade etmişlerdir.

Kadınların şiddette ‘suçu’ kendilerinde aramalarına yapılan görüşmelerde verilen örneklerden bir tanesi de Leylak’ın örneğidir. Annesini öldürme teşebbüsü sırasında başka birisini öldüren ve 11 yıl ceza alan babasının, annesine şiddet uygulamasına tanık olduğunu hatta buna kendisinin ‘sebebi’ olduğunu üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen gözyaşları içinde aktarmıştır. Kendisine bu şiddetin sebebinin kendisi olmadığı açıklanmak istense de babasının şiddete olan eğiliminin farkında olmasına rağmen ‘Ya anlıyorum ama yine belki almasaydık eve geç kalmayacaktık’ ifadesini tekrarlayarak bu olay sebebi ile belki de tüm hayatı boyunca kendisini suçlayacağını göstermiştir.

1. sınıfa gidiyordum annem okula götürdü. Okuldan gelirken arkadaşlarım simit yiyorlardı, ben de dedim ki anneme ‘anne ben de simit alayım mı?’, o sırada bir geç kalma olayı oldu ve babam akşam namazından sonra eve gelmeyi yasaklardı ve hani o zamanlar 6.30’da okuldan çıkıyordum, 7’de ezan okunuyordu. O yarım saat, okulum da uzaktı ve maddi durum yüzünden yürüyerek gidip geliyoruz. Sırf ben simit aldım diye eve geç kaldık ve babam eve gelmişti ve anneme ‘elini sobanın üstüne koy’ dedi ve annemin kolunu sopayla kırdı. O zaman o simidi yediğim için (ağlamaya başlıyor) ... (ağlayarak konuşmaya devam ediyor) Evet, ‘keşke yemeseydim’ dedim, ömür boyu yemek yememeyi tercih ederdim. Annemin kolunu o yüzden kırdı. Hani eve geç kaldık diye. Diyorum ‘baba simit aldık’, ‘neden aldınız, yarın alırdınız’ diye annemin kolunu kırdı. (Leylak)

Şiddetin hak ve ceza ilişkilendirmesinin kültürle ilgisi olduğu da söylenebilir. Çocukluğumuzdan beri ebeveynler tarafından cezalandırılmak için maruz kaldığımız şiddete pek çok söylem ile de tanık olmaktadır. Bu söylemlerle o kadar sık karşılaşırız ki şiddeti normalleştirdiğimizin farkında olmuyoruz. Hocanın, kocanın, annenin, babanın vurduğu yerde mor güller bitmesinden, etimizin hocamıza kemiğimizin ailemize ait olmasından, kızını dövmeyen babanın dizini dövmesinden ve daha nicelerinden nasibimizi alıyoruz. Şiddetle bu kadar iç içe yaşadığımız için maruz kaldığımızın şiddet olduğunu fark etmemiz ve sonrasında ‘suçlu’nun biz olmadığımızı anlamamız için verdiğimiz içsel mücadele arasında geçen süre bu şiddete birçok defa maruz kalmamıza sebep oluyor. Nitekim Bilgin (2015) de geleneksel değerlerin kadınlara dayattığı roller sebebiyle kadınların uğradıkları şiddet karşısında tepkisiz kaldıklarını ve ‘Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin, Gelinliğinle girdiğin evden kefeninle çıkarsın’ gibi yaklaşımların da kadınların yaşadığı şiddeti kabullenmesine sebep olduğunu ifade etmiştir.

Ebeveynlerden çocuklara yönelen şiddet davranışının hak/ceza ile bağlantısının yanında kadınlara ‘Bir erkek gerektiğinde karısını dövmeli midir?’ sorusu yöneltildiğinde kadınların bazılarının gerildiği ve bunun araştırmacının düşüncesi olduğunu düşündükleri görülmüş, toplumdaki genel yargılardan bahsedildiğinin açıklanması üzerine şiddete karşı olduklarını, bir erkeğin karısını dövmeye hakkı olmadığını ancak aile ve toplum öğretilerinde tam tersi bir durum olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumda kadınların eşlerinden şiddete maruz kaldıklarında bunu şiddet olarak adlandırdıkları ve evlilik süreçlerinde değilse bile şiddet ilişkisinden çıktıktan sonra buna karşı olduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Ancak şiddetli ilişki içerisinde kadınların bu şiddetten dolayı kendilerini suçladıkları, yanlış yaptıkları bir şeylerden ötürü cezalandırıldıklarını düşündükleri yine kadınların ifadesinden anlaşılmıştır. Kadınların bu soruya cevapları şu şekildedir:

Yok, öyle de, biz kabul ediyoruz Türk toplumu olarak. Hep öle hani. Doğru değil aslında da evlilik yürüsün diye sesini çıkarmıyo hani, kol girilir yen içinde galır hesabı getiriyor Türk halkı öyle. (Zümrüt)

Bu tür cümleler çoğu dini kaynaklı, yani bizim insanımız kadının dövülmesinden tutun da, kadını dövmeyi bir ayet olarak farz olmuş bir şey

olarak düşünürse, yıllarca bu şekilde yaşatılırsa ve tersini söyleyen insanlar idam edilirse, asılırsa ya da sürülürse insanlar nasıl aydınlansın.

(Fuşya)

Hayır. ...Genelde hep dayak yiyen ben olurdum. ...Karşı koyamıyordum. O anda savunmasız oluyordu insan. Çünkü zaten onun bir vurmastıyla bütün sarsılıyor insan. Ona karşılık veremiyorsun. Ama lafla karşılık verdiğin zaman gördüğün şiddet daha da artıyordu. (Turkuaz)

Kadınların kendilerinden güçsüz olan çocuklarına cezalandırma amacıyla şiddet uygulamaları ancak eşlerinden gelen şiddete karşı olmaları kendileri içinde bir çelişki yaratsa da aslında kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları noktasında bize ışık tutmaktadır. Kendi başına geleni reddetmenin ötesinde aile ve toplum öğretileri noktasında şiddetin hak edilmediği ve ceza yöntemi olarak kullanılmayacağı düşüncesinin değişmesi kolay olsa da davranış biçimini değiştirmek her zaman daha uzun süreli bir çaba gerektirmektedir. Bununla birlikte kadınlar kültürel öğretilerden şiddeti kabullendiklerini ve şiddeti onaylayan söylemler ile bunun pekiştirildiğine de değinmişlerdir. Yapılan diğer araştırmaların çoğunda kadınların kadına uygulanan şiddeti haksız buldukları ifade edilmiştir (Akçer Demir, 2006; Okutan, 2007; Irmak S. , 2014; Bilgin, 2015; Yavuz, 2018). Ancak Yavuz'un araştırmasına dâhil olan 60 kadından 8'inin dövebilir ifadesi ve 10'unun kararsız olması da göz ardı edilmemelidir. Okutan'ın araştırmasına dâhil olan kadınların da 'şiddeti hak edecek bir davranışta bulunmamıştım' ve 'ben bir şey de yapmadım sonuçta' ifadeleri şiddeti hak/ceza ilişkisi içerisinde gördüklerini desteklemektedir. Bu da kadınların aileleri tarafından şiddete maruz bırakılmaları ve şiddeti bu şekilde öğrenmeleri ile açıklanabilir. Şu aşamada araştırmaya katılan kadınların evliliklerindeki şiddet deneyimleri göz önünde tutulduğunda şiddetin hak edilmeyeceğini savunuyor olmaları bu kalıpların da içinden çıkmaları ve bu kabullenışten vazgeçmeleri noktasında olumlu yönde değerlendirilebilir.

Kadınlardan şiddeti tanımlamaları istendiğinde genellikle bir güç ilişkisinden, güçlü olanın gücünü güçsüz olan üzerinde gösterdiğinden bahsetmişlerdir. Şiddetin literatürdeki tanımı da kadınların bu tanımı ile örtüşmektedir. Yani kadınlar şiddeti

temel anlamıyla eşdeğer bir biçimde ifade etmişlerdir. Şiddeti kendince tanımlayan kadınlar da olmuştur, Mor'un şiddet tanımını şiddet döngüsüne de işaret etmektedir.

Karabasan bi şey şiddet. Hani korkulu bi rüyada olursunuz da uyanmak istersiniz de uyanamazsınız ya. Ya da ne bilem kör bi kuyuya düşmüşünüz duvarlar üstünüze geliyo bi ışık görmek istiyonuz sağınıza bakıyonuz, solunuza bakıyonuz yok, karanlık kör dipsiz bir kuyu ya şiddet. (Mor)

Rahat rahat kendim gibi yaşayamamak, hep birinin istediği şekilde hayatını devam ettirmek zorunda kalmak.(Turuncu)

Şiddet dediğinizde güçlü olanın zayıf olana mesela kocanın karısına, kadının da çocuğuna, çocuğunun da oyuncaklarına uyguladığı eylem geliyor aklıma. Yani bu bir döngü. Herkes ezebileceği kişiyi eziyor. Mesela kadın kocadan, kocasından şiddet gördüğünde şikâyet ediyor ama çocuğunu rahatlıkla dövebiliyor. Yani burada bir alt üst, işte güçlü zayıf ilişkisi var. Bu beni çok rahatsız ediyor. (Fuşya)

Benim eşim ne yapardı? Şimdi kahvede erkeklere sinirlenirdi sonra gelip hirsını benden çıkarırdı. Yüzlerime, kollarıma, bacaklarıma (ağlıyor). Devamlı yumruk vururdu. Çocukları ile kavga yapar, gelir bana şey yapardı. (Sarı)

Diğer yandan kadınlara şiddetin türleri sorulduğunda en çok ifade edilen fiziksel ve psikolojik şiddet olmuştur. Ekonomik şiddet az da olsa dile getirilirken cinsel şiddet sadece kadınlara okunan bir ifadeye cevap olarak verilmiş, şiddet türlerini içeren cevapları arasında yer almamıştır. Cinselliğin konuşulmasının hala 'ayıp' olması ve toplumsal cinsiyet rolleri bazında kadınlara eşlerinin cinsiyet ihtiyaçlarını karşılama 'görevi' verilmesi nedeniyle cinsel şiddet farkındalığının kazanılmadığı düşünülmektedir.

Sözlü şiddet var, kadının eşinden duyduğu kırıcı, yıpratıcı, yıkıcı sözler. Fiziki şiddet var, eşin eşe uyguladığı. Maddi şiddet var, parasal şiddet. İşte kadın çalışmıyor erkek çalışıyor, kadın bir çorap almak için erkekten para istiyor ama para olmadığı için hiçbir şey olmuyor. 'Ben çalışıyorum,

ben kazanıyorum' diye erkeğin üstün çıkması. Toplum baskısı, toplum şiddeti var, 'el âlem ne der' adı altında. İşte ya ben şunu yapıcım ama millet ne der, işte ben şuraya gidicem ama millet ne der, hep bir baskı. Gittiğin zaman işte sen niye çocuğunu bıraktın geldin ya da neden böyle bir şey yaptın keşke yapmasaydın, şeklinde. (Turkuaz)

Şiddet sadece dayakla da olmuyor. Ben eşimden mesela sadece dayakla şiddet görmüyordum, hani diyorum ya dayağı ben şiddet olarak görmüyorum. Hani onu demek istiyorum, artık ben onu şey yapmıyorum, benim için öbürleri daha büyük şiddettir. Mesela maddi açıdan bana yaptığı şiddet bana çok büyüktü, ben mesela 10 yıl boyunca sefalet çektim, hep ona buna muhtacım. Ondan sonra bir de psikolojik şiddet var. Mesela senin geçmişini ya da işte sen kimsesizsin, bu şekilde sana psikolojik şiddet uygulayabiliyor. Mesela senin kimin kimsen yok, ailenin sana hayrı yok, senin kimsen arkanda değil, işte ben olmasaydım sen kim bilir ne olacaktın gibisine bu şekilde psikolojik şiddetler de oluyor. (Eflatun)

Eflatun'un ifadesinde de yer aldığı gibi fiziksel şiddet en çok dillendirilen şiddet olmakla birlikte yukarıda da değinildiği üzere kültürün, aile öğretilerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak normalleştirilmeye de başlanıyor. Şiddetin sıradan ve normal olarak algılanmasının kültürümüzde toplumsal cinsiyet kavramı ile ilişkili olduğuna Lundgren (2012) de değinmiştir. Yani şiddet kültürel olarak normaldir. Nitekim bu normalliği destekleyen ve süreğenliğini sağlayan pek çok öğreti vardır. Atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış birtakım yargılar yukarıda da örnek verildiği gibi sık kullanılan birtakım ifadeler kuşaklararası aktarımla birlikte şiddetin normalleşmesine yol açar. Bu normalleştirme de şiddetle mücadeleyi olanaksız ve anlamsız kılar. Diğer yandan kadına yönelik şiddetin kaynağını toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden aldığına ve toplumsal cinsiyet rollerinin kabulünde bir araç olarak kullanıldığına Köşgeroğlu (2010) değinmiştir ve hatta bu dayatmayı kabul etmeyen kadınların intihara yöneldiğini eklemiştir. Bu bağlamda şiddetin cinsiyetçi bir suç olduğuna vurgu yapmıştır. Kadınların hayatları boyunca şiddeti hak ve ceza kavramı içinde öğrenerek kendilerinde 'suç' aramaları, bir yandan bu şiddeti normalleştirmeleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynak alan şiddetin aynı zamanda bu rollerin

kabulünde araç olarak kullanılması sarmalı içinde kadınların şiddetin farkına varmaları, tanımlamaları ve hem şiddetle, hem şiddet failiyle hem de toplumsal değerler ve baskıyla mücadele etmeleri şüphesiz çok kıymetli bir mücadeledir.

4.2.2. Maruz Kaldıkları Şiddet ve Boyutları: ‘Kukla gibi, robot gibi, köle gibi’

Bu başlık altında kadınların hayatları boyunca maruz kaldıkları şiddet türlerine ve boyutlarına yer verilmiştir. Kadınların hangi şiddet türlerine maruz kaldıkları, şiddetin ne kadar süre devam ettiği ve hangi boyutlara vardığı değerlendirilmiştir.

Görüşme yapılan kadınların tamamının ailelerinden ve eşlerinden şiddetin herhangi bir türüne maruz kaldığı ancak şiddet konusundaki farkındalıkları sonradan oluştuğu için kimi zaman maruz kaldıkları şiddetin farkında olmadıkları görülmüştür. Kadınlara hayatlarındaki ilk şiddet deneyimi sorulduğunda çoğunlukla eşleri tarafından maruz kaldıkları şiddeti dile getirmişler ya da fiziksel şiddetten örnekler vermişlerdir. Ancak görüşmelerin geneline bakıldığında kadınların ailelerinden de şiddete maruz kaldıkları ancak bunun farkında olmadıkları ya da şiddetin boyutuna göre şiddet türleri arasında ayırım yaptıkları düşünülmektedir. Fuşya'nın ailesinden maruz kaldığını ifade ettiği ilk şiddet deneyiminin üniversite mezuniyetinden sonra annesinden fiziksel şiddete maruz kalması olması ile aslında ergenlik döneminde ailesinin psikolojik şiddetine maruz kaldığının farkında olmaması sadece ailenin merkezinde kalmaktan rahatsız olduğunu ifade etmesi buna bir örnek olarak verilebilir.

Maruz kaldığım ilk şiddet annem beni dövmüştü. Çünkü ben evlenmeye karar vermiştim. ...Babam hiç dövmeydi. Annem adamakıllı bir dövdi ama o da beni kendime getiremedi. ...Mesela lisede düşünüyorum ya da üniversite dönemimde ailemin çember yapıp beni ortaya oturduklarını ve hep bana ‘neden, neden, neden böyle yapıyorsun’ dediklerini. Yani hep merkezde ben varım, bundan çok rahatsız oluyordum. (Fuşya)

Mavi de ilk şiddet deneyimine de babasından maruz kaldığı fiziksel şiddet olarak örnek verirken kullandığı ‘haksız yere’ belirteci yine önceki başlıklarla değindiğim üzere şiddetin hak/ceza kavramı ile nasıl ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Evlenmeden önce bir sefer babamdan, babamdan gördüm. Bir sefer tokadını yediğimi hatırlıyorum. Ki haksız yere, kardeşlerime neden bakmadım diye. Yani haksız yere yediğim için, o hala benim için bir ukdedir. Yani içimde böyle bir yaradır, yani büyük bir yaradır. ...17-18 yaşlarındaydım, yani, büyüktüm. Kendimi baya baya biliyordum yani.

Görüşmelerde kadınların ilk şiddet deneyimi sorulduğunda çoğunlukla evliliklerinde maruz kaldıkları şiddeti örneklendirdikleri, aileden gördükleri şiddetin ya farkında olmadıkları ya da yok saydıkları görülmüştür. Eşlerinden maruz kaldıkları ilk şiddet deneyimlerinde ise yine çoğunluğunun evliliğin ilk zamanlarında şiddete maruz kaldıkları ve bu şiddetin evlilikleri boyunca farklı türleriyle var olduğu görülmüştür. Kadınlara ilk şiddet deneyimi ve sonrasında neler hissettikleri sorulduğunda çok üzüldüklerini ve ağladıklarını ifade etmişlerdir. Okutan (2007) da araştırmasında kadınların şiddete verdikleri ilk tepkilerin şok geçirme, eşinin bu davranışına anlam verememe, şiddeti inkâr etme, kabullenmeme ve bu durum karşısında ne yapacağını bilememe olarak ifade edilmiştir. Benzer şekilde Yavuz (2018) da kadınların korkup ağlama, küsüp konuşmama gibi pasif tepkiler verdiğini evi terk etme ve aileye haber verme olarak ifade ettiği aktif tepkilerin çok az oranda olduğunu ifade etmiştir. Bilgin'in (2015) araştırmasında da kadınların şiddet karşısında en çok yalnızlık hissettiği vurgulanmıştır.

Evlendikten sonraki ilk şiddetim de, Ocak ayında evlendim, Eylül ayında doğum günümün ertesi günü. Çok içtiği için, içme artık yeter dediğim için, böyle kapıya beni ittirdi, dudağım patladı. Ondan sonra daha hala üstüme gelmesi, hala bi hakaret, hala bağırıp çağırması... İlk şiddetimi de o zaman yaşadım. Bunun ardı arkası hiç kesilmedi. (Mavi)

İlk evliliğimde sadece cinsel bir sorun olmuştu o dönem baskı altında kalmıştım. Küçük yaşta olduğum için hani biraz yıpratmıştı, onu ben şuan hiç önemli görmüyorum. Ama (ikinci eşim) ilk gece bile çok kötü davranmıştı bana. İlk gecesi bile yani azarlamıştı, ağlatmıştı beni öyle de devam etti. (Turuncu)

Bunda (ikinci evliliği) birkaç aylık hamileydim. Bundan önce, benim bir çocuğumu öldü, karnımda tepikle öldürdü. Çocuklarının yüzünden. İşte diyom ya sen 'boşa dersin, karıyı boşa' dersin, 'tamam boşayacağım' der. Herkesin aklına bakar. Öteki, 'kariya orospu de' der, 'orospu' der. Öyle birisi. (Sarı)

Evlenmeden önce tecavüze uğradığını ifade eden Pembe, evlendikten sonra ilk şiddetine kayınvalidesi tarafından maruz kaldığını, yaşadığı yöreye özgü bir gelenek olan 'kanlı çarşaf'ta olan kanın 'kızlık' kanı olduğuna inanmadığını, eşinin o gün kendisine destek olduğunu ancak sonrasında hep bunu yüzüne vurduğunu ifade etmiştir.

İlk problemlerimiz bu nedenle başladı ilk dönem. Zaten ilk evlendiğimiz gün adetliydim anlamasın diye adetliyken gerdeğe girmesini istedim benle, daha çok durumu fark etmesin diye. Durumu ilk fark eden annesi oldu. 'Bu kız değil' dedi. (Nasıl fark etti regliymişsiniz zaten?) Yani bizde bir çarşaf var genellikle gerdek gecesine ait, kanlı çarşaf sunulur. Kanlı çarşaf sunduk ama inandırıcı olmadı. 'Bu ilk gecenin kanı değil' dedi. Ondan sonra artık eşim üstünü kapatmaya çalıştı, kapattı daha doğrusu. 'O' dedi, 'Ben biliyom' dedi kapattı konuyu. Ama hep bana benim yüzüme vurdu 'Sen kız değilsin (bir süre duraksıyor), sana kim ne yaptı ne oldu'.

Evliliklerindeki ilk şiddet deneyimlerinin ardından kadınlar görüşme sürecinde evlilikleri boyunca maruz kaldıkları diğer şiddet türlerini ve boyutlarını da aktarmışlardır. Kadınların maruz kaldıkları şiddetin boyutu ve dinamiğini anlamak ve yardım arama davranışlarının ortaya çıkışını keşfetmek adına kadınların bu ifadelerine yer vermek anlamlı bulunmuştur.

Annem misal benim eşimin kalkıp da git 2 milyar bulsun ne şekilde getirirse getirsin lafına bile, annem kalkıp da e eşşek gibi çekcen demesi bile şiddet benim gözümde. Niye? O adam 'git orospuluk yap' diyo, töbe töbe yarebbim. Ve bunu benim öz anneme diyo 'gitsin yapsın getirsin' diye, bu da bi şiddet. Hani şiddetin böyle illa oranı vursun morartsın, burana vursun morartsın... Hani ilkinde maddi manevi her şekilde Allah var şiddet yidik. İkincisinde şeye darp olayına girmeden kurtulduk.

(İlkinde) Ben aç kaldığım günleri bilirim ya. Niye? Babam hatta demiş 'oğlum' demiş, 'niye eve para bırakmıyon, niye alışveriş etmiyon?', 'Adam olsun diye, dediğimi yapmak zorunda ona ben bakıyom'. (Mor)

Şiddet hani hep vardı hayatımızda. 7 yıllık evliydim ve bu süreçte hep vardı yani zaten, psikolojik olarak, nasıl diyim sözel işte, fiziksel olarak da şiddete çok maruz kaldım. (Kırmızı)

7 sene kadar sürdü. Ama hep kâbus gibi geçti sürekli dayak sürekli şiddet, sürekli hep hor görmeler, küçük görmeler. (Pembe)

Dışarı çıkmayacaksın diyordu. Anahtarı alıyor, bir tane anahtar var onu da alıyor, e ben çıkarsam giremem, o da var. O yüzden dışarı çıkamıyordum, çıktığım zaman da, ben çıkıyordum nasıl çıkıyordum, komşulara falan gidiyordum mesela, kapıyı aralık bırakıp gidiyordum onu bile anlıyordu. Geliyordu akşam mesela benim mesela hırka çekiyorum ya üstüme onun asılış şekline bakıyordu, terliklerin altına bakıyordu. (Eflatun)

İki kere şiddette maruz kaldım sonra da... Birinde hamileydim altı aylık, yumruk atmıştı eşim bana, dişime dolgu yapıldığı zamandaki hissi yaşadım, yani çok acayip. Hani bir his diye sorsalar fiziksel olarak anlatayım. Ruhsal travmayı anlatmayacağım ama artık gülüyorum, dalga geçiyorum bu tür şeylerle. Yani kesinlikle olmaması gereken şeyler var tabi. Yani bana fiziksel olarak diş dolgusundaki o verilen narkozu hatırlattı. Yüzüm bir an şişmesi, hani bekleriz ya doktorda şişmesini inanmazdım. O hissi o anda bir yumruk demek ki böyle oluyormuş diye düşündüm. Sonra eşimin ağlamaları falan ben sana kıyar mıyım, ben sana işte şey yapar mıyım falan tarzında. Böyle yaşadığımız çok ciddi olaylarla bunu yapmayıp, internet şifremi vermediğim için, banka şifremi vermediğim için bunu yaptığında da hani benim aydınlanmam da biraz daha kolay oldu. İkincisinde de zaten tokat atmıştı, babamla konuşuyordu bir yandan telefonla. (Fuşya)

Kadınların kendi hayatlarından yola çıkarak yukarıda verdikleri şiddet türü örneklerinin yanı sıra cinsel şiddetle ilgili farkındalıklarını keşfetmek amacıyla kadınlara ‘Bir kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddedebilir mi?’ sorusu yöneltilmiştir. Kadınlar cinselliği reddedebileceklerini, buna hakları olduğunu ancak reddettiklerinde eşleri tarafından fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Cinsel ilişkiyi reddettiklerinde eşleri tarafından ‘kadınlık yapmamakla’ suçlandıklarını ve kendileri eşya olarak gördüklerine de değinmişlerdir. Bu da kadınların cinselliği bir ‘görev’ olarak adlandırmamalarına karşın eşlerinden şiddetin diğer türlerine maruz kalmamak adına ‘zorla’ kabul ettiklerini göstermektedir.

Doğru. Çok (bir süre sessiz kaldıktan sonra kesik kesik devam etti) denedim, istemediğim halde zorla, dayak zoruyla daha doğrusu sahip olundu bana ve bunun etkisi hala üzerimde benim. İstemediğim halde, istemediğimi defalarca söyledim korkuyordum. Birlikte olmaya dahi korkuyordum ama eşim beni hiçbir zaman dinlemediği için. (Pembe)

Bundan dolayı da çok kavgamız oldu. Ben istemiyordum, eşim istiyordu. Ondan sonra yataktan atma ya da triplere gitme, gidip salona sigara içme, sabahlama, bağırma çağırma, ‘sen kadınlık mı yapıyorsun’ şeklinde konuşmaları sonradan ortaya çıkıyordu. Bu şekilde sıkıntılar oluyordu.(Turkuaz)

Doğru. Kadının da çünkü şeyi hakkı, yani istemiyom dediğinde erkek durmalı bence. Sonuçta ne bilem çok hoş bi şey değil istemeye istemeye birisiyle bir şeyler yaşamak. Resmen tiksiniyon, kendinden bile soğuyon. Kötü bi şey. (Mor)

Kadınların tecavüze uğradığını biliyoruz. Ev içinde tecavüze uğradığını biliyoruz eşleri tarafından ya da bir eşya gibi sadece cinsel olarak bir münasebette bulunup ondan sonra kapat kapıyı, çık yani duygusuz tamamen, eşyaya dönüştürülmüş şekilde. Yani ben zaten eşyalaştırıldığımı fark ettim fakat işte boşanmamı da kabul etmediği için eşim, yani eşya olarak yaşamamı sürdürmeye devam ettim öyle. (Fuşya)

Diğer yandan kadınlar eşleri tarafından hayatlarında başka biri olduğu yönünde suçlamalarla karşılaştıkları da ifade etmişlerdir. Geleneksel bakışla cinsellik kadınların reddedemeyeceği bir ‘görev’ algısı içinde olduğu için erkekler kendilerini reddeden kadınları bir başkasıyla cinsellik yaşadığı için reddettiği aksi takdirde kadınların cinselliği reddedemeyeceğini düşünmektedir. Bir başka bakış açısı da erkeklerin psikolojik şiddet ve duygu sömürsü yoluyla isteklerini karşılama arzusunda oldukları yönünde olabilir. Her türlü kadınların cinsel şiddete maruz kaldıkları ve cinsel şiddetin çoğunlukla fiziksel ve psikolojik şiddetle iç içe olduğu çıkarımı yapılabilir. Nitekim şiddet konulu araştırmaların çoğunda cinsel şiddetin tek başına gerçekleşmediği ve en az dillendirilen şiddet olduğu ifade edilmiştir.

Ee, doğrudur. Reddetme, yani reddettiğim zamanlar da oldu mesela benim ama eski eşim hep şey yaptı. Hani başka yönlere hani çektii. ‘Hani senin hayatında, hani senin düşündüğün başkası mı var ki neden istemiyorsun’ diye, hani dayak yediğim bile olmuştur yani. (Kırmızı)

Evet. Reddediyorsunuz ama bu sefer de senin hayatında başkası mı var, bi başkasını mı düşünüyorsun. Alkollüyken size sahip olmaya çalışıyor, zaten kokusu yetiyo bi de başında yani konuşması, hakaretleri... (Mavi)

Kadınlar aile, eş ve toplum baskısı altında sürdürdükleri bu yaşam deneyimini kendileri gibi olamadıkları, istedikleri hayatı sürdüremedikleri bir deneyim olarak ifade ederken kendileri ‘robot, köle ve kukla’ olarak tanımlamışlardır. Bu da toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarında bahsedilen kadınların özgür olamama durumu ile benzerlik göstermektedir. Nitekim Okutan’ın (2007) araştırmasına katılan kadınlar da eşlerinin kendilerini nesne konumuna indirgediğini ve böyle durumlarda kadının kendisini hizmet etme amacı taşıyan biri gibi, sanki bir oyuncak gibi kullanıldıklarını ifade etmişlerdir.

Yani istediğin şekilde yaşayamıyorsun olduğun gibi davranamıyorsun. Bir insanın istediği gibi yaşamak zorunda bırakılıyorsun, robot gibi. O ne isterse onu yapmak zorunda bırakılıyorsunuz, yaşamak zorunda oluyorsun. Üstüne çıktığın zaman çünkü dayak yiyorsun (Turuncu)

Ağzımı bağlayıp da gece dövüyordu beni sürekli, bir de balta falan koyuyordu, 'seni sakat bırakacağım' diyordu. Beni böyle bir esir gibi, köle gibi kapattı, beni dövüyordu, işkence yapıyordu, zevk alıyordu. Sürekli 'sen kimsin, senin konuşma hakkın yok, sen kendi kararlarını verebiliyor musun?'. Bir televizyon dahi izlettirmezdi bana. Hani çocuk yaparken hiç danışmazdı. Beni aynı bir, aynı bir hani nasıl söylesem, insan hani bir insana bunu yapmaz. (Beyaz)

Ben sadece bi alet, kukla gibi hale getirdiler beni. Öyle bi hayat devam ettirmeni talep ediyolar benden, ben de kabul etmiyom. (Zümrüt)

Kadınların çoğu şiddetin herhangi bir türüne veya hepsine evliliklerinde maruz kaldıklarını ancak şiddeti yaşayarak öğrendiklerini bu yüzden tepki vermekte geç kaldıklarını ve kimi zaman destek bulamadıkları için şiddetle mücadele edemediklerini ifade etmişlerdir. Geleneksel bakış ve toplum baskısı kadınların şiddet algılarını da etkilemekte çoğu kez şiddetin farkında olmadıkları da görülmektedir. Bu sebeple kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile şiddete maruz kalmaları ve sessiz kalmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Kadınların yardım arama davranışlarını içeren tema altında da bu durum irdelenecektir.

4.3. YARDIM ARAMA DAVRANIŞLARI

Bu başlık altında; şiddet dinamiği ve döngüsü, kültürel özellikler ve damgalanma, son nokta olmak üzere 3 alt temaya yer verilmiştir. Yardım arama davranışını etkileyen faktörlerin kadınların hayatındaki etkileri, şiddet döngüsü ve dinamiğinin etkisi, yardım arama davranışının hangi konularda ve ne zaman ortaya çıktığı ve bunun sebeplerinin kadınların nasıl değerlendirdiği kadınların anlatıları ile analiz edilmiştir.

4.3.1. Şiddet Dinamiği ve Döngüsü: 'Kıskanıyordu, Düzeleceğini Düşündüm'

Bu başlık altında kadınların yardım arama davranışlarının ortaya çıkmasında önemli etkenlerden olan şiddet dinamiği ve döngüsüne değinilmiştir. Pek çok araştırma daha yoğun ve sık şiddete maruz kalan kadınların resmi yollara başvurduğunu, şiddete maruz kalmasını kendilerince değerlendirmeleri sonrasında adım attıklarını ortaya koymuştur.

Bu noktada şiddete maruz kalan kadınların bakış açılarından sorunu tanımlamak ve süreci anlamak önemlidir.

Şiddetin basit döngüsünün şiddetle baş etme sürecini etkilediği bilinmektedir. Bu noktada kadınların şiddet döngüleri hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğu düşünülmüştür. Kadınlar kavramsal bir açıklamadan ziyade eşlerinden maruz kaldıkları şiddetin sürekliliğinden, şiddete maruz kaldıktan sonra eşlerinin kendilerinden özür dilediklerinden ve onları affettiklerinden ancak şiddetin hiç bitmediğinden söz etmişlerdir. Bu süreç şiddetin basit döngüsü ile eşdeğer olmakla birlikte kadınlara şiddetin biteceğine dair umut aşılacaktır. Kadınlar şiddetin bitmeyeceğini son noktaya gelene kadar fark edememekte hatta şiddetli ortamdan bir süre uzaklaştıktan sonra balayı evresine geçişle ve erkeklerin kadınların gideceklerine dair korkuya kapılmalarıyla af dilemeleri, pişman olduklarını dile getirmeleri de kadınların umutlarının yinelenmesine neden olmaktadır. Bu duruma Okutan (2007) da araştırmasında değinmiş, kadınların şiddet döngüsünde belli bir süreden sonra eşlerinin pişmanlık duymayıp özür bile dilemediklerini ifade etmişlerdir. Kadınlar evlilik süreçlerinin başlarında ilk kez şiddete maruz kaldıklarını ve sonrasında bu şiddetin hep devam ettiğini ifade etmişlerdir.

Geçen sene de burada kaldım ben dört ay (gözleri doluyor). Ee 'bir şans daha ver' dedi. Barıştık, yine aynısını yapıyor. (Sarı)

'Düzelir belki' dedim, hep bir düzelir dedim ama düzelmedi, daha kötüye gitti. (Turkuaz)

Ondan sonra geri döndüm. Bu ikinci eşim beni ikna etti, geri döndüm ikinci eşime. Tekrar aynı kâbusları yaşamaya başladım. ...Yani bi üç dört gün kadar biraz iyiydi, ondan sonra kötü oldu. Tekrar aynı kâbusları yaşadım. (Pembe)

Şiddet döngüsüyle birlikte kadınların eşlerini seviyor olmalarına ve evliliğin değil şiddetin bitmesini istemelerine tam da bu noktada Beyaz'ın ifadeleri ile yer vermek doğrudur. Literatürde de kadınların şiddetli ilişkiyi bitirmeme ya da şiddete katlanma sebeplerinden biri eşlerine olan sevgileri olarak açıklanmıştır. Kadınların eşlerini

sevmeleri, eşlerinin onları sevmeleri ya da sevdiklerini düşünmeleri de şiddet döngüsünün balayı aşamasında umutla birlikte varlığını sürdüren yegâne etkenlerden birisidir.

Sevginin hani, sevgiyi öyle zannediyordum, hani korkuyordum ben. Sevginin ne olduğunu, bana hiç güzel bir sözü bile yoktu. Sürekli ağağılıyordu. Hani, nasıl söylesem, cinsel yaşamı, bana aşkı nasıl söylesem, bir sevgiyi bana böyle bir eziyet ederek, böyle bir kullanarak. Nasıl anlatamıyorum hani (çok fazla duraksayarak doğru kelimeleri bulmaya çalıştı). Ben onu hani bir sevgi zannediyordum. Dövüp dövüp sonra bir de yanına alıp beni yatması, ben bunu sevgiden yapıyor zannediyordum.

Mor Çatı'nın Sosyal Çalışmacılar ve Gönüllüler için El Kitabı'nda da (2014) kadınların şiddete maruz kalmalarına rağmen ilişki dışına çıkmalarında zorlanmalarına sosyal nedenlerle birlikte şiddet uygulayan kişinin kullandığı psikolojik mekanizmaların da etkili olduğuna değinilmiştir. Psikolojik mekanizmaların örneklerinde ise kadınların çocukları ve aileleri ile tehdit edilmeleri, kadının soyutlanmak suretiyle yalnızlaştırılması, kıskançlık bahanesi ile denetlenmesi ve takip edilmesi, kadının şiddetin sorumlusu olarak suçlanmasıyla birlikte şiddet döngüsünde var olan 'balayı' aşamasının kafa karıştırıcı etkisinden bahsedilmiştir. Şiddet döngüsünde var olan bu 'balayı' aşamasında erkeğin şiddet yüzünden kadından özür dilemesi, hediyeler alması ve geçici bir süre ile de olsa 'iyi' davranması literatürde de açıklandığı üzere kadınlarda şiddetin biteceğine dair bir umut yaratmaktadır. Dolayısıyla kadınlar şiddetin biteceğine ilişkin bu inançları sebebiyle şiddetin dozu artana döngünün hızı değişene kadar yardım arama davranışında bulunmamaktadır.

Kadınların şiddet algılarının ve döngülerinin yanı sıra şiddeti normalleştirmelerinin de şiddetin devamına sebep olduğuna değinilmiştir. Maruz kalınan şiddetin normalleştirilmesi kadınların çocukluklarından beri şiddete maruz kalmaları ile ilintili olmakla birlikte tepkiselliklerine ket vurmakta bu noktada şiddetle mücadele etmeyi engellemesi açısından da önem taşımaktadır.

Benim mesela eşimle ayrılmamın sebebi şiddet olamaz çünkü ben şiddeti zaten benimsemiş bir insanım, neden, çocukluğumdan beri. İnsan küçüklüğünden şiddetle başladıysa onu artık normalleştiriyor. Mesela eşim benim kaşımı dudağımı patlatıyor, ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi devam ediyoruz hayatımıza anladınız mı demek istediğimi? (Eflatun)

Kadınların maruz kaldıkları şiddetin boyutu ile birlikte psikolojik şiddetin bir örneği olarak soyutlama kadınların yardım arama davranışına etki eder. Soyutlama kadınları destek sistemlerinden uzaklaştıran, kadını ‘kimsesiz’ ve ‘çaresiz’ kılan bir şiddettir. Erkeklerin bunu kimi zaman bilinçli olarak kimi zaman da ‘kıskançlık’ adı altında yaptığı bilinmektedir nitekim kadınların ifadeleri de bu yöndedir. Okutan’ın (2007) araştırmasına katılan kadınlar da eşlerinin kendilerini kıskançlık bahanesiyle soyutlamaya çalıştıklarını, kıyafetlerine, arkadaşlarına ve gidip geldiği yerle karışarak engellediğini ifade etmişlerdir.

...aşırı kıskançtı, çok kıskançtı. O yüzden evde oturacaksın, işte arkadaşlarımla diyalogumu keserdi, arkadaşın olmasın gelip gitme olayı olmasın. Bu gibi hep böyle bastırmalar. (Mavi)

İkinci evliliğimde de eşim çok aşırı derecede kıskanç olduğu için zaten ona (çalışmama) müsaade etmezdi, etmedi de. Benden sadece istediği, hani çok açık saçık giymememdi, kıskançlık yapıyordu bazen o da her ilişki de olur diye düşünüyordum. Sevdiği için yapıyor diye düşünüyordum da işte evlendikten iki ay sonra çok aşırı derecede abartmaya başladı. Kıyafetlerimi falan hep çöpe koydu. ...İşte üstümde beğenmediği şeyleri üstümde parçalayabiliyordu, ya makasla kesip atabiliyordu. ...Yani çevremdeki herkesi kıskanıyordu. Kendi babasını, benim ağabeylerimi, dışarıdan geçen herhangi bir satıcıyı. (Turuncu)

Eşimin evindeyken ailemle görüşmem kesinlikle yasaktı, telefonla dahi konuşamıyordum. Eşim izin vermiyordu, ailemin eve gelmesine dahi izin vermiyordu. (Turkuaz)

Bir de şöyle baskı yapardı Ağustos sıcağında bile o kadar hasta ki bana etek giydiriyor, böyle de örtüyor (başörtüsüyle tarif ediyor) ben sevmiyorum kapanmayı ama o sıcakta kalın kazaklar giydiriyor bana insanlar öyle giyindiğim için komşular falan deli diyorlar bana. Sıcakta yanıyordum ama gece yatarken bile beni o kazakla yatırıyor o kadar geri kafalı ki. (Beyaz)

Özellikle ülkemizde hüküm süren ‘sevdiği için’ anlayışı ile olumlanan ama aslında bir şiddet türü olan kıskançlık ve kıskançlık kisvesi altında yapılan her tür baskı ve soyutlama kadınların yardım arama davranışlarına ket vurmaktadır. Masallarda, hikâyelerde, film ve dizilerde güzellenen ‘kıskanç erkek’ ve ‘kıskanılan kadın’ motifleri toplumsal cinsiyet rolleri ile birlikte şiddeti de beslemektedir.

Kadınları kendilerine bağımlı hale getirmek isteyen erkeklerin kadınları soyutladığına Zatsrow (2013) tarafından da değinilmiş, benzer şekilde eşlerin fiziksel ve psikolojik şiddet uygulayarak kadınları yetersiz ve kendilerine bağımlı hissetmelerine neden olduğunu ayrıca kadınları toplumdandan, arkadaşlarından ve ailelerinden ayırıp bağlarını kopararak bu bağımlılığının yanı sıra kadınların sosyal desteklerini etkisiz hale getirmek istediklerini aktarmıştır. Lundgren (2012) de soyutlama yerine ‘tecrit’ kelimesini kullanarak genelde erkeklerin şiddet uyguladıkları kadınları fiziksel ya da zihinsel olarak tecrit ettiklerini ifade etmiştir. Fiziksel tecridi kadının, erkeğin onaylamadığı kişileri göremediği, iş yeri dışında (çalışmasına izin verilmişse) bir sosyal yaşantısı olmasına ya da ev dışında çalışmasına izin verilmediği; zihinsel tecridi ise kadının başkalarına evdeki yaşantıları hakkında bilgi veremediği bir evlilik süreci olarak tanımlamıştır. Tecridi de bir şiddet türü olarak ifade edersek, tıpkı şiddet gibi zaman içinde fark edilmeden şeklinin ve kapsamının değiştiğini söyleyebiliriz. Yani tecrit ya da soyutlama hem bir şiddet türü olarak hem de yardım arama davranışının engelleyicisi olarak değerlendirilebilir.

Kadınların şiddetle baş etme süreçleri maruz kaldıkları şiddetin türü ve boyutu ile değişim göstermektedir. Baş etme davranışı pasif ve aktif olarak sınıflanmakta kadınların şiddete maruz kaldıklarında şiddete tepki göstermeme, yok sayma pasif; şiddetten uzaklaşma ve yardım arama davranışı gösterme aktif olarak ifade edilebilir. Park (2009) araştırmasında şiddete maruz kalan kadınların ilişkinin başlangıcında

herhangi bir yardım arama davranışında bulunmadığını, dışarıdan bilgi almadan kendi baş etme stratejilerini geliştirmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Ayrıca şiddete maruz kalan kadınların yardım arama stratejilerini duygusal destek aramak, bilgi aramak, problem çözüme, kaynak ve korunma arayışı olarak ifade ederken duygusal destek, bilgi ve koruma aramayı gayri resmi stratejiler olarak değerlendirmiştir. Kadınların şiddetle mücadelesinin en önemli adımı şiddete maruz kaldığını kabullenmedir. Sonrasında yeterli sosyal destekle aktif baş etme yoluna gitmesi yani yardım arama davranışı göstermesi beklenmektedir. Kadınların yardım arama davranışı ile sosyal destek sistemleri birbiri ile ilintidir. Sosyal desteği yetersiz olan kadınların pasif baş etme yoluna gittiği yani şiddeti yok saydığı, görmezden geldiği söylenebilir.

Tam bu noktada sosyal desteğin çeşitlerine değinmek yerinde olacaktır. Cohen ve Wills (1985; akt. Şavur, 2012) kişilerin stres karşısında dört farklı desteğe ihtiyaç duyduklarını, bu desteklerin duygusal destek, bilgi desteği, eşlik etme ve araçsal destek olarak sınıflanabileceğini ifade etmişlerdir. ‘Duygusal destek’ kişiye kendisinin değerli olduğu ve her durumda kabul edildiği bilgisinin verilmesi olarak tanımlanırken, kişinin sorunlu durumları anlamada, tanımlamada ve bu durumlarla başa çıkmada ihtiyaç duyacağı desteğin sağlanması ise ‘bilgi desteği’ olarak tanımlanmıştır. ‘Eşlik etme’ ise kişinin yakınlığa ve temasa olan ihtiyacını gidererek, kişiyi sorunlar hakkında endişelenmekten uzak tutarak, olumlu duygularının ortaya çıkmasını kolaylaştırarak stres düzeyini azaltması olarak ifade edilmiştir. ‘Araçsal destek’, sorunların doğurduğu stresi çözerek ya da kişiye uygun araçları sağlayarak rahatlama ya da eğlenme gibi faaliyetler için daha çok zamanının kalmasının sağlanmasıyla stresi azaltan destek olarak tanımlanmıştır. Kadınların yardım arama davranışı ile ifadeleri değerlendirildiğinde en çok duygusal destek ve bilgi desteğinde eksiklik hissettikleri söylenebilir. Bu ifadelere bir sonraki alt temada detaylı yer verilecektir.

4.3.2. Kültürel Özellikler ve Damgalanma: ‘Kocandır Döver De, Sever De’

Bu başlık altında kadınların yardım arama davranışlarını etkileyen bir diğer faktör kültürel özellikler ve damgalanmaya yer verilmiştir. Şiddetin ve yardım arama davranışının kültürle ve öğretilerle olan ilişkisi, kadınların bundan ne kadar etkilendikleri, kültürel damgalanmayı ne kadar hissettikleri ve bunun yardım arama davranışlarına olan etkisi kadınların gözünden değerlendirilmiştir.

Kadınların yardım arama davranışlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri de literatürde duygusal destek olarak ifade edilen aile desteğinin olmamasıdır. Kadınlar ailelerinin kendilerine destek vermediği durumlarda başka kimin destek vereceğini sorgulayıp yardım arama davranışından kaçındıklarını ve evliliklerini sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte ailelerinden destek görmek bir yana şiddet içeren evliliğini sürdürmesi için baskılanan ve hatta aile tarafından şiddete maruz bırakılan kadınlar da vardır.

...annemler hiç istemediği için onu, içtiği için, bize şiddet uyguladığı için mesela sözel olarak, yani sürekli ezdiği için yani kızdıkları için doğal olarak ailem istemedi. Hiç istemiyorlardı. ...ailem istemiyordu, ayrıl da gel, ayrıl da gel. ...çocuk yokken ayrıl... ...neden bu adamı çekiyorsun, neden kahrını çekiyorsun. ...desteklediler ama ondan sonra işte çocuğun biraz daha büyüsün, görsün hayatı, gerçekleri, babasını öğrensin tanısın ondan sonra işte bizden bilmesinler. Anneanneden bilmesin, deden, dayıdan, teyzeden bilmesinler istediler. ...kız büyüdükten sonra artık hayat senin hayatın, artık yeter bu saatten sonra onu çekmek zorunda değilsin.
(Mavi)

...Bir kere ben insanlara aykırı geliyorum, aileme aykırıydım, aykırı geliyordum, neden fikirlerimden dolayı. Bir kere ailemin bana en büyük şey olmamaları, destek olmamaları bu yüzden neden ben asiymişim (yüzünü buruşturarak söylüyor). Ben dik başlı oluyorum onlara göre çünkü onlar öyle yaşamıyorlar, şey yapmıyorlar, sen nereye gidiyon. 'Kimsin sen nesin yani avukat mısın, şu musun, bu musun?' diyorlardı bana. (Eflatun)

Aileme sığınıyorum, aileme sığındığımda destek çıksınlar bana gelsin, onlar da 'sen yine mi duramadın, sabretseydin' bana destek olacağı yere daha psikolojik baskı, fiziksel şiddet, onun oraya tekrar gitmek zorunda kalıyordum. O da tekrar 'zaten alıştı' diyordu, 'bu tekrar geri gelecek' diyordu. (Beyaz)

Daha evliliğimin bi haftasıydı babamgile gittim. 'Boşanmak istiyorum' dedim hani 'evlenmek istemiyorum, bana böyle zulüm ediyorlar' dedim. Kabul etmediler. 'Bizde gelinlikle çıkan kefen ile dahi gelmez' diye söyleyip beni geri götürdüler. Sonrasında tekrardan, defalarca gittim, her gidişimde geri getirildim eşimin evine, her gidişimde geri getirilince artık pes ettim gitmeye. (Pembe)

E sonuçta benim eşim beni dövüyodu, işe giderken anneme babama diyodu, kızını dövdüm diye, annen baban senin bu eşine tepki göstermezken, sen kime güvenip de gidip polise şikâyet etceksin kocanı. Ya bu sefer sırf kocanken annen baban da gelicek e ne var? Senelerdir ben de dayak yiyom, annemin dediği laf bana buydu. Bilmiyon mu senelerdir baban da beni döverdi. (Mor)

Park (2009) araştırmasında şiddete maruz kalan kadınların ilk temasının annesi ya da kız kardeşleri olmak üzere resmi olmayan yardım arama davranışında bulunduğunu ifade etmiştir. Buradan hareketle kadınların kendilerini anlamak üzere yine hemcinsinden destek beklediği söylenebilir. Kadınların şiddete karşı çıkmasında ailesinden destek beklemesi duygusal desteğin yanı sıra eşlik etme desteğine de ihtiyaç duydukları noktasında yorumlanabilir. Özellikle ailelerinden şiddet gören ya da şiddetli bir evlilik öğretisi olan kadınların şiddeti normleştirme düzeylerinin yüksek olduğu bu noktada aile desteğinin çok önemli olduğu söylenebilir. Ancak araştırmaya katılan kadınların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kadınlar ailelerinden destek alamamışlardır. Hatta kadınlardan bazıları ailelerinin destek olmayacağını bildiği için veya eşlerinin tehditleri sebebiyle şiddete maruz kaldıklarını bir süre ailelerinden gizlediklerini de ifade etmiştir.

Leylak annesinin babasından korktuğu için ailesine şiddete maruz kaldığını söylemediğini hatta saklamak için ailesiyle görüşmediğini şu cümleler ile aktarmıştır:

Bu kadar olduğunu bilmiyorlardı ve annem defalarca dedem geleceği zaman gelmeyin diyordu, hani kolu veya bir yeri mor olduğu zaman, 'gelmeyin baba müsait değiliz'. (Neden saklıyordu?) Ya hani diyordu 'boşanmamı isteyecekler, bu sefer bu adam pislik yapacak'. Ya zaten

annem bir kere bizi alıp, Niğde'de annemin ailesi, Niğde'ye götürmüş, babam geri bizi kaçırmış, ablamları beni kaçırmış okuldandı, ben hatırlamıyorum ama. Hep devamlı yani pislikler yapıyordu.

Fuşya da eşinden korktuğu için kapısına gelen polise evde şiddet yaşanmadığını söylediğini ve pek çok kadının da benzer bir süreçten geçtiğini düşündüğünü ifade etmiştir.

Eşimden korkmuşum demek ki. Çünkü mesela ben onunla konuşurken kapıya polis geldi ve polis 'ablanız sizi çok merak etmiş, endişelenmiş can güvenliğinizden şüphe ediyor diye geldik' diyor. Eşim aynen şöyle 'hayatım, ablan seni neden aramadı polisleri aradı' yalnız bundan 5 dakika önce içerde şey var, kaos var. Ben tokatları yiyorum falan, tokatlar demeyim de, bir tane atmıştı orda. Polise ben diyemedim orda, niye biliyor musunuz? Çoğu kadını anlıyorum, polis gidicek ve çemberin içinde biz kalıcaz. O kapı kapandığı zaman ben o ne yapacağı belli olmayan vahşi insanla aynı evde kalıcam. Yani o anda kişi herhalde canını mı düşünüyor, nedir bilemiyorum ama o kadınları anlıyorum ben. Ben söyleyemedim orada 'bu kişi bana şiddet uyguluyor' diyemedim. Korku, bizi bitiren şey korku.

Nitekim Turkuaz da kapıya gelen polislere görünmesi ve eşinin korkusundan gerçeği söyleyemediğini ifade etmiştir.

Karşı komşum polis çağırıyor bunu duyduğu zaman, polis kapıya geliyor. O sırada büyük görünmem de var. Dediği şey 'karım sinir krizi geçirdi, o yüzden böyle bağırsık çağırış oldu, soğuk suya tuttum ben onu kendine gelsin diye', aşağıya alınıyor. ...Görümcem arkamda yanlış bir şey söylemeyeyim diye devamlı eli etimi tutmuş bir şekilde bekliyor, 'sakın ha' dedi, 'Hasan içeri girerse seni yaşatmazlar' dedi, o şekilde bir baskı oldu. Mecburen evet, dedim 'ben sinir krizi geçirdim, eşim de müdahale etti' şeklinde oldu.

Bu noktada kadınların polise gerçeği söyleyememesi Fuşya'nın da dediği gibi 'polis gidecek o evde sen kalacaksın' noktasında anlamlı olmaktadır. Orada belki de kadınlara

'gidebilecekleri bir yer' olduğu söylene ya da kadınlar hukukun ve adaletin gerçekten yanlarında olduğunu bilseler belki de tüm süreçleri değişebilirdi. Bununla birlikte polise gidecek 'cesaret'i toplayan kadınların karşılaştığı olumsuz tavırlar ve arabuluculuk işlemlerinin de kadınların yardım arama süreçlerine olumsuz yönde etki ettiğine değinmek gerekir. Şiddete maruz kalan kadınların ilk başvurduğu yer olarak ifade edilen kolluk kuvvetlerinin yanlış uygulamalarına başka araştırmalarda da değinilmiştir (Sallan Gül, 2013; Irmak S. , 2014; Bilgin, 2015; Yavuz, 2018; Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018). Kolluk kuvvetlerinin kadına yönelik şiddet konusunda bilinçli olmaması, kadın bakış açısına sahip olmaması, ataerkil düşünce yapıları ve 'ailenin bütünlüğü'ne olan inançları ve bu uğurda arabuluculuk yapmaları maalesef şiddeti pekiştirmektedir.

Polisi çağırdı, polisler şey demiş 'aile kavgası'. Ablam demiş 'illa birinin ölmesi mi lazım, haberlere çıkanlar da aile kavgası, karısını öldürüyor onlar da aileydi, lütfen gelin'. (Leylak)

Karakolda bekledik bir gece eşimle beraber hani şikâyetimi geri almam için uğraştılar. Jandarma. Hani 'eşine geri dön' diye hani şey yaptılar, söylediler, hani bir gece o yüzden bekletiler beni sonrasında ertesi gün götürdüler beni... (Kırmızı)

Yapılan araştırmalarda da kadınların özellikle aile desteği göremediği durumlarda şiddeti sakladığına ve yardım arama davranışı göstermediklerine yer verilmiştir (Akçer Demir, 2006; Okutan, 2007; Bilgin, 2015; Yavuz, 2018). Şiddeti paylaşmama nedenleri olarak da şiddetin geçici ve düzelecek olduğuna inanma, sabretme, sahipsiz kalacağını düşünme, gidecek yerinin olmaması, çaresizlik, toplumsal baskı, çocuklar için katlanma ve şiddet uygulayanın tehditleri olarak ifade edilmiştir. Kadınlarla yapılan görüşmeler de bu araştırmalarla benzer sonuçları ortaya çıkarmıştır. Bu noktada kadınların duygusal destek ve bilgi desteğinin eksikliğini yaşadığını yinelemek doğru olacaktır.

Kadınların aileleriyle birlikte şiddete maruz kaldıklarını paylaştıkları arkadaşlarının veya şiddete şahit olan komşularının desteklerine duygusal destek çerçevesinde değinmek gerekli görülmüştür. Şiddete maruz kalan kadınların aileleri dışında şiddeti paylaştıkları birileri olup olmadığı sorulduğunda kadınlar arkadaşlarının ve komşularının kendilerine destek olmaya çalıştıklarını ancak çoğu kez eşin kendilerini

arkadaş çevrelerinden soyutlamaları veya eşin komşuları tehdit etmeleri sebebiyle evden çıkacak desteği bulamadıklarını ifade etmişlerdir.

Sonra kendimi yola atmıştım, 'beni hastaneye işte götürün' diye bağırmıştım. Çünkü çok kötüydüm üstüm böle kan dolmuştu, burnum bu tarafa gitmişti işte. Ondan sonra komşumuz demişti ki 'seni arabayla götürürüm ama' arabası var 'kesinlikle şikâyetçi olmayacaksın söz ver bana' diye. Ya bu sözü verdikten sonra beni hastaneye götürdü. Hastanede de dakikalarca saatlerce bekledi tabi şikâyetçi olmadım. (Yeşil)

Ya hep komşular biliyordu, hani belliydi, hani kapıyı çalıyorlardı, 'Hasan yapma, vurma, etme' gibisine. Ama şey değillerdi, ya insanlar menfaatlerini düşünüyorlardı. Çünkü o adam o kadar pislik bir adam ki, biliyorlar onlara da zarar vereceğini, bir kere kapıya vurup gidiyorlardı. Biz bağıryoruz hani, 'yardım edin, gelin, polis çağırın' hani daha kötü ne yani, o kadar ileri düşünemiyordum ama bağıryordum. Geliyorlardı, kapıya vurup geri gidiyorlardı. (Leylak)

Biliyo, çevre de biliyo ama herkesin kendi sorunu diye susuyor çevre de. (Zümrüt)

Tanıdıkları insanların duygusal ve bilgilendirici destekleri ile evden çıkış yolu bulunduğunu ifade eden kadınlar da vardır.

Kızım 4. sınıfta okul pikniğine gittikleri sırada ben de pikniğe gidiyorum diye çıktım, ama bu piknik olayını zaten öğretmenin bilgisi vardı benim yaşadığım durumdan, sınıftaki bir iki velinin haberi vardı. Onlar da destek oldular 'Turkuaz işte böyle böyle bir şey yaparız, sen eşyalarını getirirsin bize, pikniğe geldiğin zaman seni oradan çıkartırız, karakola göndeririz'. (Turkuaz)

Bi de bizim ev sahibinin torunu beni biraz bilgilendirmişti. 'Yani polise gidersen sığınmaevleri var, sığınmaevinin birine yerleştirirler seni demişti' daha önce 'rahat edersin'. (Pembe)

Kadınların çocukları için şiddete katlanma veya çocuklarına bakacak gücü olmadığı için şiddetli ilişkiyi bitirememesi de önemli bir noktadır. Kadınların boşanmaya ilişkin düşüncelerine yer verilen alt temanın altında da değinildiği üzere kadınlar çocuk sahibi olduktan sonra çocuklarını babasız bırakmamak, çocukları tarafından suçlanmamak, çocuklar 'aile' ortamında büyüsün diye şiddetli ilişkisine devam etmek noktasında hareket ettiklerini özellikle boşanmış ailelerin çocukları olan kadınların olumsuz yaşam deneyimleri sebebiyle bu tutumda oldukları görülmüştür. Araştırmaya katılan kadınlar içinde çocukları 'ayak bağı' ve eşten/eski eşten kurtulma noktasında 'engel' olarak ifade eden kadınların yanında çocuklarından destek aldığı söyleyen onları 'koltuk değneği' olarak tanımlayan kadınlar da olmuştur. Bu noktada belki de kadının çalışması ve kendi ayakları üzerinde durması gerektiği halde bakmak zorunda oldukları çocuklarının yaşlarının önemine değinmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Çocukları kendine destek olarak gören Mor'un çocuklarının yaşları 16, 14 ve 4 iken çocuğunun elini kolunu bağladığını ifade eden Sarı'nın yanındaki çocuğunun yaşı 3.5'tur. Sarı'nın oğluna bakması bir yandan da kendi düzenini kurması pek tabii Mor'dan daha zor olacaktır.

Şiddetin normalleşmesi ve yok sayılması konusunda Lungren (2012) şiddetin sıradan olması ve toplumumuzda normal karşılanmasının toplumsal cinsiyet kavramı ve dolayısıyla kültür ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Nitekim şiddetin normalliğini destekleyen ve süreğenliğini sağlayan pek çok öğreti bulunmaktadır. Atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış birtakım yargılar kuşaklar arası aktarımı sağlayarak şiddeti ve normalliğini pekiştirir. Kadınlar ailelerinden, toplumdan ve kolluk kuvvetlerinden bu tarz ifadeleri duyduklarını aktarmışlardır. Ayrıca bu öğretiler tıpkı toplumsal cinsiyet gibi aileden başlamak üzere, okul, arkadaşlar, medya, kitaplar, hukuk ve benzeri tüm sosyal çevrelerden sağlanmaktadır.

Şiddet konusunda basının ve medyanın taraflı diline Köşgeroğlu (2010) tarafından değinilmiş ve her gün gazetelerde veya televizyonda yer alan haberlerde şiddeti körükleyen ve kadını suçlayan bir dil kullanılmasına itiraz ederek bu ayrımın toplumsal cinsiyet rollerine uymayan davranışlar karşısında kadınların şiddete maruz kalmasının normal olduğu mesajını verdiğini iletmiştir. Geçtiğimiz son 8 yılda bu konuda herhangi bir gelişme kaydedilmediğini aksine kadına yönelik şiddete karşı verilen cezaların türlü

sebeplerle azaltılıyor olmasının şiddetle mücadele noktasında kadınlarda da olumsuz bir algı yarattığı söylenebilir.

Toplumsal cinsiyet rol kalıpları ve kültürün de etkisiyle şiddete 'susmayan' kadının toplum tarafından baskıya maruz kalmasına daha önceki temada değinilmiştir. Bu baskı özellikle 'dul kadın' noktasında damgalanma olarak ifade edilebilir. Nitekim kadınlar boşanma konusunda fikirlerini söylerken kendileri boşanmayı normal karşılasalar da toplumdaki 'dul kadın' damgasıyla mücadele etmenin zor olduğuna değinmişlerdir. Dul erkeğin 'özgür' dul kadının 'sorunlu ve kötü yola düşmeye açık' olarak kodlanması yani bu damgalanma kadınların yardım arama davranışı göstermesine olumsuz bir etki yapmaktadır.

Hani böyle tek başına kadın olmak, evlenip ayrılıp yaşamak çok zor. Toplum yüzünden. Ailede de en başta en yakınlarıyla bile problem oluyor yani, yakınlarından bile hoş görülüyor hani evlendi boşandı. İşte düzenli, dengeli bir insan olsaydı zaten evliliğini sürdürürdü gibi bakıyorlar işte. (Zümrüt)

Dul olması kötü bir şey galiba, insana böyle kötü gözle bakıyorlar. Yani, kötü gözle derken böyle bir menfaat bekliyorlar yani bir çıkar bekliyorlar, yani. Bu yönden kötü, kadının rolleri kötü. Ama tabi ki ayaklarının üstünde dimdik durursanız hiçbir şekilde hiçbir şey olmayacağına buna inandım. (Mavi)

Öyle bence bir algı var kadınlar üzerinde, dulsan zaten her an yatılmaya hazırsın. Çünkü yani bu bide garip, ihtiyacı da var zaten modunda. Çok değişik saptamaları var yani insanımızın ya. Evet, benim ihtiyacım var, neye ihtiyacım var anlaşılmaya ihtiyacım var, buysa eğer bu. (Fuşya)

Kadınların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere toplumsal cinsiyet ile ilişkili kültürel etkiler, dul kadın damgası, şiddet döngüsü ve dinamiği, destek yetersizliği yardım arama davranışlarına çoğunlukla olumsuz yönde etki yapmıştır. Bunun yanında kadınların eşlerini seviyor olmaları, aile öğretilerinin toplum bakışı ile aynı yönde olması, daha önceki yardım girişimlerinin başarısız ve olumsuz tepkiler ile karşılanmış olması, bilgi

eksiliği nedeni ile kadınların 'gidecek yerlerinin olmaması' olduğunu bilmemesi kadınların evlilik öncesi ve evliliklerinde uzunca bir süre şiddete maruz kalmalarına sebep olmuştur.

4.3.3. Son Nokta: 'Ölüm Tehdidi'

Bu başlık altında kadınların şiddette son nokta olarak değerlendirdikleri olayların ne olduğu ve evi terk etme kararını nasıl aldıklarına yer verilmiştir.

Kadınların evi terk etmeme ve yardım arama davranışı göstermemelerinin altında yatan sebepleri fark ettikten sonra bir diğer aşama son noktanın ne olduğunun öğrenilmesidir. Kadınlara şiddetin son boyutu, evi terk etmeye ne zaman karar verdikleri sorulduğunda cevapların çoğunlukla ölüm tehdidi içerdiği görülmüştür. Kadınların ölümle yüzleştiklerinde 'can havli' ile evden çıktıkları ve ölüm korkusuyla evi terk etme gücünü buldukları anlaşılmıştır. Sallan Gül (2013) de araştırmasında kadınların sığınmaevine geliş öykülerinde fiziksel şiddetin normalleştirildiğini, evliliğin ve erkeğin bir hakkı olarak görüldüğünü, kadınların bu öğrenilmiş çaresizliği neticesinde son çare olarak evden ayrılma sürecini başlattığını ifade etmiştir.

Ondan önce zaten hep dövüyordu, saçından tutup sürüklüyordu evin içinde, kapının önüne atıyordu gece yarısı 'defol git' diyordu bana. Ben hani gece olduğu için, hem de bilmiyorum çıkma korkusu oluyordu evden çıkmıyordum. Ama en son olayda boğazıma bıçak dayadığı için, artık öldüreceğini düşündüğüm için çıktım. (Turuncu)

17 saat boyunca o adama, hiç uyumadım, yalvardım, 'baba yapma, etme, şöyle baba, böyle baba'. ...Babam annemi yere yattırdı, yani elinde bıçak, diyor ki ama 'sizi öldürdükten sonra kendimi de öldürücem, ben bir daha hapse giremem, ceza alamam' diyor, zaten 50 yaşına yakın bir yaşı var.(Leylak)

Eşim beni aradı sonradan 'gelicem ağabeylerinin tamamını vurucam, seni de vurucam, o eve gömücem' falan filan o anki korkuyla kaçmaya karar verdim. (Pembe)

Bana dedi ki 'seni ibreti âlem için bu insanların içinde boğarım' dedi. Ben de 'öyle mi' dedim, hemen (parmağını şıklatıyor) hastaneye girdim, tuvalete saklandım. Bir tur geldi aradı beni. Şaka gibi ya gerçekten. (Fuşya)

'Kalk, konuşcaz seninle' dedi, beni elimden tuttuğu gibi kaldırdı. Elinde bıçaklar, kızımın dolabına vuruyor böyle, hızlı hızlı vuruyor, bütün dolaplarını böyle her tarafını bıçak izi yaptı. O arada ellerini de kesmiş, kanlar olduğu gibi halıya dökülüyor, ya dedim 'ne yapıyorsun hem kendine zarar veriyorsun, hem çocuğuna zarar veriyorsun, hem bana' dedim. 'Ne yapmaya çalışıyorsun, bak dedim şu anda iyi değilsin sana kahve yapayım oturup konuşalım' dedim... 'Hayır' dedi, kalktı 'seni öldürücem' dedi, 'önce kızını öldürücem, sonra seni öldürücem', dediği laf bu. (Mavi)

Kadınların ifadelerinden de anlaşılmıştır ki sosyal desteği yetersiz olan ve ekonomik gücü olmayan, yıllarca eşinin şiddetine maruz kalmış kadınlar 'gidecek yerleri' olmadığı için ancak ölüm korkusu ile evden çıkabilmişlerdir. Nitekim araştırmalar da kadınların yaralanmaları ciddi boyutta olmadığı sürece veya çocuklarına zarar verme tehdidi gibi korkutucu hale gelmediği takdirde resmi bir yardım arama noktasına gelinmediğini, bu eşiğe ulaşmadan önce şiddetin resmi hizmetlerden yardım almaya yetecek kadar ciddi olduğunu düşünmediklerini ortaya koymuştur (Aureala, 2001; Acevedo, 2005; Okutan, 2007; Park, 2009; Sallan Gül, 2013; Şahin, 2013; Bilgin, 2015; Yavuz, 2018).

Leyla Kuzu'nun (2014) da sığınmaevleri ve danışma merkezlerini ihtiyaçlar çerçevesinde değerlendirdiği araştırmasında yaptığı görüşmelerde kadınların şiddet ortamından uzaklaşma sürecini olumsuz etkileyen pek çok nedenin olduğu, bu nedenlerin kadınların tek başlarına yaşamasının hoş karşılanmaması, kadınların çocuklarıyla birlikte aileleri tarafından kabul edilmemesi, düşük ücretli işlerin geçimlerini sağlayamaması, sığınmaevi algısı ve sığınmaevlerinden sonra yaşanan gelecek korkusundan oluştuğu ifade edilmiştir. Bu noktadan hareketle kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, kadınlık ve annelik algıları ile aile desteğindeki yetersizlik, sığınmaevi bilinmezliği ile birlikte yardım arama davranışını olumsuz yönde

etkilediği söylenebilir. Kadınların sığınmaevi algıları ve süreçleri bir sonraki temada detaylı olarak değerlendirilecektir.

4.4. SİĞINMAEVİ ve HİZMET DEĞERLENDİRMELERİ

Bu başlık altında; kadınların sığınmaevi süreci ve sığınmaevi/evlerindeki olumlu ve olumsuz deneyimleri olarak 2 alt temaya yer verilmiştir. Kadınların sığınmaevini ne zaman, nasıl ve kimden öğrendikleri, sığınmaevi ile ilgili dışarıdan duydukları, önyargıları, sığınmaevinde kalırken hissettikleri ve sığınmaevi deneyimleri, sığınmaevi hizmeti değerlendirmesi kadınların anlatıları ile analiz edilmiştir.

4.4.1. Sığınmaevi Süreci: 'Sığınmaya Mı Düşün?'

Bu başlık altında kadınların sığınmaevini nasıl ve nereden öğrendikleri, kim tarafından yönlendirildiklerine dair bilgilere yer verilmiştir.

Kadınların şiddet ölüm boyutuna varana kadar evden çıkamamaları ve buna sebep olan faktörler önceki temalarda incelemiştir. Ölüm tehdidi ile yüzleşene kadar şiddete maruz kalan kadınlar ailelerinden destek göremedikleri için gidecek bir yeri olmadığını düşündükleri için evliliklerini sürdürmeye devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Şiddette son noktaya gelindiğinde kadınlar sığınmaevi tanıştıklarını, bazıları sığınmaevini televizyon aracılığıyla, bazıları arkadaşlarından ve bazıları da kolluk kuvvetlerinden öğrendiklerini aktarmışlardır. Sığınmaevlerinin ülkemizde faaliyete geçmesi 1990'larda olsa da günümüzde yaygınlaştığı, sayılarının arttığı ve geniş bir kitle tarafından bilindiği düşünülmektedir. Oysa araştırmaya katılan kadınların pek çoğu şiddette son noktaya gelene kadar sığınmaevinden haberdar olmadıklarını ifade etmişler, bu da sığınmaevinin görünürlüğünün artırılmasının önemli olduğuna işaret etmiştir.

Televizyonda falan görüyordum hani 183 reklamı var ya oradan görmüştüm, oradan benim aklıma düşmüştü aslında. En son kavgamız büyük olmuştu, bana dedi ki 'ben işe gidiyorum, gelicem seni öldürücüm, herkese ibret olsun şuraya asıcam' falan deyince bana bir de bana vurdu gitti ya, ondan sonra ben hemen aradım 183'ü. İşte bana ne yapmam gerektiğini söylediler, ben işte gittim karakola. (Eflatun)

Keşke en başında şey olsa ama işte bilinçlendirilmediğimiz için, bi tutunacak dal olmadığını düşündüğümüz için. Sonradan bilgin oldu sığınmaevinden falan hani. (Zümrüt)

Ama gidiyorum, gidip geliyorum, jandarma da 'bunlar zaten ailevi konular, bunlar geliyor, barıştırıyor' diye uzak kalıyorlar hani. En sonunda 'kaymakam'dan artık bir kâğıt çıkaralım da' dedi sen de böyle 'bıktık biz senden' dedi 'seni, Samsun'da sığınmaevi var oraya götüreyim' dedi. İlk sığınmaevine oraya gitmiştim. (Beyaz)

Kadınların sığınmevleri hakkında bilgileri olmaması ile 'gidecek yerim yoktu' algısı arasında bağ kurmak önemlidir, çünkü kadınların çoğu 'sığınmaevini bilseydik, çoktan giderdik' ifadesinde bulunmuşlardır. Kadınların bilgi eksikliğinin de yardım arama davranışına etki ettiğine değinilmiştir. Özellikle kadınların şiddete maruz kaldıklarında aile ve çevresinden destek göremediği zaman gidecek bir yerleri olmadığı düşüncesi ile evi terk edemedikleri ve şiddete katlanmaya devam ettikleri bu araştırmada ve yapılan diğer araştırmalarda ifade edilmiştir.

Yeni evlendiğim zaman çok şiddete maruz kaldım ve kadın sığınmaevi olduğunu bilmiyordum. Ee yani ailem de istemeyeceğini düşündüğüm için hiçbir şekilde aileme de söyleyemedim ilk zamanlar, ee şiddete çok maruz kaldım yani. (Kırmızı)

Hani ilk sıralar, ilk evliliğimde çok dayak yedim onu söyleyim, o zamanki düşüncelerimi söyleyim. Kadınla ilgili bu kadar çok bi şey yoktu. Hani mor çatıdır, sığınmaevidir, şudur, budur yoktu. Benim bildiğim tek bi tane Konya'da vardı, onu taa ben evlendikten kaç seneleer sonra duydum. Hani bu başvurduğumda bile ben Uşak'ta sığınmaevi olduğunu bilmiyordum. (Mor)

Kadınların daha önce hiç duymadıkları sığınmaevine gelmeye nasıl karar verdikleri ve yaşadıkları duyguların ne olduğu sorgulandığında, ilk izlenim olarak kadınların sığınmaevini hapisane olarak gördükleri, bilinmezlik olarak gördükleri ve tedirgin oldukları sığınmaevine alışmakta zorlandıkları öğrenilmiştir. Sığınmaevlerinin gizliliği

ve kapalılığı sebebiyle adından çok bahsedilmemesinin kadınları korkuttuğu düşünülmüştür.

Ben böyle işte açıkça söyleyeyim böyle hapishane gibi, bütün mesela kadınların böyle alt alta üst üste yattığı, öyle bir yer, koğuş gibi canlandırdım. Hani hapishanelerde böyle şeyler olur ya, o şekilde geldi kafama. Dedim nasıl bir yere gidiyorum ben. Sonra işte ilk kabule götürdü işte polisler... O gün hep ağlamaklı geçti zaten günüm, ilk kabule gittiğim ilk gün. (Mavi)

Ya internetten bakıyorum sığınmaevi hani nasıl bir yer acaba, ne olacak. İşte Ankara'da ilk sığınmaevine gittik, 20 gün orada kaldık. Ama bu adam bizi hala arıyor Ankara'da. O 20 gün bizi dışarı bırakmadılar, 20 gün kafayı yedik, kimseye, telefonlarımızı aldılar, ablamla görüşemiyoruz annem, ben, kardeşim. İşte buraya geldik, işte dediğim gibi çok ağladım, yemek yemedim, insanlar çok tuhaftı. (Leylak)

Daha önce hiç duyulmayan ve hakkında bilgi sahibi olunmayan bir yere gitmek hiçbirimiz için şüphesiz zordur. Ancak kadınların can güvenliği riski ile bu zorluğu başarmaları bile büyük bir adımdır. Nitekim sığınmaevinde kadınlarla yapılan görüşmelerde bu durum sıklıkla vurgulanmaktadır.

Kadınlara sığınmaevine gelmeden önce önyargıları olup olmadığı veya sığınmaevinde sürecinde sığınmaevinde kalışları hakkında ne gibi tepkiler aldıkları sorulmuştur. Kadınların çoğu sığınmaevinin kötü bilindiği, 'genel ev' olarak değerlendirildiğini ifade etmişlerdir. Bu durumda bir kadının şüphesiz ihtiyacı olsa bile toplum tarafından damgalanmamak için sığınmaevine gelmekten kaçınacağını düşündürmüştür. Nitekim Leyla Kuzu'nun (2014) da araştırmasında ifade ettiği üzere sığınmaevlerinin bilinmezliği ve görülmezliği sebebiyle karalanmaya ve kötülenmeye açık olduğu, kadınların ailelerini ve kendilerini 'rezil' edecekleri korkusu ile sığınmaevine gelmek konusunda ikilem yaşadıklarıdır. Yardım arama davranışının ortaya çıkmasında bir engel olarak değerlendirilen damgalanmanın sığınmaevine gelme ve sığınmaevinde kalma noktasında da kadınları etkilediği görülmektedir. Nitekim Uçan (2011) da araştırmasında kadınların sığınmaevinde kalmaları ile damgalandığına değinmiştir.

Uçan'ın araştırmasına katılan kadınlar sığınmaevinde kaldıkları öğrenildiğinde etraftaki insanlar tarafından küçümsendiklerini, 'evden kaçan kadınlar' olarak damgalandıklarını, hatta sığınmaevinde kaldıkları için iş bulmalarının zorlaştığını veya iş bulmaları durumunda tacizle mücadele etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan kadınlar da sığınmaevine yönelik duyularını benzer şekilde ifade etmişler, çoğunluğu sığınmaevine geldikten sonra düşüncelerinin değiştiğinin altını çizmişlerdir.

...birkaç kişiden duydum ben hatta çıkan arkadaşlardan da duydum. 'Ya sığınmaevinden çıktığımızı söylediğimiz zaman bize farklı bir gözle bakılıyor', ne yönden dediğim zaman affedersiniz o.. gözüyle. Orada kalanların çoğu kötü kadın gözüyle bakıldığı söyleniyordu. (Turkuaz)

İnsanlar hani dışarıdan bakınca kötü bir yer olarak, çok baskı altında tutulan bir yer olarak biliyorlar ama tam tersi. İnsanın kendi evinden bile rahat bir yermiş (gülümseyerek söylüyor) onu gördüm ben. (Turuncu)

Bizinkiler de ben oraya gidince hani farklı yere düşmüş gibi zannettiler, bu kez ailem oralara yalvarmaya geliyor, yalandan ağlıyor. Orayı şey gibi zannediyorlar genel ev gibi zannediyorlar, 'oralara gitti, böyle adı çıkar' diyorlar. (Beyaz)

Toplumun sığınmaevi algısı kadınları sığınmaevinden uzak tutmaktadır, nitekim Demiröz'ün (1996) araştırmasında ifade ettiği gibi kadınlar zor durumda kalan kadınlara sığınmaevini önerse de kendilerinin sığınmaevine gitmeyeceğini belirtmişlerdir. Aradan geçen bunca zaman içerisinde sığınmaevi algısının değişmediği kadınların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Geleneksel düşünceden temel alan 'kadının yeri evidir' algısı ile kadınların ne olursa olsun evlerinde kalması, evinin dışındaki her yerin 'kötü yer' olduğu düşüncesi ve insanın toplumsal bir varlık olarak toplumsal dışlanmadan uzak kalmak istemesi gibi sebepler göz önüne alındığında şiddetle mücadelede en önemli mekanizmalardan biri olan sığınmaevleri kötülenmeye ve işlevsizleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada sığınmaevlerini 'konukevi' olarak adlandırmanın da sığınmaevlerinde kadınların 'misafir' olduğu algısı ile birlikte şiddeti yok sayan bir bakıştan kaynaklandığını ve sığınmaevlerinin işlevsizleştirilmesine neden olduğunu söylemek gerekir. Nitekim Kelebek (2017) de sığınmaevi ifadesi yerine konukevi

ifadesinin kullanılmasına karşı çıkmış bunu da evde ikamet eden kadınların ev içerisinde ne kadar süre konuk olarak kaldığı ve bu sürenin sonunda bitiminde evden çıkartılacağı anlamı barındırdığı noktasında açıklamıştır. Sığınmaevinin konukevi olarak ifade edilmesi şiddeti yok saymanın yanı sıra kadınlara sığınmaevlerinde kurallara uydukları sürece ‘konuk’ olarak kalacakları mesajını vermektedir. Bu sebeple konukevi ifadesinin kullanılmasına çağrışımlarını engellemek adına karşı çıkılmaktadır. Konukevi ifadesi geçtiği sürece kadınlar o evleri kendi evleri olarak benimseyememekte ve kendilerini güvende hissedememektedir. Yine bu ifadenin kullanılmasının ardında yatan bu çağrışımlar sebebiyle kadınlara verilen hizmet ‘konuk’ etmekten öteye gidememektedir.

Kadınların ve toplumun sığınmaevine bakışının yanında bir de kadınların ailelerinin sığınmaevine bakışını değerlendirmek önemlidir. Nitekim kadınların aileleri de toplumla benzer şekilde ‘kapalı bir kutu’ olan sığınmaevine karşı iyimser değillerdir. Kadınlar için ‘son çare’ olan ve şiddetle mücadelede en önemli rolü oynayan sığınmaevlerinin gizliliği ve bilinmezliği kadınların kendi içsel mücadelelerinin yanında bir de aileleri ve toplumla mücadelesini gerekli kılmaktadır. Toplumun sığınmaevine bakışı nedeniyle hem kadınlar hem de yanlarında olan çocuklar bu durumdan etkilenmektedir. Çünkü sığınmaevi ‘son çare’ olmanın yanında kadınlar ve çocuklar için ‘çaresizliği’ ve ‘kimsesizliği’ de ifade etmektedir. Bunu Mor’un ifadeleri ile açıklamak yerinde olacaktır.

Çocuklara dediğim şey sürekli şu yeri geliyor sığınmaevinde kaldıkları için çok utanç duyuyorlar, haddinden fazla utanç duyuyorlar. Niye? Onların gözünde sahip çıkan hiç kimsemiz yok, orada kaldık. Hani onlara diyom bu sizin ayıbınız değil, ama anlatamıyosun.

Bu noktada sığınmaevinde kadını ve çocukları güçlendirici çalışmalar yaparken sığınmaevinde kalmanın olumlu ve olumsuz yönlerine değinmek, onları bir de bu yönden güçlendirmek önemli görülmüştür. Nitekim araştırmacının sığınmaevindeki deneyimlerinde kadınların ‘sığınmaevine düştük’ ifadesiyle sıkça karşılaştığı bu durumda hâlihazırda şiddete maruz kaldığı için özgüveni düşük olan kadınlara sığınmaevinde kaldığı için maruz kaldığı/kalacağı damgalanma ile de mücadele edebilmesi için destek verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Sığınmaevi ve işlevi

konusunda toplumu bilgilendirici çalışmalar yapmanın da bu algıyı yıkma konusunda olumlu bir adım olacağı düşünülmektedir. Nitekim Rasool (2012) da araştırmasında benzer şekilde bazı kadınların sosyal hizmetten, sosyal hizmet uzmanlarının varlığından, sığınmaevlerinin işlevlerinden ve şiddet durumlarında oynadıkları rolün farkında olmadıklarını, bu tarz durumlarda bir telefon numarasından daha geniş çapta bilgilerin paylaşılmasının işlevsel olacağından bahsetmiştir. Şiddet Danışma Hattı, Kadın Danışma Merkezleri ve Sığınmaevleri ile ilgili iletişim bilgilerinin yanı sıra, sosyal hizmet uzmanının ve sığınmaevlerinin kadınlara nasıl ve hangi hizmetleri sunabileceğine dair pratik bilgilerin, sığınmaevlerinin gizliliğini zedelemeyecek şekilde görsellerinin paylaşılmasının kadınların bu kaynakları kullandığında ne gibi faydalar sağlayacaklarına dair fikir sahibi olmaları noktasında önemli bulunmuştur. Sığınmaevleri hakkındaki bilgi eksikliğinin giderilmesinin kadınların yardım arama davranışlarına olumlu yönde etki yapacağı düşünülmektedir.

4.4.2. Olumlu ve Olumsuz Deneyimler: ‘Ne Onunla Ne Onsuz’

Bu başlık altında kadınların sığınmaevi süreçleri, hizmet beklentileri, sığınmaevinde yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimlere yer verilmiştir.

Kadınlara sığınmaevi hizmetini nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda çoğunluğu iyi yönde değerlendirdiğini, evinde bulamadığı huzuru bulduğunu ifade ederken, bazıları sığınmaevlerindeki uygulama farklılıkları, personel yetersizliği, hizmet kalitesi gibi sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim sığınmaevi ile ilgili yapılan araştırmalarda da çok az bir oranda bile olsa kadınların sığınmaevi hizmetinden memnun olmadığına bunun sebeplerinin de fiziksel koşullar, idareciler ve personellerin tutumu ve sığınmaevindeki kurallar olduğuna değinilmiştir (Sallan Gül, 2013; Irmak S. , 2014; Yavuz, 2018).

Yani, kadın sığınmaevi iyi ki açılmış. Hani ben, yani ilk başta evlendiğim zaman kadın sığınmaevi olsaymış olaylar hiç bu şekilde olmayacaktı ve benim iki çocuğum olmadan ben eski eşimden kurtulmuş olacaktım tamamen. Boşandım ayrıldım ama çocuklar var hiçbir şekilde kurtulamıyorum yani avantaj dezavantaj oldu yani benim için. (Kırmızı)

Zaten benim en büyük ihtiyacım can güvenliğim, ben yukarıda kafamı koyup rahatça yatıyorum. Ben evde uyumadığım uykuyu burada uyuyorum. (Leylak)

Nasıl söyleyeyim, evimde görmediğim huzuru gördüm birincisi onu söyleyeyim. Rahatlığı gördüm. Kızımın da olsun benim de olsun, tamam kendimce sorunlarım vardı, psikolojik sorunlarım vardı, ama bunları sizlerin sayenizde, psikiyatrinin sayesinde, psikologunuz sayesinde yani buranın, herkesin sayesinde çok iyi bir yer olduğunu öğrendim. Her şey yeterliydi ki fazla fazla. Evimde yemediğimiz şeyleri yedik bu kadar söyleyeyim, kızım da olsun ben de olsun çok huzurluydum öncelikle. Alkolik kahrı çekmedim bir yıl boyunca, her gece sarhoş kapıma gelmedi, bunun huzuru güvenliği içinde çok rahat bir şekilde, o kadar rahattım ki anlatamam. Yani güzel şeyler kattı, daha iyi şeyler öğrenmemi sağladı, daha her şeye bakış açım, her şeyden önce bakış açım değişti. (Mavi)

İnsanın kendi evinden bile rahat bir yermiş (gülümseyerek söylüyor) onu gördüm ben. Ne söylediysek, ne istediyssek geri çevirmedi. İnsanın kendi evinden daha rahat, daha hani huzurlu. (Turuncu)

Kadınların sığınmaevinden memnun olduklarını dile getirirken kullandıkları ‘huzur’ ifadesi gelecek beklentileri ile de uyumaktadır. Kadınlar sığınmaevinde şiddetsiz bir hayatın varlığını öğrenmekte, kendilerine sağlanan desteklerle birlikte güçlenmekte ve huzurlu bir hayatın var olabileceğine dair inançlarını pekiştirmektedir. Şüphesiz bu da kadınların sığınmaevinde karşılaştıkları meslek elemanları ve idarecilerin feminist bakışa sahip olması, ‘ailenin bütünlüğü/kutsallığı’ndan ziyade kadının ve çocuğun iyilik halini ön plana alması ve kadının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ile doğru orantılıdır.

Sığınmaevinde kadın bakış açısına sahip meslek elemanlarının ve feminist sosyal hizmet uygulamasının olmaması durumunda kadınların evlerine geri gönderilmeye çalışıldıkları, hatta bireysel görüşmelerin yapılmadığı da kadınların ifadelerinde yer almıştır. Sığınmaevlerinin sadece güvenli barınak olmadığı, sığınmaevine gelen kadınlarla güçlendirme odaklı çalışmalar yapılması gerektiği, aile ve eş ile arabuluculuk yapılmayacağı, kadınların ekonomik olarak özgürleşmesine olanak tanınması ve bu

yönde desteklenmesi gerektiğinin bilincinde olmayan meslek elemanları tarafından sığınmaevlerine bakış olumsuz olmaktadır. Sallan Gül (2013) de araştırmasında 24 sığınmaevinin 19'unda sığınmaevi yönetimlerinin arabuluculuk yöntemini benimsediklerini hatta bu yöntemin kurumsal olarak kabul edildiğini 'aile odaklı' düşündüklerini görüşmecilerin kendilerinin ifade ettiklerini belirtmiştir. Görüşülen kadınlardan çok azı özellikle birden fazla sığınmaevi deneyimi olan kadınlar kişisel ihtiyaçların dışında mesleki çalışmaların çok az kurumda iyi olduğu ifade etmişlerdir. Bu ifadeler sığınmaevlerindeki mesleki çalışmaların, kalifiye ve feminist bakış açısına sahip personelin yetersizliğini görünür kılmaktadır. Mor Çatı Vakfı (2018) da yayınladığı raporda arabuluculuk yaklaşımının yanında kadınların sığınmaevlerinde kadınların telefon kullanmalarının ve dışarıya çıkmalarının yasaklanmasının feminist yaklaşımdan uzak olmasının yanında kadınları güçlendirmek yerine bağımlı ve şiddet içeren yeni bir hayat deneyimi edinmesine neden olduğu ifade edilmiştir.

...oraya geldim işte sığınmaya, oranın kapalı bir kadın müdürü vardı. O da sürekli şey kafasında 'olur böyle şeyler, kocanıza dönün, böyle kaç gün buralarda, her evde kavga olur' o sürekli gönderme taraftarıydı. ...Sığınmaevinde gitsin diye bakıyorlar, işlerini layıkla yapmıyorlar, 'evine, kocana dön' diyorlar; giyimini makyajını yargılıyorlar, hikâyenle dalga geçiyorlar ben bunları da gördüm. ...Bazen kalabalık da oluyor tabi görüşemiyoruz sosyologlarla onca yerde işini yapan 2 yer gördüm, diğerleri zorla çıkartıyorlar, tutanak tutuyor sana destek olmuyorlar. (Beyaz)

Eskişehir'e gelmeden önce amacından uzak olarak görüyordum. Çünkü haksızlık, içinde haksızlık olduğunu gördüm, bunu en çok Urfa'da gördüm, diğer yerlerde fazla görmedim. İşte amacına hizmet etmediğini gördüm, bazı yerlerde burası normalde olması gereken şey kadın sığınmanın amacı, burası istasyon yeri. Hani kadın burada duracak soluk alacak sonra hayatına devam etmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Fakat kadın burada hayata hazırlanmalı ama kadın alınıyor buraya hapisane katılır gibi katılıyor yani ne çalışmasına izin veriliyor, ne dışarı çıkarılmasına izin veriliyor, görevliler diğer kurumdan bahsediyorum. 'Şunu yap, bunu yap,

onu yap' gibi işte temizlik yaptırıyorlar, emir vererek, güvenlikler de öyle bir emir dili kullanılarak bir şeyler yaptırmaya çalışıyorlar. Yani kadın neye uğradığına şaşırıyor. Açıkçası yani ben evimden çok farklı görmedim diğer sığınmaları. (Yeşil)

Her gün oraya girerken, ha diyom ya bazı şeylerin yürütülmesi için de ister istemez bi kural olması gerektiği için, hani çoğu şeyde gerektiği için olduğu için bi şey diyemiyosun. Hani oraya girerken aranmak, telefonu bırakmak falan çok hoşuma gitmiyodu. Hani kendimi hapishaneye girmiş gibi hissediyodum, hatta diyodum da gönüllü hapishane diye. (Mor)

Irmak (2014) da araştırmasında kurallar ve yanlış uygulamalar konusuna değinmiş, kadınların telefonlarının alınması, geliş-gidiş saatlerinde sınırlamaların olması, kadınların yaptıkları ile ilgili sorgulayıcı ve yargılayıcı tavır sergilenmesinin üzerinde durmuştur. Her sığınmaevinde farklı kurallar ve uygulamalar olması kadınların nakil süreçlerinde zorluklar yaratmanın yanı sıra konulan kuralların kadınların kendi ayakları üzerinde durabileceği bir hayat kurulmasına mani olması, dışarıya çıkmasına izin verilmemesi gibi, sığınmaevini işlevsiz kılmaktadır.

Sığınmaevlerinde kalma süresinin kısıllığı da kadınların olumsuz değerlendirmelerinin içinde haklı olarak yer edinmektedir. Yönetmelikte yasal hak olarak tanınan 6 ay hayata sıfır noktasından başlayacak bir kadın için şüphesiz çok az bir zamandır ki bu süreçte kadının kendini toparlaması, sağlık sorunları varsa halletmesi, çocuğu varsa onun bakımıyla ilgilenmesi, bir diğer yandan çalışması ve para biriktirmesi ve bunların hepsini yabancı olduğu bir ortamda yapması hatta bu arada eşinden gelen tehditlere boyun eğmemesi beklenmektedir. Kadınların durumlarına göre süre uzatımı yapılabileceği ifade edilse de çoğu kez bunun yapılmadığı kadınların ifadeleri ile öğrenilmiştir.

Hani var ya her şeyisini bırakıp gelen bir insan 6 ay içerisinde, nasıl böyle eline bi sihirli değnek verilmesi gerekiyo. Hayatını hadi baştan kur, ben kendi açımdan örnek verem. Ben başka bi şehirden 3 çocukla gelmişim, bana 6 ay tamam yer bulmuşsun, yatak vermişin, yemek vermişin ama iş yok kardeşim. Ben iş çok aradım iyi kötü siz de biliyonuz, e durumumdan

dolayı sigortalı işe giremiyosun, hani çok eksiklikleri var o yönden. Hani iş imkânı da sunması gerekiyor böyle kişilerin. İşçi bulmayla bi paslaşma olur, anlaşmalı şirketler olur... (Mor)

Kadınların sığınmaevleri ile memnun olmadıkları bir diğer konu da fiziksel koşullar ve bütün kadınların ayırım yapılmadan aynı sığınmaevlerinde kalması, yani engelli, psikiyatrik rahatsızlığı olan ya da başka sorunları olan kadınlar için farklı modellerin geliştirilmemiş olmasıdır. Bu noktada farklı hizmet modellerinin olmasının özellikle psikiyatrik sorunları olan kadınlarla olmayan kadınların bir arada kaldığında yaşanan aksaklıkların giderileceğine dair öneride bulunmuşlardır. Yalçın'ın (2014) araştırmasına katılan kadınların da bir kısmı engelli olduğunu ifade etmiş ancak araştırmacı sığınmaevinin fiziksel şartlarının özellikle fiziksel engeli bulunan kadınlara yönelik düzenlenmediğini belirtmiştir. Bununla birlikte barınma ihtiyacı olan ve psikiyatrik rahatsızlığı bulunan kadınların aynı kuruluştaki kaldığına ancak farklı hizmet modellerine ihtiyaç duyulduğundan hizmet modellerinin farklılaşması, ihtisaslaşmış sığınmaevlerinin açılması gerekliliğine değinmiştir.

İyi bir hizmet de böyle çok hani problemlili olan, şey olanların ben ayrı yerlerde olmasını şey yapıyorum. Problemlili olan çocukların, kadınların hani problemsiz insana zararı oluyor, problemlili olan insanların o yüzden. Engelli sığınması, hani engelli kadınlar için, engelli çocuk için öyle olması daha iyi olur. Hani kurunun yanında yaşta yanmasın hesabı. (Zümriit)

Elhamdülillah çok şükür, Allah, hani hastane gibi düşünün, ne yokluğu ne varlığı. Güvenlikler olsun, sosyal servis olsun çok ilgili, hani şey insanlar ama işte altyapıda hata var, altyapı iyi olan ve iyi olmayan insanlar var. Burada görüyorlar iyi değil, bana geliyor diyor ki 'ben başım ağrıyor, bayılacağım', bayılacağım diyor pat yere atıyor kendini. Bu insan iyi değil. Bu insan neden benim yanımda? Neden benim psikolojimi bozuyor? (Leylak)

Kadınların ifadelerinden sığınmaevinin varlığının büyük önem taşıdığı ancak sağlanan hizmetler bakımından her sığınmaevinde farklılıklar olduğu, özellikle feminist yaklaşımın olmadığı aksine ataerkil ve 'aile' odaklı bakış ve çalışmaların

gerçekleştirildiği sığınmaevlerinin de var olduğu, bu noktada kadınların ‘çaresizliğinin’ pekiştirildiği, bu tarz uygulamaların da etkisi ile sığınmaevi hizmetinin niteliğinin arttırılmadığı, hizmet alanına uygun bakışa ve isteğe sahip personelin olmaması, ülke genelinde aynı farklı uygulamaların olması kadınların sığınmaevlerinden gerekli faydayı sağlayamadığını düşündürmektedir.

4.5. GELECEĞE DAİR PLANLARI

Bu başlık altında; kadınların gelecekte bekledikleri ve hayalleri, pişmanlıkları ve kadınlara tavsiyeleri olarak 2 alt temaya yer verilmiştir. Kadınların sığınmaevi sonrasında hayatlarına nasıl yön vermek istedikleri, kendileri ve varsa çocukları için neler planladıkları, yaşam deneyimlerinde nelerden pişmanlık duydukları ve benzer yaşam deneyimine sahip kadınlara tavsiyeleri kadınların anlatıları ile analiz edilmiştir.

4.5.1. Gelecekte Beklentileri ve Hayalleri: ‘Huzur İstiyorum’

Bu başlık altında kadınların sığınmaevi deneyimleri sonrasında neler yapmak istedikleri, gelecekte beklediklerinin neler olduğu ve kendisi ile varsa çocukları için hayallerinin neler olduğuna yer verilmiştir.

Oldukça zor bir yaşam deneyimine sahip olan, şiddete maruz kalan ve travma yaşayan kadınların sığınmaevi hizmetinden faydalandıktan sonra çoğunlukta önceki yaşamlarına geri dönmek istemedikleri gözlemlenmiştir. Kadın bakış açısına sahip ve feminist sosyal hizmet temelinde hizmet veren meslek elemanlarıyla desteklenen, belirli bir ekonomik güce ulaşan kadınların şiddetin etkilerinden daha kolay kurtuldukları, özgüven sahibi oldukları ve kendi ayakları üstünde duracak güce ulaştıkları fark edilmiştir. Yapılan görüşmelerde kadınlar gelecekte beklediklerini çoğunlukla ‘huzur’ olarak ifade etmişlerdir. Nitekim aileleri ve eşleriyle geçirdikleri zaman diliminde mutsuz olduklarını, şiddete maruz kalıp yeterli desteği göremedikleri için ‘mecburiyetten’ evliliklerini sürdürmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdi bu doğrultuda hayatlarını sığınmaevi öncesi ve sonrası diye ayırdıklarında gelecekte huzur beklemeleri anlamlı olmaktadır. Bunun yanında kadınların geleceğe dair beklentilerinin olması, umutlarını yitirmemiş olmaları önemli bir çıktıdır. Kadınlar huzurla birlikte kendi ayakları

üzerinde durmak, kimseye muhtaç olmamak ve anlaşabilecekleri biri karşılına çıkarsa yeniden evlenmek istediklerini ifade etmişlerdir.

Gelecek ile ilgili beklentilerim biran önce bir hayat kurabilmek kendime. Temiz ama tertemiz bir sayfa açabilmek. Bir işe girip kendi evime geçebilmek. (Pembe)

Ya çalışmak istiyorum. Artık kimseye bağlı yaşamak istemiyorum açıkçası. Çünkü ilk evliliğimden de ayrıldığım zaman birilerine mutlaka bağlı kalarak yaşamak zorunda kaldım. Şimdi ikinci evliliğimi bitirirsem yine birilerine bağlı olarak yaşamak istemiyorum artık. Evet, aileme ya da eşime mecburiyetten dönmek istemiyorum artık. Hani param yok diye ya da yaşayacağım bir yer yok diye dönmek istemiyorum. Artık çocuğumun ihtiyaçlarını kendim görüp, kendi ayaklarımın üstünde durmak istiyorum. Mutlu olmak istiyorum ben. Oğlumun da güzel bir şekilde okuyup, yani iyi bir meslek sahibi olmasını çok istiyorum. Kimseye ezdirmemek istiyorum onu. (Turuncu)

Artık yaşananlar yaşandı geride kaldı. Artık onları düşünmüyorum. Bundan sonra hani bu yaşadığım hiçbir şeyi yaşamak istemiyorum. Kendime artık eziyet etmek istemiyorum. Hayattan çok ders aldım. Ayaklarımın üstünde durmak, kimseye muhtaç olmamak. Tabi ki her insan mutluluğu ister hani, zaman gösterir bunu. Farklı bir ortama girdim, bu şehir bana bambaşka bir şey. Hani bilgi, tecrübe, hani değişti bakış açım değişti. (Beyaz)

Bundan sonra çocuğum için, kendim için çalışarak ona güzel bir şekilde, babasının vermediği hayatı yaşatmak istiyorum. Yani çok çok belki ahım şahım bir hayatımız olmaz belki böyle çok güzel şeyimiz olmaz ama en azından verilmeyen huzuru vermek istiyorum öncelikle. Kendim için de güzel bir hayat sürmek istiyorum, yani ne bileyim böyle özgürlüğün tadını çıkarmak istiyorum açıkçası onu söyleyeyim. Yani iyi bir arkadaş, iyi bir insan hayatıma çıkarsa, iyi bir evlilik, mutlu bir yuva hep bunları hayal ediyorum. Yani yapamadığım şeyleri yapmak istiyorum. (Mavi)

Görüşmeye katılan kadınların geleceğe dair umutla bakmaları araştırmacı tarafından kendilerine sağlanan hizmet ve desteğin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olduğu yönünde yorumlanmıştır. Akçer Demir'in (2006) araştırmasına katılan kadınların yarı yakınının gelecek hakkında 'şimdikinden farklı olmaz' ifadesini kullanması geçen zamanda kadınlarla yapılan çalışmaların iyiye gittiği, tüm olumsuzluklara rağmen iyi yönde değişimlerin yaşandığı, kadın bakış açısına sahip meslek elemanlarının alanda yer alması ve kadınların ihtiyaçlarının doğru tespiti ve giderilmesi, güçlendirici çalışmaların yapılması ile ilişkilendirilmiştir.

4.5.2. Pişmanlıkları ve Kadınlara Tavsiyeleri: 'Susmayın, Kimseye Muhtaç Olmayın'

Bu başlık altında kadınların geçmişe dair pişmanlıklarına ve kendileri ile benzer yaşam deneyimi olan kadınlara tavsiyelerine yer verilmiştir.

Kadınlara doğrudan pişmanlıkları sorulmamış olsa da görüşme sürecinde pek çoğu mutsuz oldukları evlilikleri sürdürmekten, sosyal destek sistemlerindeki yoksunluk sebebi ve gidecek yeri olmadıklarını düşündüklerinden, ailelerinin ve eşlerinin şiddetine maruz kalıp ve buna karşı çıkamamaktan, şiddet döngüsünü önemsemeyip eşlerinin değişeceğine dair umut taşımaktan ve çocukları olduğu için evden ayrılamayacağını düşünmelerinden pişman olduklarını dile getirmişlerdir. O sürecin içerisinde doğru olarak kabul ettikleri bu davranış ve düşünce biçimleri ancak o evden çıkabildikten sonra yanlışlığı göstermiştir nitekim kadınlar da bunu görüşmelerde dile getirmişlerdir. Pek çoğu sığınmaevlerinin kendisine düşünce ve davranış değişikliği noktasında olumlu katkılarda bulunduğunu şimdiki aklı olsa o zaman yaptığı çoğu şeyi yapmayacağını, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve şiddete boyun eğmeyeceğini ifade etmişlerdir. Şüphesiz bunda sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi, 'gidecek bir yeri olması', kendi ayakları üzerinde duracak gücü keşfetmelerinin etkisi olmuştur.

...ben bilseydim, o anda ilk hamile kaldığımda beni istemediklerinde, çocuğu aldır dediklerinde sığınmada doğur yani, e nolcak doğum yap. Ben işte çocuğu kendi kendime hastaneye gidemem, doğum yapamam, bakımını yapamam o yüzden sabrettim. (Zümriüt)

(sığınmaevine karşı) Önyargımın tamamı gitti. Ne kadar yanlış düşündüğümü, ne kadar yanlış tanıdığımı anladım. ...(bilseydim) Daha çocuk sahibi olmadan dur derdim. Bitirirdim her şeyi, sil baştan başlardım. En azından çocuklar kalmazdı anasız ortalıkta ve ben onlardan uzakta kalmazdım hiç değilse. (Pembe)

Ya diyorum niye gözümü açmamışım ben, onun pişmanlığını o kadar çok yaşıyorum ki. ...Çünkü ailem yani istemedikleri için ayrılmamı, gidecek yerim olmadığını düşündüm. Yani ne yapabilirim, kime gidebilirim, yani hep bu şekilde. Çocuk var, yani hep sustum. ...Keşke daha önce yapsaymışım bunu diyorum, keşke daha önce yani bebekken ayrılseymişim. (Mavi)

Kadınlara benzer yaşam deneyimi olan ya da olmayan diğer kadınlara seslenme imkânları olsa neler söyleyecekleri ne gibi tavsiyeler verecekleri sorulduğunda kendi yaşam deneyimlerimden çıkardıkları sonuçlarla birlikte kadınlara susmamalarını, haklarını savunmalarını, evlilikte bir kere şiddet olduysa onun değişmeyeceğini ve hep olacağını bu yüzden ayrılmanın en doğru karar olduğunu söyleyeceklerini ifade etmişlerdir. Bu yanıtlar da kadınların pişmanlıklarını içeren yanıtlarla benzer doğrultudadır, hatta pek çok kadının kendi pişmanlığından yola çıkarak tavsiye verdiğini söylemek mümkündür.

Evlilikle konusunda da hiç şey yapmayın, acele etmeyin, çok mantıklı olun, hani ikinizde konuştuğunuz zaman aynı şeyleri düşünüyorsanız o kişiyle evlenin, çok zor olun, çabuk olmayın, hani sizin çaresiz olduğunuzu anlamasın karşı taraf, yani zor durumda olduğunuzu düşünmesin, onu belli etmeyin, öyle diyorum yani. (Eflatun)

(Evlenden önce) İyiye tanışınlar, konuşsunlar. Belki onlar daha bir farklı olur. ...(Şiddet varsa) Onlar da boş durmayacak herhalde. Haklarını savunacaklar. Ben onu istiyorum artık ona susmasınlar. (Sarı)

Şiddet görüyorsa evden ayrılınsın. Şiddet görmese bile o evde huzurlu değilse, o evden ayrılınsın. Eşiyle konuşsun, eğer yine benim yaşadığım gibi yaşıyorsa evden ayrılınsın. (Turkuaz)

Yani ilk evlendikleri zaman zaten anlaşıyorlarsa, hani şiddet varsa kesinlikle ayrılmalarını istiyorum hani çocuk yapmadan en azından. Kendi ayaklarının üzerinde durmalarını isterim çalışıp ve hiçbir erkeğe muhtaç olmasınlar. (Kırmızı)

Evlenecek kişiyi gerçekten çok iyi tanıyarak seçmesini, sevginin bir yerde boş olduğunu ya çalışması gerektiğini söylerim (gülümseyerek cevap veriyor). Kimseye bağımlı yaşamaması gerektiğini söylerim... Yani eşine mecbur katlanmaması gerektiğini, hani kendini düşünmesi gerektiğini söylerim herhalde. (Turuncu)

Hiç kimseye, kimsenin şiddeti baskısı altında kalmasın, hiçbir erkeğe. Hem de benim yaşadığım gibi böyle bir, psikopat manyağa asla boyun eğmesin. Asla onu kabullenmesin. Hiç kimsenin bir kadının saçının telini bile incitmeye hakkı yok, kimsenin hakkı yok. İnsanın kendisinden değerli hiçbir şey yok. Hiç kimsenin, hiç bir kadının ezilip, dövülüp itilip hakaret edip; yıllarını, gençliğini, ömrünü alınmasının hiç kimsenin istemem. Hiç kimse de benim yaşadığım yaşantıyı yaşamamasın inşallah. Hak etmiyor. Kadın dimdik ayakta durmalı, bir erkeğe muhtaç olmamalı, gayret göstermeli. Her ne olursa olsun hayatta hiçbir şeye pes etmemeli. Asla da göz ardı etmemeli, maruz kalmamalı, göz yummamalı, hakkını savunmalı, kendisinin farkında olmalı, bilmesi gerekiyor. (Beyaz)

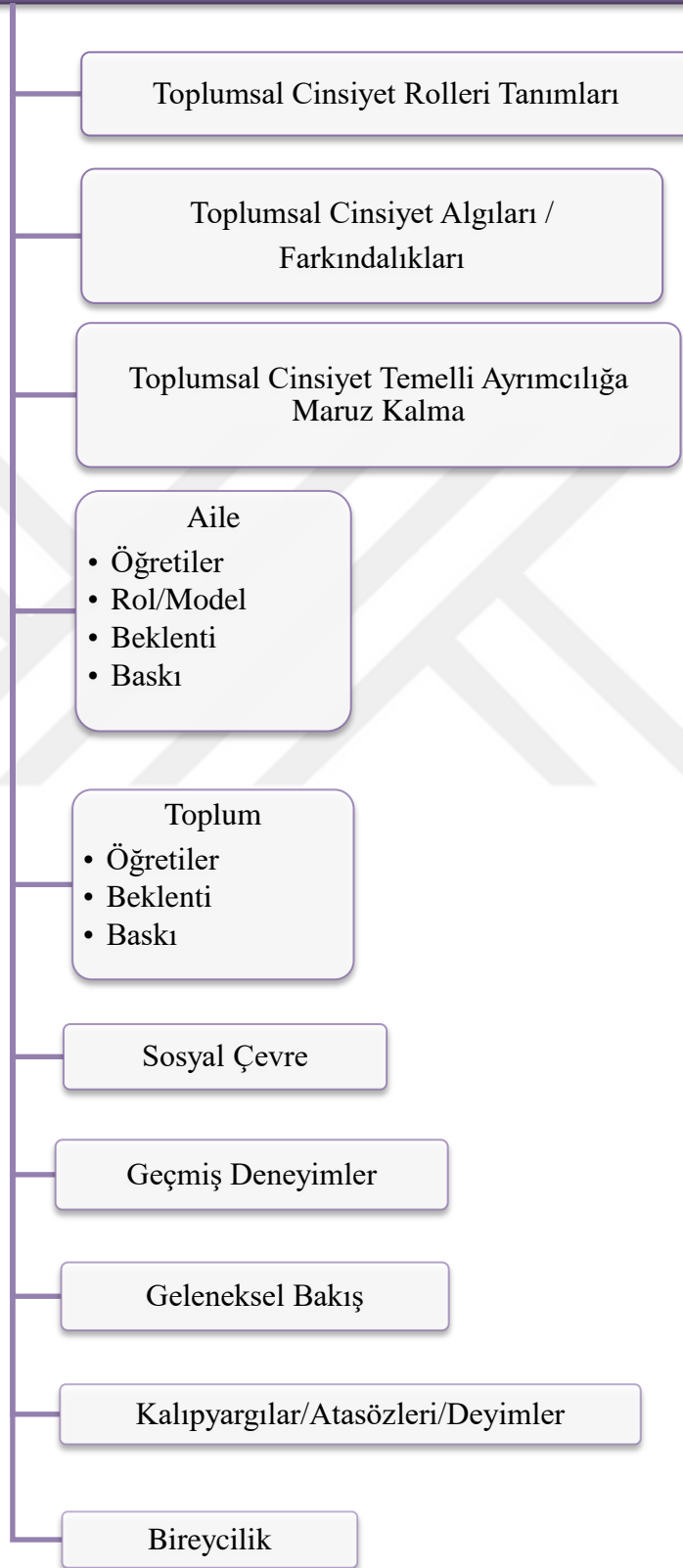
Şiddetten uzaklaşan ve yeni bir yaşam kurmasına olanak sağlanan, bu yönde desteklenen kadınların kendi yaşam deneyimlerinden yola çıkarak kadınlara verdikleri tavsiyelerin özellikle şiddete susmamak ve kendilerine güvenmeleri yönünde olması bu noktaya gelmeden önce en çok sıkıntı yaşadıkları iki durum olması yönünde anlamlı bulunmuştur. Kadınların desteklendikleri ve bilinçlendirildikleri takdirde şiddete karşı çıkacakları düşünülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada feminist sosyal hizmet yaklaşımı ile şiddete maruz kalan ve sığınmaevi deneyimi olan kadınların şiddetle mücadelelerinde iki önemli etken olarak görölen toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarına kadınların gözünden bakmak ve anlamak amaçlanmıştır. Kadınların yaşam deneyimlerini, şiddet algılarını ve bu algıyı oluşturan etkenleri anlamanın ve kadınların gözünden değerlendirmenin şiddetle mücadele noktasında önemli bir adım olduğundan yola çıkarak kadınlarla neredeyse tüm yaşam öykülerini paylaştıkları görüşmelerden elde edilen sonuçlar ve konuya ilişkin öneriler bu başlık altında paylaşılmıştır. Yapılan analiz doğrultusunda oluşturulan temaların şemalarına sonuç ve önerilerden önce aşağıda yer verilmiştir. Bu şemalar kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarının belirleyicileri olarak ifade edilebilir ve sadece araştırmanın verileri ile sınırlandırılmıştır.

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARI BİLEŞENLERİ

YARDIM ARAMA DAVRANIŞININ BİLEŞENLERİ

DESTEKLEYİCİ

Yeterli Sosyal Destek

Aile Desteği

Profesyonel Yardıma Ulaşma

Sığınmaevi

- Varlığı
- Ulaşılabilirliği
- Hizmetlerinin Bilinmesi

Sosyalleşme

Ekonomik Güç

Boşanmanın Normal Karşılanması

ENGELLEYİCİ

Şiddet

- Döngüsü / Balayı Evresi
- Boyutu
- Kendini Suçlama
- Katlanma
- Normalleştirme
- Soyutlanma / Yalnızlaştırma
- Tehdit / Can Güvenliği Riski

Eşini Sevmesi

- Evliliğin Bitmesini İstememesi

Sevgi / Evliliği Yanlış Anlamlandırma

Çocuk Sahibi Olma

- Çocuğun Küçük Yaşta Olması

Öğrenilmiş Çaresizlik

Toplumsal Cinsiyet Roller / Kültür

- Kalıpyargılar / Atasözleri / Deyimler

Önceki Yardım Arama Davranışının Olumsuz Sonuçlanması

Sığınmaevi Hakkındaki Yanlış Bilgiler

Toplumsal Baskı

- 'Dul Kadın' Damgası

Resmi Görevlilerin

- Arabuluculuk Yöntemleri
- 'Ailenin Bütünlüğü' Algısı
- Kadın Bakış Açısına Sahip Olmaması
- Etiğe Uygun Olmayan Davranışları

5.1. SONUÇLAR

Günümüzde kadına yönelik şiddet sürekli konuşulan, araştırılan değerlendirilen ancak bir türlü çözülemeyen bir olgu haline gelmiştir. Son yıllarda şiddetle mücadelenin dozu ile birlikte maalesef şiddet rakamları da artmıştır. Şiddet rakamlarının artması hem şiddetin görünür olmasıyla hem de şiddete karşılık verilen cezaların azlığı ile caydırıcılık sağlanamamasıyla ilişkilidir. Yapılan araştırmalar şiddetin pek çok sebepten kaynak aldığı sonucuna ulaşmıştır ancak temelde kadına yönelik şiddet kültürden ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynak almaktadır. Aynı kültürel yapı içinde yetişen nesiller artık şiddeti normalleştirmiş, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile de pekiştirmiş ve süreğenliğini sağlamıştır. Günümüzde şiddet içselleştirilmiş, normalleştirilmiş ve dilimize yerleşmiştir. Çoğu kez şiddeti şiddet ile kınamakta veya şiddete şiddet ile karşılık verilmekte ancak bunun farkına varılmadığı için şiddetle mücadele konusunda önemli adımlar atılamamaktadır. Çünkü şiddetle mücadele ederken şiddete maruz kalanları korumak ve iyileştirmek odaklı çalışmalara odaklanılmış şiddeti önlemek ve şiddetsiz bir hayat formu oluşturmak bu sürecin dışında kalmıştır. Bu noktada kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını, dolayısıyla toplumsal cinsiyet ile mücadele edilmeden kadına yönelik şiddet sorununa önleme çalışması yapılamayacağını kabul edilmesi gerekmektedir.

Şiddet bahaneler silsilesidir, özellikle kadına yönelik şiddet erkeğin kendisinden güçsüz durumda olan kadına keyfi ve saldırgan davranışlar göstermesi, ataerkil zihniyetin kendisine verdiği güçten nemalanması ve bunu muhafaza etmesinden başka bir şey değildir. Şiddet sanıldığı gibi aksine bir hak veya ceza, eğitim veya çözüm yolu değildir. Şiddet bir insan hakkı ihlalidir. Şiddet 'kime' olduğunu değil 'neden' olduğunu ve 'nasıl' çözüleceğini konuşmamız gereken bir sorundur. Bu noktadan hareketle toplumsal cinsiyetin kadın ve erkeği zıt kutuplara ayırdığını, birini güçlü diğerini güçsüz, birini etken diğerini de edilgen hale getirdiğini ve bu sürece ceninin anne karnına düştüğü andan itibaren başladığını, isimler, kıyafetler, oyuncaklar, masallar, çizgi filmler, hikâye kitapları ve daha niceleri ile pekiştirdiğini ve hayatımızı bu denli saran ve yönlendiren bir kavramı aslında itiraz edip değiştirebileceğimizin farkına varmamız gerekmektedir. Bu farkındalığa ulaşmamız da kadın ve erkeğe biçilen bu rollerin biyolojiden kaynaklanmadığını görmekle yani esasen düşünmekle

başlamaktadır. Bu araştırmanın çıkış noktası da tam olarak bu noktadır. Şiddete maruz kalan kadınların toplumsal cinsiyet farkındalığını, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını, toplumsal cinsiyetten kaynak alan şiddeti algılayışlarını ve şiddetle mücadele süreçlerini anlamak, şiddetin boyutlarına dair gerçek öyküleri keşfetmek ve şiddetle mücadelede iyileştirme ve korumayla birlikte önleme çalışmalarına ağırlık vermenin önemini kavrama noktasıdır.

Şiddete maruz kalan ve son çare evi terk etme kararı alarak kadın sığınmaevine gelen kadınların yaşam deneyimleri hakkında bilgi sağlıyor olması bu araştırmanın özgün tarafıdır. ‘Kadının yeri evidir’, ‘Gelinlikle girilen evden kefen ile çıkılır’ ve ‘Kocadır döver de sever de’ söylemleri ile büyütülen kadınların şiddetle mücadelesi takdir edilmek bir yana toplum tarafından ‘razı gelmediği, susmadığı, dayanmadığı’ için etiketlenmesine neden olmaktadır. Bu açıdan bu araştırmanın benim için en kıymetli sonuçlarından birisi ‘destek’ bulamadıkları için hayatları boyunca şiddete maruz kalan, şiddetle mücadele edebilmek için yolu sığınmaevi ile ve benimle kesişen ve sığınmaevinde olduğu için de etiketlenen kadınların yaşam deneyimlerinin görünür kılınmasıdır. Şüphesiz bu araştırma, araştırmaya katılan kadınların deneyimini yansıtmaktadır. Ancak sanıyorum ki araştırmaya katılan bu 13 kadının yaşam deneyimi şiddetin ve etkilerinin ne kadar ağır olduğunu göstermektedir.

Görüşülen kadınların hepsi ailelerinden de eşlerinden de şiddetin farklı türlerine maruz kalmışlar ve şiddeti ‘hak/ceza’ kavramı ile ilişkilendirerek uzun bir süre boyunca şiddet yüzünden kendilerini suçlamış, sessiz kalmış, düzeleceğini ummuş, sabretmiş ve ev içinde kalarak şiddetle mücadele etmeye çalışmıştır. Şiddet uygulayan tarafından soyutlanan, aile desteği olmayan ve şiddete ‘katlanmaya’ devam eden kadınlar kendilerine veya çocuklarına yönelen ölüm tehdidi vesilesiyle yardım arama davranışı göstermeseydi şu an onların hikâyelerinden haberdar olmayacaktık. Bu noktada araştırmanın en önemli sonucu toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ‘kendilerinden beklenen kadınlık’ ile örtüşen kadınların yetersiz destek sebebiyle yardım arama davranışlarının ‘gidecek yerleri’ olmadığı algısıyla ancak ‘can havliyle’ ortaya çıktığı gerçeğini yansıtmaktadır. Daha somut bir ifade ile söyleyecek olursak toplumsal cinsiyet rolleri tutumları geleneksel bakış açısına uygun olan, razı ve edilgen olan kadınlar yetersiz destek sebebi ile uzun bir süre boyunca şiddete katlanmış ancak kendileri veya

çocukları ölüm ile tehdit edilince aktif baş etme yolu seçerek yardım arama davranışında bulunmuşlardır. Bu araştırma geçmiş deneyimlerinde de şiddet olan kadınların evlilik süreçlerinde şiddet döngüsünün içinde kaldıklarını, bu döngünün her 'balayı evresi'nde şiddetin biteceğine dair umutlarının yeşerdiğini ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik farkındalıkları ortaya çıkana veya o 'son nokta'ya gelene kadar yardım arama davranışlarının ortaya çıkmadığını göstermektedir. Kadınların yardım arama davranışları şiddetin basit döngüsünden, kültürel özellikler, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal baskıdan, damgalanma korkusundan ve destek yetersizliği ile 'gidecek yerim yok' algısından etkilenmiştir.

Araştırmanın diğer sonuçlarına 5 alt başlık altında yer verilmiştir.

5.1.1. Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Sonuçlar

Şiddet ve sığınmaevi deneyimi olan kadınlarla yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki kadınlar toplumsal cinsiyeti kavram olarak bilmeseler de yaşadıkları toplumun ve aile öğretilerinin etkisi ile toplumsal cinsiyet rollerini benimsemişlerdir. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları toplumsal cinsiyetin kadınlara dayatmış olduğu gibi razı gelen, kabullenen, önceliği iyi bir eş ve anne olmak olan, kendi hayatına dair karar alma becerisi ve söz hakkı olmayan, özgür bir birey olmadıkları yönündedir.

Yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki kadınlar toplumsal cinsiyeti kavram olarak bilmiyorlar. Ancak kadın ve erkek arasında bir eşitsizlik olduğunun, özellikle ailelerinin çocukları arasında cinsiyetlerine yönelik tutum farklılığı olduğunun ve toplumun bu yöndeki baskısının farkındalardır. Kadınlar toplumsal cinsiyeti kadın ile erkek arasındaki eşitsizlik, haklar ve sorumluluklardaki adaletsiz dağılım ve erkeklerin kadınların önünde olması olarak tanımlamaktadır. Kadınların bazıları bu farkındalığa hep sahip olsalar bile toplumun ve ailelerinin kendilerinden bekledikleri rollere itiraz ettiklerinde veya bu rollere aykırı davrandıklarında şiddete maruz kalmışlardır. Şiddet bu noktada toplumsal cinsiyet rollerinin süreğenliğini sağlamak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Kadınların bir kısmı ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair farkındalığı sığınmaevine geldikten sonra kazanmışlardır.

Araştırmanın sonuçlarından biri de kadınlarla yapılan görüşmelere göre kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarında eğitim düzeyleri ve yetiştikleri bölgelere göre

farklılık olmamasıdır. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını şekillendiren aile ve ataerkil düzen öğretileridir. Aile dinamikleri ve öğretileri tüm insanların hayatlarında olduğu gibi kadınların hayatlarında da hem rol model olarak hem de sosyal destek sistemi olarak önemli bir yapıdır. Kadınların kendi hayatlarına dair verdikleri tüm karar süreçlerinde aile öğretileri ve ailelerinin desteği etkin bir şekilde var olmuştur. Kadınların kendi aile örnekleri ile evliliğe yükledikleri anlamlar ve beklentiler örtüşmektedir. Bu doğrultuda aile içi ilişkiler ve aile öğretileri kadınların evlilik kararlarından süreçlerine, şiddetle olan ilişkilerine ve evliliği bitirme kararına kadar önemli bir rol oynamaktadır.

Kadınlar ailelerinden kendi hayatlarına dair bile olsa karar almada söz sahibi olmadıklarını, karar alabilecek durumda olduklarında kendilerini ön plana koymamaları gerektiğini, erkeklere hizmet etmek ve çocuk yetiştirmenin kadının görevi olduğunu, kız çocuklarının okumasının gerekli olmadığını ve tüm bunlara itiraz hakkı olmadığı için susmaları gerektiğini öğrenmişlerdir. Ailede susmayı ve karar almaya hakkı olmadığını öğrenen kadınların evliliklerinde de karar alma hakkına sahip olmadıkları ve eşlerine itiraz edemeyip sustukları görülmüştür.

Yapılan görüşmelerde kadınların evlilik süreçlerinin evlilik kararı ile bağlantılı olmadığı ve kadınların evlilik öncesinde evliliğe dair ‘mutlu bir yuva’dan öte bir beklentilerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların evlilikle ilgili beklentileri evlilik süreçlerinde ‘Evlilik ne değildir?’ öğretisinin sonucunda oluşmuştur. Aile içinde şiddete maruz kalan kadınlar evliliği ‘kurtuluş’ olarak görmektedir. Kadınların boşanma algılarının toplum baskısı ile şekillendiği, toplumda var olan ‘dul kadın’ algısı sebebiyle kadınların evlilik süreçleri devam ederken boşanmayı normal karşılamadıkları, ancak o evlilik bittikten sonra ‘evlilik iyi, kadın mutlu değilse’ boşanmanın normal ve evliliğe dair olduğu sonucuna vardıkları anlaşılmıştır. Evliliklerin ne pahasına olursa olsun ailenin bütünlüğü uğruna sürdürülmesi gerektiği ve boşanan kadının damgalanacağı gibi kökleşmiş fikirler biten ilişkilerde suçlanması gereken kişinin ‘kadın’ olduğu fikrini pekiştirmektedir, nitekim ‘yuvayı dışı kuş’un yaptığına dair söylemler her platformda karşımıza çıkmaktadır. Bu önyargı aile, arkadaşlar ve toplum tarafından desteklenmesi kadınların damgalanma korkusu ile yardım arama davranışı göstermemesine sebep olmaktadır.

Bir diğ er önemli sonuç da ebeveynleri boş anmış olan kadınların çocuk sahibi olduklarında boş anmaya karşı olumsuz bir tutumda olmasıdır. Kadınların bazıları kendi olumsuz yaşam deneyimlerini anne ve babasının boş anmış olması ile ilişkilendirerek kendi çocuklarının da benzer bir süreç yaş amasını istemedikleri için ‘babasız’ bir çocuk olmalarının ‘ş iddetli’ bir evde büyümelerinden daha olumsuz sonuçlar yaratacağını düşünmektedir.

Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine dair aile öğ retileri ile evlilik süreçleri de birbirleri ile uyumludur. Ailelerinden kadın erkek eş itsizliğini, kadınların evde hizmet eden ve bakım veren olduğunu, kendilerince karar alma özgürlüklerinin olmadığını, eş lerinin sözünü dinleyip onlara itaat etmeyi, ş iddete ‘katlanmayı’ ve susmayı öğ renen kadınların evliliklerinde ailelerinin ve toplumun onlardan beklenen rollere uygun davranış lar sergilediği görülmüştür.

5.1.2. Kadınların Ş iddet Deneyimlerine İliş kin Sonuç lar

Ş iddet ve sığınmaevi deneyimi olan kadınlarla yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki ailelerinde de ş iddete maruz kalan kadınlar kültürün de etkisiyle ş iddeti ‘hak/ceza’ ile ilişkilendirerek normalleştirmekte ve eş lerinden ilk kez ş iddete maruz kaldıklarında pasif tepkiler vermektedir.

Yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki kadınlar ş iddeti literatürdeki gibi güçlünün zayıfa uyguladığı saldırgan davranış lar olarak tanımlamaktadır. Ancak kültürün etkisi ile de aileden gelen ş iddeti ‘her anne/baba çocuğunu dö ver’ yargısı ile ş iddeti ‘hak/ceza’ tanımlaması içinde normalleştirmekte ve kendi çocuklarına da ş iddet uygulamaktadırlar. Kadınlar ‘yanlış yaptıkları/hak ettikleri’ zaman çocuklarına uyguladıkları ş iddetten dolayı piş man olmaktadır ancak aile öğ retileri bu yönde olduğu için davranış kalıplarını değ iştirmekte zorlanmaktadır. Diğ er yandan ailesi tarafından ş iddete maruz kalan kadınlar eş leri tarafından ş iddete maruz kaldıklarında kendilerini suçlamaktadırlar, bu durum da ş iddetle ilk karşılaştıklarında pasif tepkiler vermelerine sebep olmaktadır.

Kültür ve toplumsal cinsiyet eş itsizliğ i kadınların ş iddet görmelerini onaylamakta ve kadınlar ailelerinden de ş iddete susmayı öğ rendikleri için eş leri tarafından ş iddete

maruz kaldıklarında ‘susmadıkları’ için de kendilerini suçlamaktadırlar. Kadınların hepsi eşten gelen şiddetin haklı bir yanı olmadığını, eşin şiddet göstermemesi gerektiğini savunmakta ancak bu algıları da çoğu kez ‘o evden’ çıktıktan sonra oluşmakta, evlilik devam ederken ‘her evde şiddet olduğu’ ve ‘susmaları/katlanmaları’ gerektiğini düşünmektedirler. Bunun sebepleri hem aile hem kültür öğretileri hem eşlerinden korkmaları hem de şiddetin basit döngüsü sebebiyle şiddetin biteceğine dair inançları olarak ifade edilebilir.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de şiddete maruz kalan kadınların eğitim seviyelerinin düşük olduğuna dair bir çıktı sunmamasıdır. Araştırmaya katılan kadınlar okur-yazar olmayan ile üniversite mezunu olan kadınlar arasında geniş bir yelpazeye sahiptir. Buna göre kadınların şiddete maruz kalması ile eğitim düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması ile birlikte meslek sahibi olmamaları ve ekonomik gücün yoksunluğu sebebiyle özellikle sığınmaevi ölçekli araştırmalarda veya sığınmaevine gelen kadınların istatistikî verilerinde şiddete maruz kalan kadınların eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük kadınlar olduğuna dair bir algı oluşmaktadır. Ancak bu araştırma bu algının yanlış olduğunu göstermektedir.

Yapılan görüşmelerde kadınların şiddeti fiziksel şiddet olarak ifade etmeleri, sonrasında psikolojik ve ekonomik şiddete örnek vermeleri diğer araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Kadınların cinsel şiddeti dillendirmemeleri ve cinsel şiddetle birlikte psikolojik ve fiziksel şiddete de maruz kalmaları da diğer araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Kadınlar şiddet türlerine dair farkındalıklarını sonradan kazanmışlardır.

Araştırmanın önemli bir sonucu da kadınların evlilik kararlarını alma şekilleri ile şiddetin doğrudan bir ilişkisinin olmamasıdır. Araştırmaya katılan kadınların evlilik şekilleri görücü usulü, ailenin baskısı ve zorlaması, kendi isteği veya kaçarak olmak üzere değişkenlik göstermekte ancak hepsinin şiddetin bir türüne maruz kaldığı görülmektedir. Bu da yine diğer araştırmalarda olduğu gibi kadınların istemedikleri bir evlilik yaptıklarında ya da karşısındaki insanı tanımadan görücü usulü evlendiklerinde şiddetin ortaya çıktığı algısına ters düşmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların tamamı evliliklerinin ilk zamanlarında şiddete maruz kalmış ve sonrasında şiddet hep devam etmiştir. Kadınların şiddete ilk tepkileri çoğunlukla ağlamak, kendini suçlamak, yok saymak gibi pasif tepkiler olurken şiddetin boyutu arttıkça aktif tepkiler ortaya çıkmıştır. Kadınlar kendi hayatlarını istediği gibi yaşayamadıklarını evlilik hayatlarında 'köle, robot, kukla' gibi olduklarını ifade ederek aktarmışlardır.

Araştırmanın sonuçlarından birisi de kadınların aile hayatlarında ya da evliliklerinde şiddetin herhangi bir türüne maruz kaldıkları, şiddetin türleri kültürel birtakım farklılara sahip olsa da maruz kaldıkları şiddetin toplumsal cinsiyet temelli olduğudur. Kadınların hemen hemen hepsi toplumsal cinsiyet rolleri tutumları sebebiyle şiddeti normalleştirmiş ve şiddete aktif tepki vermeleri zaman almıştır.

5.1.3. Kadınların Yardım Arama Davranışlarına İlişkin Sonuçlar

Şiddet ve sığınmaevi deneyimi olan kadınlarla yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki aile öğretileri, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, toplum baskısı ve bunların sebep olduğu öğrenilmiş çaresizlik, yetersiz sosyal destek, şiddet döngüsü kadınların yardım arama davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki kadınlar şiddet döngüsünün içinde kalmakta, bu döngünün balayı evresi kadınların şiddetin biteceğine dair umutlarını yeşertmekte ve evliliğin değil şiddetin bitmesini isteyen kadınlar şiddetin boyutları artana kadar yardım arama davranışında bulunmamaktadırlar.

Araştırmaya katılan kadınların aile içi ilişkileri sağlıklı ve iletişimleri zayıftır. Bu da kadınların şiddete maruz kaldıklarında aile desteği alamamalarına ve duygusal destekten mahrum kalmalarına sebep olmuştur. Aynı zamanda kadınlar ailelerinden şiddete maruz kalmışlar veya ebeveynleri arasındaki şiddete tanık olmuşlardır. Bu noktada kadınların şiddeti ailelerinden öğrendikleri ve normalleştirme düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Şiddetin normalleştirilmesi de yardım arama davranışını olumsuz yönde etkilemiştir.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de yaygın inanışın aksine kadınların evlilik kararlarını alma şekilleri yardım arama davranışları ekseninde aile desteği almalarıyla

da doğrudan ilişkili olmamasıdır. Ailesinin isteğiyle de kendi isteğiyle de evlenmiş olsa kadınlar şiddete maruz kaldıklarında kültürün etkisi ile ailelerinden destek alamamışlardır. Ailelerinden destek alamayan kadınların ‘ailem bana destek olmazsa kim olur’ algısı çok yüksektir. Bu da kadınların başka çıkış yolları aramasını engellemiş kadınların yardım arama davranışına olumsuz yönde etki yapmıştır.

Kadınların yardım arama davranışına olumlu yönde etki edecek olan duygusal destek ve bilgi desteği eksik olduğu için kadınlar ‘gidecek yerleri olmadığını’ düşünmekte ve şiddete ‘katlanmaktadırlar’. Aile desteği olmayan kadınlar arkadaş ve komşuları ile bağ kursalar da onların eşten korkmaları sebebiyle desteksiz kalmaktadırlar.

Araştırmanın sonuçlarından biri de kadınların maruz kaldıkları şiddeti isimlendirmeleri, kabullenmeleri ve şiddetin boyutunun da yardım arama davranışının ortaya çıkmasında bir etken olduğudur. Kadınların hemen hepsi sosyal destek yetersizliğinden ölüm tehdidi ile karşılaşana kadar yardım arama davranışı göstermemektedirler.

Kadınların sosyal destek yetersizliğinin altında yatan bir sebep de bir psikolojik şiddet türü olan soyutlamaya maruz kalmalarıdır. Eşleri tarafından çalıştırılmayan, aile ve arkadaşları ile görüşürülmeyen ve kıskançlık bahanesi ile kısıtlanan ve kendilerine bağımlı hale getirilen kadınlar bu soyutlanma sebebi ile de yardım arama davranışında bulunamamaktadırlar.

Araştırmanın önemli bir sonucu da kadınların çocuk sahibi olmaları ve çocuklarının yaşlarının yardım arama davranışlarına olan etkisidir. Çocukları daha küçük yaşlarda olan kadınlar çocuklarına bakım vermek zorunda kalacakları için gelir getirici bir işte çalışamayacaklarından ve maddi olarak desteklenmeyecekleri için de çocukları ‘ayak bağı’ olarak görmekte ve yaşları büyüyene kadar evi terk etme kararı alamamaktadırlar. Bununla bağlantılı olarak kadınlar çocukları küçük yaşta evi terk ettiklerinde çocukları tarafından ‘babasız’ bırakıldıkları için suçlanacaklarını düşünmektedirler.

Kültür ve toplumsal cinsiyet normları şiddeti normalleştirmekte, aile desteğinin olmaması, toplum baskısı ve ‘dul kadın’ olarak damgalanma korkusunun yanı sıra kadınların daha önce yardım arama davranışlarında bulunup olumsuz tepkilerle karşılaşmaları da yeniden yardım arama davranışı göstermelerine ket vurmaktadır.

Kadınlar sıkça kolluk kuvvetlerinden ‘ailenin bütünlüğüne’ ve şiddetin ‘aile içi bir mesele’ olduğuna dair söylemlerle karşılaştıklarını ve kolluk kuvvetlerinin arabuluculuk yaptığını ve bu sebeple polisler evden gittikten sonra ya da evlerine döndüklerinde eşleriyle birlikte o evde yalnız kalacakları için şiddeti dillendirmeye korktuklarını dile getirmişlerdir.

5.1.4. Kadınların Sığınmaevi Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar

Şiddet ve sığınmaevi deneyimi olan kadınlarla yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki sığınmaevleri gizlilik sebebiyle şiddete maruz kalan kadınlar tarafından bilinmemekte ve kapalı yapısı itibari ile toplum tarafından hem sığınmaevleri hem de sığınmaevinde kalan kadınlar damgalanmaktadır. Ayrıca sığınmaevlerindeki feminist yaklaşımdan uzak hizmet sunumları ve yanlış uygulamalar yüzünden şiddete maruz kalan kadınlar yeniden bağımlı ve şiddet içeren olumsuz bir yaşam deneyimi edinmektedirler.

Yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki kadınlar sığınmaevlerinden haberdar değildirler. Bu durum kadınların ‘gidecek yerim yok’ algısını desteklemekte ve yardım arama davranışına olumsuz bir etkide bulunmaktadır. Sığınmaevlerinin gizliliği sebebiyle sadece iletişim ve acil destek numaralarının paylaşılması da sığınmaevinin fiziksel yapısı, işlevleri ve hangi hizmetleri nasıl verildiği hakkında bilgi içermediği için kadınlar sığınmaevlerine gelirken çekinmekte ve korkmaktadırlar. Yine sığınmaevlerinin bilinmezliği toplum tarafından damgalanmaya açık hale gelmesine sebep olmakta ve kadınların çoğu sığınmaevinde olmanın ‘genelev’de olmakla eşdeğer tutulduğunu ifade etmektedir. Bu durum kadınların ve yanlarındaki çocukların ‘çaresizliğini’ ve ‘kimsesizliğini’ pekiştirirken tacize de açık hale gelmesine sebep olmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların çoğunluğu sığınmaevine gelirken tedirgin olmakta, hapisaneyeye geldiğini düşünmekte, etiketlenmekten korkmaktadırlar; ancak sığınmaevine geldikten ve ‘iyi uygulama’ ile karşılaştıktan sonra sığınmaevinde huzuru bulmaktadırlar. Burada ‘iyi uygulama’ ile anlatılmak istenen feminist yaklaşıma sahip, kadınları yargılayıcı bir tutum takınmayan ve arabuluculuk yapmayan meslek elemanları ve idarecilerin olduğu, kadınları bağımlı ve şiddetli bir deneyim yaşatacak kuralları olmayan sığınmaevi hizmetidir. Kadınların pek çoğu sığınmaevi

deneyimlerinde çok farklı uygulamalara şahit olduklarını ve sığınmaevleri ile ilgili olumsuz düşünceleri olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmanın önemli bir sonucu şiddete maruz kalan kadınları güçlendirmek ve şiddetten uzak bir hayat kurlmalarına destek olmak amacıyla hizmet vermesi gereken sığınmaevlerinde feminist yaklaşımı benimsemeyen ataerkil zihniyete sahip olan meslek elemanları ve idarecilerin olması sığınmaevlerini işlevsizleştirmekte olduğudur. Fiziksel koşulların uygun olmaması, personel eksikliği, kalifiye ve feminist yaklaşıma sahip olmayan meslek elemanlarının bulunmaması, sığınmaevlerindeki farklı uygulamalar ve kurallar kadınların sığınmaevleri ile ilgili olumsuz bir tutum edinmesine, tekrar ihtiyaç duysalar bile başvurmadan imtina etmelerine ve çevresindeki ihtiyaç duyan kadınlara olumsuz bildirimde bulunmasına sebep olmaktadır. Kadın sığınmaevlerinin konukevi olarak adlandırılması da şiddeti yok sayan ve kadınları ‘misafir’ eden anlayışı beslemektedir.

Araştırmaya katılan kadınların bir kısmı sığınmaevleri için farklı hizmet modelleri olmasını istemektedirler. Fiziksel, zihinsel ve ruhsal engeli bulunan kadınların farklı evlerde kalması gerektiğini aynı ortamda bulduklarında kendilerinin ve çocuklarının olumsuz yönde etkilendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca yasal olarak verilen 6 ayı kısa bulmaktadırlar. Nitekim hayatında hiç çalışma deneyimi olmayan, ev geçindirmek için para biriktirmek ve idaresini yapmak konusunda desteklenmemiş ve çocuk sahibi olup şiddete maruz kalan kadınların 6 ayda sıfırdan bir hayat kurması oldukça zor görünmektedir.

Sığınmaevlerinde feminist yaklaşımı benimseyen sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek elemanları ile idareciler olduğunda, aile odaklı değil kadın odaklı çalışmalar yapıldığında ve kadınlar baskılanmak veya yargılanmak yerine güçlendirildiğinde kadınlar ‘evlerinde bulamadıkları huzuru’ bulmaktadır.

Yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki kadınlar feminist yaklaşımı ve sosyal hizmet mesleğini bilmemekte ancak doğru uygulama ile yanlış uygulamayı fark edebilmektedirler, tabi bu noktada kadınların feminist yaklaşımla hizmet verilen bir sığınmaevine gelmesi ve desteklenmesi gerektiğinin altının çizilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın önemli bir diğer sonucu da sığınmaevlerinin kadınlara toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet türleri hakkında bilgi desteği vermesidir. Kadınların çoğu bazı ayrımlara ve aslında şiddet olarak tanımlamadıkları şiddet türlerinin farkındalığına sığınmaevlerine geldikten sonra sahip olduklarını ve düşünceleri ile davranışlarını değiştirme konusunda da desteklendiklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada sığınmaevlerinde feminist yaklaşımla sunulan hizmetin kadınlar yeniden şiddetli bir ilişkinin içine girse bile nasıl çıkacağını ve nasıl mücadele edeceğini de göstermesi bakımından önemi vurgulanmalıdır.

5.1.5. Kadınların Gelecek Planlarına İlişkin Sonuçlar

Şiddet ve sığınmaevi deneyimi olan kadınlarla yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır ki kadınlar sığınmaevlerinde feminist yaklaşıma sahip ve güçlendirme odaklı çalışmalar yapılırsa kadınlar yeterli desteği bulmakta ve geleceğe umutlu bakmaktadırlar.

Araştırmanın sonuçlarından biri de kadınların şiddetin döngüsünü, bir kere başladıktan sonra devam ettiğini öğrendikten ve ‘çıkış noktası’ bulduktan sonra şiddetli ilişkisine yeniden dönmek istemediğidir. Kadınların tamamı şiddetin başladığında durmayacağı konusunda hemfikirlerdir.

Yapılan görüşmelerde kadınların çoğunluğu anlayabilecekleri biri olursa evlenmek istediklerini ifade ederken daha önce evlenmemiş kadınlara evlilik için acele etmemeleri ve karşısındakileri iyice tanımaları yönünde tavsiyede bulunmaktadırlar. Kadınların bir diğer tavsiyesi de kadınların çalışması, hiçbir erkeğe ve hatta kimseye muhtaç olmamasıdır. Bu da kadınların olumsuz yaşam deneyimlerine rağmen doğru müdahale ve destek ile pişmanlıklarla boğuşmak ve şiddet konusunda öğrenilmiş çaresizliğe hapsolmek yerine yeni hayatlarını istedikleri gibi oluşturmak ve şiddetle mücadele etmek konusunda önemli bir adım attıkları sonucunu ortaya çıkartmaktadır.

5.2. ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında şiddet ve sığınmaevi deneyimi olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, maruz kaldıkları şiddetin boyutları ve yardım arama davranışları ile ilişkili yaşam deneyimlerine dair önemli bilgiler edinilmiştir. Bu bilgiler ışığında araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak kadınların toplumsal cinsiyet rolleri

tutumları, şiddet algıları ve yardım arama davranışlarını etkileyen faktörlere, sığınmaevi hizmetinin iyileştirilmesine ve sosyal hizmet uygulamasına dair öneriler bu başlık altında sunulmuştur.

5.2.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ve Şiddet Algısına İlişkin Öneriler

Kadınlar ile yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara bakıldığında kadınların toplumsal cinsiyet ve şiddet konusunda farkındalıklarını sonradan kazandıkları anlaşılmıştır. Yaşanılan sorunun farkında değilken o sorunla mücadele etmek mümkün olmadığından bu başlık altında kadınların, kadın alanında çalışan personelin ve toplumun toplumsal cinsiyet ve şiddet konusunda farkındalık kazanmalarına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet ile mücadele etmek için bireysel farkındalık yeterli değildir, toplumsal bir farkındalığa ihtiyaç vardır. Bu bağlamda tüm kamu kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarının bu farkındalık çalışmaları için sorumluluk alması ve işbirliği içerisinde çalışmalar yürütmesi gerekmektedir. Özellikle yerel düzeyde bölgenin sorunlarını, kaynaklarını ve dinamiklerini tespit etmek ve çözüm noktalarını birlikte planlamak daha çok bireye ulaşım olanağı sağlayacak gibi gözükmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet konusunda azımsanmayacak bir süredir bir çalışma yürütülmesine rağmen bu konuda bilinçli olmayan bireylerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu da işbirliği ve koordinasyon eksikliğinden farklı kurum ve kaynakların aynı kitleye ulaşmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden yerel düzeyde özellikle ŞÖNİM'ler (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri) ve yeni adı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri'nin Kadın Birimleri tarafından organize edilecek komisyonların kurulması, bu komisyonlara yereldeki tüm kamu kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarından kişilerin katılımının sağlanması, il eylem planları oluşturarak yapılması planlanan çalışmaların tüm şehre yaygınlaşmasının sağlanmasının ilk ve en önemli adım olacağı düşünülmektedir. Ulusal düzeyde de benzer şekilde tüm kamu, kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin katıldığı ve işbirliği içinde, yerel çalışmaları planlayacak ya da yaygınlaştıracak veya ulusal boyutta sosyal politika oluşturacak ve uygulanabilirliği olan çalışmaların planlanması ve hayata geçirilmesinin de faydalı ve işlevsel olacağı düşünülmektedir.

Toplumsal cinsiyet ve şiddet konularında farkındalık çalışmaları için eğitim programlarının hazırlanması, var olan ve uygulanmaya devam eden programların içeriğinin güncellenmesi, yaygınlaştırılması ve denetimin yapılması bir diğer önemli noktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sitesinden de ulaşılabilir materyaller içinde olan Aile Eğitim Programı ve Evlilik Öncesi Programı'nın her ilde yaygınlaştırılması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve denetiminin yapılmasının farkındalık çalışmalarına hız kazandıracakı düşünülmektedir. Pek tabi öncelikle bu programların içeriğinin de eşitsizliği ve şiddeti desteklemeyecek bir dile sahip olup olmadığının da incelenmesi gerekiyorsa düzeltmelerinin yapılması önemli bir noktadır. Benzer şekilde Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ), Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV) gibi sivil toplum kuruluşlarının da kadın, erkek ve çocuk destekleyici eğitim programları bulunmaktadır. Bunların da içeriklerinde güncellemeler yapılarak yerel düzeyde yaygınlaştırılması ve bu konuda özellikle belediyelerin sorumluluk almasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bahsedilen bu eğitimlerle ilgili iki önemli nokta bulunmaktadır. Birincisi eğitimlerin içeriğine yaygın yanlış inanışların eklenmesi ve özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve şiddeti besleyen kültürel öğretilerin yanlış olduğuna değinilmesidir. Kadınların en çok değindiği noktalar şiddetin 'hak/ceza' ile ilişkilendirilmesi ve şiddet döngüsünün özelliklerinin de bu eğitim programlarına dâhil edilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Özellikle evlilik öncesi destek programının içeriğinde evlilik içi iletişim, ailede rol ve görev paylaşımı, çocuk bakımı, cinsel yaşam ve cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunma yöntemleri, doğum kontrol yöntemleri, şiddet türleri konularında genişletilmesi yarar sağlayacaktır. İkincisi ise bu eğitimlerin yaygınlaştırılmasında yerel düzeyde her ilçeye ve her mahalleye ulaşılabilirliğinin sağlanması özellikle yereldeki işbirliği ağındaki paydaşların birbirlerinden haberdar olmasıdır. Evlilik öncesi destek programlarının yaygınlaştırılması ve zorunlu hale getirilmesinin bireylerin evlenmeden önce evlilikle ilgili beklentilerinin oluşmasında da fayda sağlayacaktır. Yine bu tarz eğitim programlarının içeriğine boşanmanın da evliliğe dair ve normal bir süreç olduğunun eklenmesi, bireylerin boşanma korkusu ile zoraki bir evliliği sürdürme çabasının yanlış olduğu konusunda farkındalık sağlayacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddet konulu eğitim ve farkındalık çalışmalarına erkeklerin de katılımının sağlanması bir başka önemli noktadır. Özellikle kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde çalışmakta olan erkek personelle başlatılacak çalışmaların faydalı olacağı düşünülmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle mücadelede kullanılan dilin de önemli olduğu düşünülmektedir. ‘Şiddete maruz kalan kadın’ yerine ‘mağdur’; sığınmaevi yerine ‘konukevi’ gibi kullanımların değiştirilmesi yönünde çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar kadınların maruz kaldıkları şiddeti azımsayan ve onları ‘konukevi’nde ‘misafir’ eden anlayıştan uzakta şiddetin varlığını kabul eden ve şiddetle mücadele konusunda kadınların ‘sığınacakları’ sığınmaevlerine ihtiyacı olduğunu farkına varılmış olunacak ve bu konudaki çalışmaların feminist yöntemle sunulmasına fayda sağlayacaktır. Ayrıca dil konusunda medya ile de cinsiyet eşitsizliği ve şiddeti körükleyen ifadelerin kullanılmaması yönünde çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet öğretilerini pekiştiren çizgi film, film, hikâye kitapları ve benzerlerinde RTÜK ve ilgili kurumların denetimlerinin güçlendirilmesi fayda sağlayacaktır. Şiddetin normalleştirilmesi, ‘hak/ceza’ ile ilişkilendirilmesi, şiddet döngüsü ve türleri konusunda kamu spotları ve yerel televizyon kanallarında bilgilendirici programların artırılması da değişime katkıda bulunacaktır.

Farkındalık çalışmaları kapsamında her yıl 25 Kasım ve 8 Mart’ta yoğunlaşan ve çoğunlukla kent merkezlerinde gerçekleşen programların kırsal bölgelere taşınması ve yılda 2 günle sınırlı olmaması sağlanmalıdır. Geniş çapta ve süreklilik kazandırılan programların daha işlevsel olacağı düşünülmektedir.

Şiddetle mücadele konusunda çok önemli bir görev üstlenen kolluk kuvvetlerinin de toplumsal cinsiyet ve şiddet konusunda farkındalığının artırılması, özellikle bu alanda hizmet vermek üzere oluşturulan Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesindeki ‘Aile içi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliği’ ve Jandarma’nın ‘Çocuk ve Kadın Kısım Amirliği’ personelinin kadına yönelik şiddete duyarlı ve kadın bakış açısına sahip, aile bütünlüğünü şiddetten daha fazla önemsemeyecek ve arabuluculuk yapmayacak kişilerden seçilmesi ve düzenli hizmet içi eğitimlerle süreç içerisinde tutumlarının değişmesine engel olunması gerekmektedir. Bu farkındalık çalışmasının kadınların yardım arama davranışlarına da olumlu etki yapacağı düşünülmektedir.

Kadınların hayatlarında tüm insanlarda olduğu gibi aile içi ilişkilerin ve aile öğretilerinin önemli olduğu sonucundan yola çıkarak sağlıklı aileler için önce sağlıklı bireyler yetiştirilmesi kanaatine varılmıştır. Bu noktada çocukluktan başlayan bir süreç ile sağlıklı iletişim ve sağlıklı aile eğitimlerinin Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer kamu kuruluşlarının işbirliği ile hazırlanması ve okullarda verilmeye başlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra hâlihazırda ailelere sorun çözme ve iletişim konularında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde sağlanan aile danışmanlığı programının yerel düzeyde Belediyelerin ilgili birimlerince işbirliği içerisinde genişletilmesi ve yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Makro düzeyde ise ‘çok aile, çok çocuk’ anlayışından vazgeçilerek ‘sağlıklı aile, sağlıklı çocuk’ anlayışında politikalar üretilmelidir. Bu bakışla kurulabilecek ‘evlilik okulları’ projeleri geliştirilmesinin ve bireylerin kadın-erkek ayırt edilmeden evlenmeden önce bu okullara katılım sağlanmasının da evlilik beklentilerinin ve evliliğe ilişkin farkındalığın oluşmasında olumlu etkiler yapacağı, evlilik sürecinde farkındalık eksikliğinden kaynaklanacak sorunlara yönelik ön çalışma niteliği taşıması bakımından da işlevsel olacağı düşünülmektedir. Ayrıca aile dinamikleri yönünde çalışmalar yapan uzman kişilerin öncelikle çalışmalarının temelini ‘eşit bireyler, sağlıklı aileler’ anlayışına dayandırması ve bu yönde maddi ve manevi olarak politika düzeyinde desteklenmesi; bu uzman kişilerin televizyon programları, kamu spotları, paneller ve eğitimlerde yerel ve ulusal düzeyde yer almaları sağlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Diğer yandan boşanmış/tek ebeveynli ailelerin desteklenmesi, çocukların aile içi şiddet ve şiddetli geçimsizliğe maruz kalarak büyümelerinin anne ya da babaları olmadan büyümelerinden daha kötü sonuçlar doğuracağına yönelik farkındalık çalışmaları yürütülmelidir. Bu noktada tek ebeveynli aileleri maddi ve manevi yönden destekleyecek çalışmalara ihtiyaç vardır, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının sorumluluğu paylaşmasının iş yükünü azaltacağı ve çalışmaların daha çok kişiye ulaşmasında yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

5.2.2. Yardım Arama Davranışını Engelleyen Faktörlere İlişkin Öneriler

Kadınlarla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara bakıldığında kadınların yardım arama davranışını olumsuz yönde etkileyen pek çok sebep olduğu görülmüştür. Bu

etkenler içinde duygusal destek ve bilgi desteğinin eksikliğinin başlıca sebepler olduğu keşfedilmiştir. Bu bağlamda kadınların yardım arama davranışlarına olumlu bir etki sağlamak için sosyal destek mekanizmalarının arttırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yerel düzeyde şiddetle mücadele yol haritası oluşturulması ve ilgili her kurum ve kuruluşa ve kadınların ulaşabileceği merkezlere dağıtımının yapılması, şiddete maruz kalan kadınların başvurabilecekleri merkezlerin ve şiddet anında yapabileceklerinin yazılı olduğu mümkünse cüzdanlarına sığdırabilecekleri boylarda broşürlerin hazırlanması ve dağıtımının yapılmasının bilgi eksikliğini giderme yolunda en önemli adımlardan biri olacağı düşünülmektedir. Bu broşür ve yol haritasının hazırlanmasında yerel kaynakları bilmek ve işbirliği ağını kullanmak faydalı olacaktır.

Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezlerinin her ilde ve ilçede yaygınlaştırılmasının ve ulaşılabilirliğinin arttırılmasının kadınların yardım arama davranışlarına olumlu etki yapacağı düşünülmektedir. Bu merkezlerin sadece kent merkezlerinde değil kırsal bölgelerde de yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu merkezlerde görevlendirilecek personelin de feminist yaklaşıma ve kadın bakış açısına sahip ve ihtiyacı karşılayacak sayıda olması gerekmektedir. Kırsal bölgelerde şiddete maruz kalan kadınların kamu kurum ve kuruluşlarınca tespit edilmesi yönünde ilgili merciler ile işbirliği yapılması ve kadınların destek alabilecekleri merkezlere veya sığınmaevlerine ulaşmalarının sağlanması yararlı olacaktır.

Boşanmış kadına yönelik tutum ve 'dul kadın' algısının değiştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması da kadınların yardım arama davranışına olumlu etki sağlayabilir. Bu konuda ihtiyaç duyulan zihinsel dönüşüm için medya ve eğitim kurumlarının işbirliği içerisinde çalışması faydalı olacaktır. Ayrıca aile danışmanlığı ve boşanma süreci danışmanlığı çalışmalarının ilgili kamu kurum ve kuruluşları işbirliğiyle 81 ile yaygınlaştırılmasının da fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Şiddete rağmen ailenin birlik ve beraberliğini korumak yerine kadın ve çocukların şiddetli ortamdan uzaklaştırılmasının tüm kamu kurum ve kuruluşlarının nihai amacı olması gerektiği düşünülmektedir. Şiddete karşı uygulanan müeyyidelerin caydırıcılığının yükseltilmesi, kanunların iyileştirilmesi ve denetimlerinin

sağlanmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir. 6284 sayılı Kanun ve Yönetmeliğine tabii olan tüm kamu ve kuruluşlarının bunlara uygun bir şekilde hizmet verdiğinin denetlenmesinin kadınların yardım arama davranışlarına olumlu yönde etki yapacağı düşünülmektedir.

Şiddetin normalleştirilmesine sebep olan kültürel öğretilere yönelik farkındalık sağlayacak proje ve çalışmaların geliştirilmesi ve uygulanması konusunda desteklenmesi ve kadınların kamu kurum ve kuruluşlarına duyduğu güvenin artırılması için çeşitli koruma programlarının geliştirilmesi, kadınların devlet güvencesini arkalarında hissetmelerine yönelik politika geliştirilmesinin büyük ölçüde fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Kadınların duygusal desteklerini güçlendirmek adına şiddete tanık olanların şiddete sessiz kalmak yerine müdahale etmesine, ilgili mercilere haber vermesine yönelik teşvik çalışmaları ve şiddet failinin tehditlerine yönelik de korunma sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kadınların şiddetle mücadelesine maddi yönde katkı sağlamak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde verilmekte olan Sosyo-ekonomik Destek (SED)' in sınırlarının genişletilmesi, çocuk sahibi olmasa bile kadınların bu destekten faydalanmasının sağlanmasının olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Çocuk sahibi olan kadınlara verilen maddi desteğin artırılmasının yanı sıra tek ebeveynli aile olmak, çocuk bakımı ve istihdam gibi konularda desteklenmesinin de olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Sığınmaevlerinin gizliliğinin ifşa edilmeden ulaşılabilirliğinin artırılması, fiziksel yapı ve sağlanan hizmetler konusunda bilgilendirici çalışmaların yapılmasının hem sığınmaevlerine karşı önyargıları azaltacağı hem de kadınların 'gidecek yerim yok' algısını kırmak yönünde fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

5.2.3. Sığınmaevi Hizmetine İlişkin Öneriler

Kadınlarla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre sığınmaevlerindeki kadın bakış açısına sahip olmayan personel ve idarecilerin varlığı, farklı uygulamalar, sığınmaevlerinin fiziksel özelliklerinin yetersiz olması sığınmaevi hizmeti ile ilgili

olumsuz deneyimlere yol açmıştır. Bu konuda sığınmaevi hizmetinin ülke genelinde iyileştirilmesi ve ortak bir paydada yapılandırılmasının yararlı olacağı kanaatine varılmıştır.

Sığınmaevlerindeki işleyiş ve sunulan hizmet farklılıklarının giderilmesi yönünde çalışmalar yapılmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Hizmet farklılıklarının giderilmesi yönünde yapılacak çalışmaların geleneksel yöntemlerden farklı bir yöntem olan feminist yöntem çerçevesinde kadın haklarını esas alan ve arabuluculuktan uzak bir hizmet sunumuna yönelik olmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede sığınmaevinde görevlendirilecek ve hâlihazırda görevli olan personel, meslek elemanı ve idarecilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve feminist yaklaşımı benimseyen kadın alanında çalışmaya istekli ilgili meslek gruplarından olması, mesleki yeterlilik ve tecrübeye sahip olması gerekmektedir. Bu personelin de düzenli hizmet içi eğitim ve süpervizyon almasının hizmet kalitesine olumlu yönde etki sağlayacağı düşünülmektedir. Sığınmaevinde çalışacak personele işe başlamadan önce ve sonrasında düzenli aralıklarla toplumsal cinsiyet ve feminizm eğitimlerinin verilmesi de yarar sağlayacaktır.

Sığınmaevlerinin fiziksel koşullarının iyileştirilmesi, kadınların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik alanların ve kaynakların sağlanması, erişilebilirliğe uygun olması gerekmektedir. Sığınmaevlerine çocukların da anneleri ile birlikte geldiği unutulmadan çocukların ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesinin, çocuklar ve anneler için uygun etkinlik odalarının düzenlenmiş olmasının da önemli bir nokta olduğu düşünülmektedir. Sığınmaevlerinde kadınlar ve çocuklara sağlanacak hizmetlerin 'konforlu' olmasına değil ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmasına odaklanılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca sığınmaevlerinin sayısının da artırılması ve yerel yönetimlerin bu konuda desteklenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Sığınmaevlerinin gizliliğini ifşa etmeden ulaşılabilirliğinin sağlanması, fiziksel koşullar ve sağlanan hizmetler hakkında bilgi verilmesinin kadınların sığınmaevine gelirken duydukları korkuyu azaltacağı düşünülmektedir. Nitekim Eskişehir Tepebaşı Belediyesi olarak 'Kadın Sığınmaevinde Yaşam' başlıklı bir sunum araştırmacı ve çalışma arkadaşları tarafından hazırlanmış ve belediyenin beldeevlerinde kadınlara ve ilgili personele verilmeye başlanmıştır. Bu tarz çalışmaların ulusal düzeyde yapılmasının

sığınmaevlerine olan olumsuz yargıların da değişmesi noktasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Kolluk kuvvetlerinin sığınmaevlerinin gizliliğinin korunması konusunda hassasiyetlerinin geliştirilmesi, ailenin bütünlüğünün sağlanmasına yönelik şahsi kanaatlerinin görevlerini kötüye kullanmalarının önüne geçilmesi ve benzer şekilde adli mercilerin de şiddet ve sığınmaevlerinin gizliliği konusunda duyarlı olmasının sağlanmasının önemli bir nokta olduğu düşünülmektedir.

Sığınmaevlerinde kadınlarla yapılacak bireysel ve grup çalışmalarında ‘Haklı Dayak Yoktur’ ilkesinin benimsenmesi ve kadınlara suçlu olmadıklarına dair güçlendirme çalışmalarının yapılmasının da önemli olduğu ve bununla birlikte benzer şekilde sığınmaevinde yapılacak çalışmaların toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddet konusunda farkındalık sağlayacak çalışmalar olmasının kadınların güçlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sığınmaevindeki bireysel ve grup odaklı tüm çalışmalarda yargılayıcı ve sahiplenici olmayan bir tutum sergilenmesi de önemli bir noktadır.

Sığınmaevinde kalan kadınlardan daha önce hiç çalışma deneyimi olmayanlar için iş bulma ve çalışma hayatına adaptasyon sağlamakta yaşanan zorlukların giderilmesi için İŞKUR ile yerel düzeyde protokollerin yapılması, özellikle çocuğu kreşe ve okula giden kadınlar için iş saatlerinin opsiyonlu olmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Yerel düzeyde sığınmaevindeki kadınların istihdamı için projeler geliştirilebilir, yerel firmalar sorumluluk almaları yönünde desteklenebilir.

Sığınmaevinden bağımsız yaşama geçmek için ayrılacak kadınlara belli bir süre maddi destekte bulunulması kadınların bu girişimini destekleyeceği ve kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Sığınmaevlerinde kadınlara verilen yasal kalma süresinin de 6 ay ile sınırlandırılmış olması kadınlar için bir stres faktörü olmaktadır. Bu süre meslek elemanlarının uygun bulması durumunda uzatılabilir olsa da bu yasal süresinin uzatılması ya da kadınların ihtiyacına yönelik birey özelinde değerlendirmelerin yapılmasıyla belirlenecek değişken sürelerin olmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sığınmaevinde kalan kadınların harçlık desteğinin belediyelere bağlı sığınmaevlerinde de verilmesinin sağlanması, belediyelerin bu yönde desteklenmesinin ve denetiminin yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan verilen bu harçlıkların kadınların kişisel ihtiyaçları doğrultusunda kullanabilmesi için kadınlar sığınmaevinde karşılanabilecek ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiği de düşünülmektedir.

Kadınların sığınmaevinden çıkarken yeterince güçlenmemesi yeniden sığınmaevine gelmesine, sığınmaevi hizmetine bağımlılık geliştirmesine neden olmaktadır. Bunun sebeplerinden biri de kadınların sığınmaevinde özgür bırakılmaması, güvenlik tehdidi olmaması halinde bile gideceği her yere kurum aracı ve personel eşliğinde kontrol altında götürülmesidir. Sığınmaevinde kadınları güçlendirecek, bağımsız ve özgür kılacak uygulamaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Sığınmaevlerindeki kuralların da kadınların güçlenmesini engelleyecek, baskı altında kalmasına sebep olacak, şiddet deneyimini tekrar ettirecek kurallar olmaması gerektiğini düşünülmektedir.

Yapılan bazı araştırmalarda da önerildiği gibi bu araştırmaya katılan kadınlar da ihtisaslaşmış sığınmaevi olmasını talep etmişlerdir. Bu yönde yapılacak olan çalışmaların tüm boyutları ile değerlendirilmesinin gerekli olduğu, aksi takdirde kadınların bir kez daha ayrımcılığa maruz kalmasına sebep olabileceği düşünülmektedir.

5.2.4. Sosyal Hizmet Uygulamasına İlişkin Öneriler

Sosyal hizmet uygulamasının bilgi, değer ve hak temelli bakışı, insanların sorun çözme, baş etme ve gelişme kapasitelerinin artırılmasına yönelik önemli rol ve işlevleri göz önüne alındığında sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddetle mücadele noktasında sorumluluk ve süreçte yer alması gerekmektedir. Önceki başlıklarda verilmiş olan tüm önerilerin gerçekleştirilmesine eğitim, kaynak yönetimi ve danışmanlık işlevleri ile katkı sağlamasına ihtiyaç olduğu ve faydalı olacağı düşünülmektedir.

Duyan'ın (2010) bahsettiği üzere sosyal hizmetin toplumun tüm bireylerinin geliştirilmesi ve korunması için hizmet veren bir disiplin ve meslek olduğu, yasalar ve politikalar çerçevesinde işlev gördüğü ve sosyal politikaların oluşturulması,

uygulanması, değiştirilmesi ve geliştirilmesi süreçlerine katıldığı bilgisinden hareketle kadın odaklı çalışmalarda da bütüncül bakış açısının yanında feminist sosyal hizmet yaklaşımı ile var olması gerektiği söylenebilir. Sosyal hizmet uzmanlarının planlayıcı, kolaylaştırıcı, bağlantı kurucu ve harekete geçirici rollerini feminist yaklaşım odağında sürdürmesi toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddetle mücadele noktasında yarar sağlayacaktır.

Feminist bakışın önceliği aile değil kadın olan bir sosyal hizmet uygulamasını desteklemesi, ataerkil düşünceden beslenen, gelişen ve normalleşen şiddetin hedef noktası olan kadınların geçmiş yaşam deneyimlerine odaklanması ve bu içselleştirme ile mücadele edecek farkındalık çalışmasını içeren müdahale planı oluşturmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanının kişisel yargılarından uzak ve profesyonel bir duruş sergilemesinin müdahalenin işlevselliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanlarına süpervizyon desteği sağlanmasının da önemli bir nokta olduğu düşünülmektedir.

Feminist yaklaşım kadın odaklı çalışmalarda bu araştırmanın sonuçlarında da değinildiği üzere kadınlar tarafından sıkça dile getirilen sosyal baskının farkında olunmasını öngörmektedir. Bu sosyal baskının bilincinde olan sosyal hizmet uzmanlarının kendilerini kurtarıcı rolüne büründürmeden kadınlarla birlikte çalışmayı ön plana almalı ve hak savunuculuğu rolünü öne çıkararak kadınların şiddet içeren bir ilişkiyi kabul etmesi ve kendisini suçlamasının önüne geçecek bilinçlendirme çalışmaları yapmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. (2012, Mart 20).
- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği. (2013, Ocak 18).
- Acar, H. (2001). Tek Ebeveynli Ailelere Yönelik Feminist Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(3), 13-25.
- Acevedo, M. J. (2005). *Battered, Immigrant Mexican Women's Perspectives Regarding Abuse and Help-Seeking*. Doktora Tezi.
- Akbaş, E., & Topçuoğlu, R. A. (2009). Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu-Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 95-103.
- Akçer Demir, Z. (2006). *Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Kadınlar: Diyarbakır Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.
- Akyıldız, M. (2014). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Bir Model Olarak Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Anais-Bar, A. (2012). *The Experiences of Underserved Minority Battered Women*. Doktora Tezi, New York.
- Ansara, D. L., & Hindin, M. J. (2010). Formal and Informal Help-seeking Associated with Women's and Men's Experiences of Intimate Partner Violence in Canada. *Social Science & Medicine*, 70(7), 1011-1018.
- Arat, N. (2010). *Feminizmin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Arıkan, Ç. (1987, Ocak). Sosyal Hizmet Açısından Şiddet ve Bir Şiddet Türü Olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet. *Sosyal Hizmetle Yüksek Okulu Dergisi*, 5(1), 75-97.
- Arıkan, Ç. (1996). *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumu Araştırması*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Başkanlığı .
- Arın, C. (1996, Mart). Kadına Yönelik Şiddet. *Cogito, Şiddet*(6-7), 305-312.
- Arslandaş, H., Dereboy, F. İ., Aştı, N., & Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde Profesyonel Psikolojik Yardım Arama Tutumu ve Bunu Etkileyen Faktörler. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17-23.
- Ashman, K. K., & Hull, G. H. (1999). *Understanding Generalist Practice*. Chicago: Nelson-Hull Publishers.
- Ateş, A. P. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumları: Dicle Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.

- Aureala, W. (2001). *Battered Women in Shelters: A Comparative Analysis of the Expectations and Experiences of African American, Mexican American and Non-Hispanic White Women*. Doktora Tezi.
- Aziz, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Berkiten Ergin, Y. (2013). Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Görünmezlik. M. Tekcan (Dü.) içinde, *Kadın Kitabı* (s. 59-76). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Beyazpınar, A. (2010). *Hemşire/Ebelerin Kadına Yönelik Şiddetin Tanılanmasında Görüş ve Önerilerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bilgin, Y. (2015). *Sığınma Evlerindeki Kadınların Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evlerine Bakışı: İstanbul Örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Bızancı, M. (2014). *Ailede Kadına Yönelik Şiddeti Meşru Görme, Cinsiyetçilik, Öznel İyi Oluş: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Bora, A. (2008). *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Toplumsal Cinsiyet Rehberi*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- Bora, A. (2011). *Feminizm Kendi Arasında*. İstanbul: Ayizi Yayınları.
- Bora, A. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. K. Çayır, & M. Ayan Ceyhan (Dü.) içinde, *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 175-187). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bora, A. (2015). *Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet: Tutum, Yaşantı ve Yasal Farkındalık Açısından Cinsiyetler Arası Karşılaştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Burnete, C. E. (2015). From The Ground Up: Indigenous Women's After Violence Experiences With The Formal Service System In The United States. *The British Journal Of Social Work*, 45(5), 1526-1545.
- Butler, J. (2009). Toplumsal Cinsiyet Düzenlemeleri. (B. Kovulmaz, Dü., & B. Kovulmaz, Çev.) *Cogito Feminizm*(58), 73-91.
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 53-65.
- Ceylan, S. (2016). *Namus Kültürlerinde Kadına Yönelik Şiddeti Yordayan Sosyal Psikolojik Faktörler*. Doktora Tezi, Ankara.
- Coker, A. L., Derrick, C., Lumpkin, J. L., Aldrich, T. E., & Oldendick, R. (2000, November). Help-seeking for intimate partner violence and forced sex in South Carolina. *American Journal of Preventive Medicine*, 19(4), 316-320.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (4. Baskıdan Çeviri b.). (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.

- Çiftçi, Ö. (2007). *Yaşadıkları Şiddet Nedeniyle Sığınma Evlerine Başvuran Kadınların Umutsuzluk, Depresyon ve Üreme Sağlığı Durumlarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çınar Köysüren, A. (2013). *Kültürel ve Dini Algıda Toplumsal Cinsiyet*. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Danık, Ş. (2000). Aile İçinde Kadına Yönelen Şiddet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*(1), 77-87.
- Davidoff, L. (2012). *Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet*. (Z. Ateşer, & S. Somuncuoğlu, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demir, Ö. (2017). *Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumları ve Etkileyen Faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Demirkır Ünlü, M. (2012). *İstanbul Sözleşmesi'nin (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Demiröz, F. (1996). *Evli Kadınlara Yönelik İstismar ve Kadınların Sığınmaevleri Hakkındaki Düşünceleri*. Doktora Tezi, Ankara.
- Demiröz, F. (2003). Ailede Krizler ve Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 85-98.
- Demiröz, F., Beydili, E., & Yıldırım, B. (2013). Sosyal Hizmet Perspektifinden Feminizm Üzerine Bir Gözden Geçirme: Kadın Çalışmalarında Erkek İşbirliği. G. Çamur Duyan, D. Şenol, & S. Yıldız (Dü.), *Aile ve Kadın Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 45-50). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Yayınları.
- Doğan, H. (2013). *Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.
- Dominelli, L. (2002). *Feminist Social Work Theory and Practice*. Palgrave.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet (Sosyal Psikolojik Açıklamalar)*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.
- Editör. (2016, Ocak 7). *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2015 Raporu*. Şubat 2016 tarihinde Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu: <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2551/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2015-yili-raporu> adresinden alındı
- Ekström, V. (2015). Violence Against Women - Social Services Support During Legal Proceedings. *European Journal of Social Work*, 18(5), 661-674.
- Ekström, V. (2018). Carriers Of The Troublesome Violence - The Social Services' Support For Female Victims Of Domestic Violence. *European Journal of Social Work*, 21(1), 61-73.

- Erdoğan, S., Aktaş, A., & Bayram Onat, G. (2009). Sığınma Evinde Yaşayan Bir Grup Kadının Şiddet Deneyimleri ve Baş Etme Yaklaşımları: Niteliksel Bir Çalışma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1).
- Erkut, A. (2015). *Kadına Yönelik Şiddet: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Yetkecilik ve Sosyal Baskınlık Yönelimi Açısından Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Featherstone, B. (2001). Where To For Feminist Social Work? *Critical Social Work*, 2(1).
- Fine, C. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması*. (K. Tanrıyar, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*. (A. Ersoy, & P. Yalçınoğlu, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Godenzi, A. (1992). *Cinsel Şiddet -Yaşayanların/Yaşatanların Anlatımlarıyla-*. (S. Kurucan Coşar, & Y. Coşar, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökalp, P. D. (2013). Çocuklarda Cinsiyet Ayrımcılığı ve Yoksunluk. M. Tekcan (Dü.) içinde, *Kadın Kitabı*. Kocaeli: Umutepe Yayınları.
- Gülbahar, S. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet. *II. Hukukun Gençleri Sempozyumu "Şiddet Döngüsünü Kırmada Hukukun Rolü"*. İstanbul: Umut Vakfı Araştırma Merkezi.
- Güler, N., Tel, H., & Tuncay Özkan, F. (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2(27), 51-56.
- Gündüz Hoşgör, A. (2010). Türkiye'de Kırsal Kadının Toplumsal Konumu: Bölgesel Eşitsizlikler, Yasal Müdahaleler ve Kısmi Kazanımlar. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar* (s. 295-314). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Gürhan, O. (2015). *Tarihsel Süreç İçerisinde ve Günümüzde Kadına Yönelik Şiddet*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Hatiboğlu, B. (2008, Ekim). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye Anarko-Feminist Bakış: Makrodan Mikroya Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 19(2), 97-109.
- Helmersson, S., & Jönson, H. (2015). The Use of 'Empowerment' Among Organisations Supporting Victims Of Domestic Violence In Sweden. *European Journal of Social Work*, 18(1), 51-64.
- Hinson, J. A., & Swanson, J. L. (1993). Willingness to Seek Help as a Function of Self Disclosure and Problem Severity. *Journal of Counselling and Development*, 71, 465-470.
- Holt, S. (2017). Domestic Violence And The Paradox Of Post-Seperation Mothering. *The British Journal Of Social Work*, 47(7), 2049-2067.

- Hooks, B. (2012). *Feminizm Herkes İçindir - Tutkulu Politika*. (E. Aydın, B. Kurt, Ş. Özgün, & A. Yıldırım, Çev.) İstanbul: bgst Yayınları.
- İbiloğlu Okan, A. (2012). Aile İçi Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 204-222.
- İçağasıoğlu Çoban, A. (2013). Kadın Sığınma Evlerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Aile ve Kadın Sempozyumu*, (s. 73-82). Kırıkkale.
- Irmak, Ç. (2016). *Aile İçi Şiddet Görüp Kadın Konukevinde Kalan Kadınlarla Aile İçi Şiddet Görüp Evinde Kalmaya Devam Eden Kadınların Psikolojik Dayanıklılık Bağlanma Biçimleri Başa Çıkma Tutumları ve Psikopatoloji Açısından Karşılaştırılması*. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Irmak, S. (2014). *Kadın Konuk Evlerinin Kadına Yönelik Şiddeti Azaltmadaki Rollerini: Kocaeli, Bursa, Yalova Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- İşmen, E. (2004). Aile Yaşam Döngüsü. H. Yavuzer (Dü.) içinde, *Evlilik Okulu* (s. 19-37). Remzi Kitabevi.
- Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkındaki Yönetmelik. (2013, Ocak 5). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008 - 2014*. 8 Mart, 2017 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/kadina-yonelik-aile-ici-siddet-arastirmasi> adresinden alındı
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş* (10. Basım b.). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kandemirci, D., & Kağnıcı, D. Y. (2014, Haziran). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Baş Etme: Çok Boyutlu Bir İnceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 1-12.
- Katz, E. (2015). Recovery - Promoters: Ways In Which Children And Mothers Support One Another's Recoveries From Domestic Violence. *The British Journal Of Social Work*, 45(1), 153-169.
- Kelebek, G. (2017). Sığınma Evinden Ayrılan Kadınların Sürdürülebilir Yaşamları. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 79-87.
- Kılınç Salman, G. (2015). *Kadın Konukevinde Kalan ve Şiddete Uğramış Kadınların İlişkilere İlişkin Bilişsel Çarpıtma Düzeylerinin Travmatik Stres, Depresyon ve Umutsuzluk Düzeyleri İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- Kirst-Ashman, K. K. (2010). *Introduction to Social Work & Social Welfare: Critical Thinking Perspectives* (3th Edition b.). Cengage Learning.
- Kirst-Ashman, K. K., & Hull, G. H. (2010). *Understanding Generalist Practice* (6th Edition b.). Brooks/Cole.

- Kıymaz Bahçeci, Ş. (2012). *İstanbul Sözleşmesinin Değerlendirilmesi Türkiyede Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması İçin Sağlayacağı Olanaklar*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Köknel, Ö. (2013). *Şiddet Dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köşgeroğlu, N. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Kadın, Kalın Duvar İnce Zar* (1. Baskı b.). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Kula, A. (2010). *Kocaeli Üniversitesi 2008-2009 Akademik Yılı 1. ve 6. Sınıf Tıp Öğrencilerinin Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- Küçük, N. (2013). *Polislerin Kadına Yönelik Şiddete ve Bu Tip Şiddette Mesleki Role İlişkin Tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Lewis, S. F. (2002). *An Investigation Of Help-Seeking Behavior In Battered Women*. West Virginia: West Virginia University.
- Leyla Kuzu, Ş. (2014). Pratik ve Stratejik İhtiyaçlar Çerçevesinde Kadın Sığınma Evleri ve Kadın Danışma Merkezleri. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi (UHBAB)*, 3(8), 77-89.
- Liao, M.-Y. (2017, Ekim). Integrating Body-Mind-Spirit Services Used By Women Experiencing İntimate Partner Violence: A Case Study In Taiwan. *International Social Work*.
- Lipsky, S., Caetano, R., Field, C. A., & Larkin, G. L. (2006). The Role of Intimate Partner Violence, Race, and Ethnicity in Help-Seeking Behaviors. *Ethnicity & Health*, 11(1), 81-100.
- Lundgren, E. (2012). *Şiddetin Normalleştirilme Süreci*. (B. Ekal, Çev.) İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Mackinnon, C. A. (1987). *Feminism Unmodified - Discourses on Life and Law*. England: Harvard Univesity Press.
- Mark, H. (2015). Feminizm...? H. Osmanağaoğlu içinde, *Feminizm Kitabı Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Seçme Metinler* (s. 116-117). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Maybek, S. D. (2016). *Şiddet Gören Kadına Açılan Kapı: Sığınmaevi ve Sonrasındaki Yaşam Stratejileri*. Doktora Tezi, Ankara.
- McClennen, J. C. (2010). *Social Work and Family Violence Theories, Assessment and Intervention*. New York: Springer Publishing Company.
- McHugh, K. (2004). *Goal Setting By Women in Battered Women's Shelters*. Doktora Tezi, Milwaukee, Wisconsin.

- Mitchell, J. (2006). *Kadınlar: En Uzun Devrim*. (G. İnal, G. Savran, Ş. Tekeli, F. Tınç, Ş. Torun, & Y. Zihnioğlu, Çev.) İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2014). *Erkek Şiddeti ile Başa Çıkmak - Sosyal Çalışmacı ve Gönüllü El Kitabı*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2018). *Mor Çatı Deneyimi Kadına Yönelik Şiddete Dair Neler Anlatıyor? Kadına Yönelik Şiddet Değerlendirme Raporu*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi Anlamak (Psikolojiye Giriş)* (1 b.). (H. B. Ayvaşık, & M. Sayıl, Çev.) Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Moses, R. (1996). Şiddet Nerede Başlıyor? *Cogito*(6-7 Şiddet), 23-27.
- Mutlu, F. (2006). *Aile İçi Şiddet Sürecinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Nazroo, J. (1995). Uncovering Gender Differences In The Use Of Marital Violence: The Effect Of Methodology. *Sociology*, 29(3), 475-494.
- Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (6. Basım b., Cilt 1). (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayınodası Yayıncılık.
- Notz, G. (2012). *Feminizm*. (S. D. Çetinkaya, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Okutan, N. (2007). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet - Van'da, Kadınların Şiddet Deneyimleri, Şiddeti Doğuran Koşullar ve Başetme Biçimleri, Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Özateş, Ö. S. (2009, Ekim). Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aileiçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 99-107.
- Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S., & Cihangir Çankaya, Z. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Profesyonel Yardım Arama Tutumları, Cinsiyet Roller ve Kendini Saklama Düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 59-71.
- Özdemir, B. (2013). *Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Algılama Durumlarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özkalp, E., Arıcı, H., Bayraktar, R., Aydın, O., Erkal, B., & Uzunöz, A. (2004). *Davranış Bilimlerine Giriş*. (E. Özkalp, Dü.) Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Öztürk, E. (2008). *Türkiye'de Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınma Evleri ve Din*. Doktora Tezi, İstanbul.
- Pagelow, M. D. (1980). *Woman Battering: Victims of Spouse Abuse and Their Perceptions of Violent Relationships*. Doktora Tezi, Riverside.

- Park, E. (2009). *Battered Women's Help-seeking: A Turning Point from Victimization to Readiness*. Doktora Tezi, Minnesota.
- Payne, M. (2016). *Modern Social Work Theory* (4th Edition b.). Oxford University Press.
- Pilgir, P. (2015). *Sığınmaevindeki Kadınların İstihdamı ve Ugulanan İstihdam Politikaları: Eskişehir ve Bingöl Sığınmaevi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Pınar, G., Taşkın, L., & Eroğlu, K. (2008). Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdunda Kalan Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Rol Kalıplarına İlişkin Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 47-57.
- Rasool, S. (2012). Abused Women's Experiences With Social Workers and Shelters. *The Social Work Practitioner-Researcher*, 24(1), 103-120.
- Robert, A. R. (2007). *Battered Women and Their Families: Intervention Strategies and Treatment Programs* (3rd Edition b.). (B. W. White, Dü.) New York: Springer Publishing.
- Sakallı, A. E., Doğan, D., Günel, H., & Güreli, Z. (2018). *Mor Çatı Deneyimi Kadına Yönelik Şiddete Dair Neler Anlatıyor? - Kadına Yönelik Şiddet Değerlendirme Raporu*. İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı.
- Sallan Gül, S. (2013). *Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri - Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?* (2. Basım b.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Sarı, K. S. (2010). *Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Sarıbıyık, M. (2012). *Malatya Merkez Sağlık Ocaklarında Çalışan Hekim, Hemşire ve Ebelerin Şiddet Deneyimleri ve Kadına Yönelik Şiddetle İlgili tutum ve Davranış Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Sayem, A. M., Begum, H. A., & Moneesha, S. S. (2013, Kasım). Women's Attitudes Towards Formal And Informal Support-Seeking Coping Strategies Against Intimate Partner Violence. *International Social Work*.
- Scott, J. W. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*. (A. T. Kılıç, Çev.) İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Sheafor, B. W., & Horejsi, C. R. (2012). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice* (9th Edition b.). Boston: Pearson Education.
- Solmuş, T. (2010). *Romantik Terörizm ve Romantik Tecavüz*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Şahin, D. (2013). *Cezaevindeki Şiddet Failleri ve Sığınmaevinde Kalan Şiddet Mağdurlarının Şiddete Bakış Açılımları ile Suçluluk Utanç Duygularının Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, İstanbul.

- Şavur, E. (2012). *İnsani Yardım Çalışanlarının Yardım Arama Davranışına İlişkin Bir İnceleme: 'Psikolojik Belirtiler, Psikolojik Sağlık ve Sosyal Destek Algısı'*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Targan Çalış, Ş. (2017). *Kadın Konukevlerinde Kalan Kadınların Sosyal Destek Sistemleri ve Gelecek Beklentileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tonsing, J. (2018, Mayıs). Fijian Women's Experiences Of Domestic Violence And Mother's Perceived Impact Of Children's Exposure To Abuse In The Home . *International Social Work*.
- Tosun, Z., & Öztürk, A. B. (2010). *Kadın Sığınmaevi Modelleri: Türkiye ve Çeşitli Ülke Uygulamaları*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Tuncay, T. (2009). *Genç Kanser Hastalarının Hastalık Deneyimlerinin Güçlendirme Yaklaşımı Temelinde Analizi: Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi, Ankara.
- Tümer, Ö. (2011). *Söylemler ve Eylemler: Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Türkiye'de Kadın*. (2018, Mart). Mayıs 2018 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin> adresinden alındı
- Uçan, A. (2011). *Bir Sosyal Stigma Öznesi Olarak Kadın Sığınmaevleri ve Sığınaklar*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Ulmestig, R., & Erikson, M. (2017). Financial Consequences Of Leaving Violent Men-Women Survivors Of Domestic Violence And The Social Assistance System In Sweden. *European Journal of Social Work*, 20(4), 560-571.
- Uluocak, Ş., & Aslan, C. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Eşitliği ve Toplumsal Yaşamda Kadının Desteklenmesi Süreçleri Açısından; Kadının ve Sosyal Çevresinin Sahip Olduğu Sosyo-Kültürel-Ekonomik ve Sosyo-Politik-Bilişsel 'Direnc Noktalarının' Sosyolojik Analizi*. Çanakkale: Çanakkale Kitaplığı .
- Üner, S. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Walters, M. (2009). *Feminizm*. (H. Gür, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Yalçın, M. (2014). *Aile İçi Şiddet Nedeniyle Kadın Konukevinden Hizmet Alan Şiddet Mağduru Kadınlar İle Kurulmuşta Görev Yapan Meslek Elemanlarının Kadın Konukevi Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri: Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yavuz, K. (2018). *Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede 'Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (Şönim)' ve 'Kadın Konukevinin' Rolü - Trabzon İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane.

- Yiğitcan, G. (2013). *Kadına Yönelik Şiddet: Kırıkkale Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Yıldırım, A. (1996). *Sığınaklarda Kalan Kadınların Uğradığı Şiddetin Boyutları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. İstanbul: Boyut Matbaacılık A.Ş.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2016). *Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Yılmaz, S. (2015). *Muhafazakar Politikalar, Feminist Perspektif ve Kadın Sığınmaevleri: Çankaya Belediyesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Yörük, S. (2010). *Kadına Yönelik Şiddet: Antalya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. (A. Aykara, A. Beyazova, B. Yakut Çakar, C. Evren, Ç. Karaca, D. B. Çiftçi, et al., Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.

EKLER

EK 1

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNERGESİ

Şiddete maruz kalan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarını anlamaya yönelik bir yüksek lisans araştırması kapsamında sizinle görüşüyoruz. Sizinle bu konudaki duygularınız, düşünceleriniz, deneyimleriniz ve beklentilerinizle ilgili bir görüşme yapmak istiyorum. Bu çalışma için, sizin bu konudaki deneyim ve görüşleriniz çok değerli. Hem araştırmacı hem de bir kadın olarak deneyimlediğiniz bu süreci derinlemesine anlayabilmek istiyorum. Benimle paylaşacağınız tüm bilgiler sadece bu araştırma sonunda yazacağım yayında yaptığım diğer görüşmelerden aldığım bilgilerle beraber kullanılacaktır. Kişisel bilgilerinizin hiçbir biçimde çalışmanın bilimsel amaçları dışında kullanılmayacağından ve gizliliğinizin korunacağından emin olmanızı istiyorum. Görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Konuşmalarınızın tamamını yazmam ya da aklımda tutmam çok zor ve bana anlatacağınız her söz çok önemli olduğundan görüşmemizi kayıt cihazına kaydetmek istiyorum. Kayda izin verdiğiniz için tekrar teşekkür ediyorum.

1. Kişisel Bilgiler

- 1.1. Yaşı
- 1.2. Medeni durumu
- 1.3. Doğduğu, büyüdüğü yerler
- 1.4. Eğitim durumu
- 1.5. Çalışma durumu
- 1.6. Sigorta durumu
- 1.7. Çocuk durumu
- 1.8. Ailevi bilgiler (eş, ebeveyn, kardeşler, akrabalar)
- 1.9. Aile üyelerine ilişkin tanıtıcı bilgiler

2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu

- 2.1. Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri hakkında düşünceleri
- 2.2. Bu konuda herhangi bir eğitime, sunuma, panel vb. katılım var mı?
- 2.3. Ailede ev işlerinin paylaşımı ve yürütülmesi hakkındaki düşünceleri, kendi ailesindeki durum
- 2.4. Ailede kararların alınması hakkındaki düşünceleri, kendi ailesindeki durum
- 2.5. Toplumsal cinsiyetle ilgili yargılarla ilgili düşünceleri;

- 2.5.1. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.
- 2.5.2. Kadınlar kocalarının sözlerini dinlemeli, anlamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.
- 2.5.3. Evlilikte kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.
- 2.5.4. Erkeğin maddi gücü yeterli ise kadın çalışmamalıdır.
- 2.5.5. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.
- 2.5.6. Kadının yeri kocasının yanındır.
- 2.5.7. Boşanmak en az evlenmek kadar normaldir.
- 2.5.8. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.

3. Şiddet Algısı

- 3.1. Şiddet hakkındaki düşünceleri, şiddet tanımlaması, örnekleri
- 3.2. Bu konuda herhangi bir eğitime, sunuma, panel vb. katılım var mı?

4. Şiddet Deneyimi ve Yardım Arama Davranışı

- 4.1. İlk şiddet deneyimi, ne zaman, nasıl gerçekleşti?
- 4.2. Bu deneyimi herhangi biri ile paylaştı mı?
- 4.3. Bu deneyim sonrasında herhangi bir kurum/kuruluşa (hastane, karakol, sığınma evi) başvurdu mu?
- 4.4. Şiddet ne kadar süre boyunca devam etti?
- 4.5. Sığınma evine gelmeden önce yaşanan son olay neydi?
- 4.6. Sığınma evine gelişi nasıl oldu? Nereden öğrendi/yönlendirildi?
- 4.7. Sığınma evi hizmeti hakkında ne düşünüyor? İhtiyaçları karşılanıyor mu?
- 4.8. Son olarak, bundan sonra kendi (ve varsa çocukları) için neler yapmayı planlıyor?

EK 2

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

(Araştırmacının Açıklaması)

Kadına yönelik şiddetle ilgili yeni bir araştırma yapmaktayız. Araştırmanın adı “Sığınma Evinde Kalan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ve Yardım Arama Davranışlarının İncelenmesi”dir.

Sığınma evinde kalmakta olan ortalama 20 kadını kapsayacak bu araştırmaya sizin de katılmanızı istiyoruz. Ancak bu araştırmaya katılıp katılmamakta serbestsiniz. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Bu araştırmayı yapmak istememizin nedeni kadına yönelik şiddeti ve şiddetin bir bileşeni olan toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının yardım arama davranışı ile arasındaki ilişkiyi anlamak ve bu ilişkiye kadınların gözünden bakmak ihtiyacıdır. Daha açık ve detaylı belirtecek olursak; maruz kaldığınız şiddet deneyiminiz, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarınız ve kadın sığınma evine gelişinizle ilgili detaylı bilgiler almak istiyoruz. Bu çalışmaya vereceğiniz katkılar hem sizin gibi insanlara hem de kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan uzmanlara yardımcı ve yol gösterici olacaktır.

Araştırmanın uygulaması, ortalama 60 ila 75 dakika sürecek ve derinlemesine görüşme ile gerçekleştirilecektir. Tepebaşı Belediyesi Sosyal Hizmet Uzmanı Ezgi BİLGİN tarafından gerçekleştirilecek bu araştırmaya katılımınız ve görüşme sırasında sorulan soruları eksiksiz ve doğru yanıtlamanız araştırmanın başarısı için önem arz etmektedir. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır.

Araştırma uygulaması sonucunda sizden alınan bilgiler bilimsel araştırma amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Bize verdiğiniz bilgilerin gizliliği kesinlikle korunacaktır.

Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır ve reddettiğiniz takdirde size sunulan hizmette herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Yine çalışmanın herhangi bir aşamasında onayınızı çekmek hakkına da sahipsiniz.

Araştırma sırasında herhangi bir sorun ile karşılaştığınızda; Sosyal Hizmet Uzmanı Ezgi BİLGİN’e 0(222) 211 4000 - 4003 (iş), 0530 604 9402 numaralarından ulaşabilirsiniz.

(Katılımcının Beyanı)

Aydınlatılmış onam formunu okudum ve çalışmaya kendi rızamla tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Çalışmanın yürütülmesi sırasında önceden bildirmek kaydı ile araştırmadan çekilebileceğimi biliyorum. Bu araştırmaya katılmak

zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir dūřünme sūresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Tarih: .../.../.....

Katılımcının Adı-Soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Araştırmacının Adı-Soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

EK 3
ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 08/10/2018

Tez Başlığı: SİÇİNMA EVİNDE KALAN KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARI VE YARDIM ARAMA DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 174 sayfalık kısmına ilişkin, 02/10/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza: 08.10.2018

Adı Soyadı: EZGİ BİLGİN

Öğrenci No: N11223555

Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Programı: SOSYAL HİZMET - TEZLİ YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

PROF. DR. TARIK TUNCAY

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

EK 4
ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Genel Sekreterlik

GİZLİ

Sayı : 76000869/ 433-1523

14 Mayıs 2015

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 28.04.2015 tarih ve 1915 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **Ezgi BİLGİN**'in öğretim üyesi **Doç. Dr. Tarık TUNCAY**'ın danışmanlığında yürüttüğü "**Sığınma Evinde Kalan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ile Yardım Arama Davranışlarının İncelenmesi**" konulu çalışma, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **12 Mayıs 2015** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Ömer UĞUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

Hamur Bey

EK 5

ESKİŞEHİR TEPEBAŞI BELEDİYESİ VERİ TOPLAMA İZİNİ

T.C.
ESKİŞEHİR TEPEBAŞI BELEDİYESİ
Kadın Sığınma Şube Müdürlüğü

Sayı : M.26.3.TEP.0.22- 28
Konu : Tez Çalışması İçin İzin

29.05.2015

İLGİLİ MAKAMA

Belediyemiz bünyesinde faaliyet sürdüren Kadın Sığınma Evi'nde, Sosyal Hizmet Uzmanı olarak görev yapan Ezgi BİLGİN'in Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde "Yüksek Lisans" eğitimi için "Kadın Sığınma Evinde Kalan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ve Yardım Arama Davranışlarının İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasını, Kadın Sığınma Evi'nde yürütmesi uygun görülmüştür.

Bilgilerinize rica ederim.

M. Melih SAVAŞ
Başkan a.
Başkan Yardımcısı

EK 6
ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ezgi BİLGİN
Doğum Yeri ve Tarihi : Kırşehir, 09.07.1988

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler
Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, 2007-2012
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal
Hizmet Anabilim Dalı, 2012-2018

İş Deneyimi

Staj : Ankara Kadın 2. Sığınmaevi, Ankara İlk Kabul Birimi
2012-2013
Çalıştığı Kurumlar : Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Kadın Sığınma Şube
Müdürlüğü, Kadın Sığınmaevi 2013 – devam ediyor

İletişim

E-posta adresi : e.bilgin.shu@gmail.com.tr

Tarih : 11.09.2018

